

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

**FİNANSAL TABANA YAYILMA, DEĞİŞKENLERİN TESPİTİ VE
DEĞİŞKENLER ARASI İLİŞKİ ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih YILDIRIM

HAZİRAN 2019

GÜMÜŞHANE

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

**FİNANSAL TABANA YAYILMA, DEĞİŞKENLERİN TESPİTİ VE
DEĞİŞKENLER ARASI İLİŞKİ ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih YILDIRIM

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Alper Veli ÇAM

HAZİRAN 2019

GÜMÜŞHANE

KABUL VE ONAY

Doçent Dr. Alper Veli ÇAM danışmanlığında, Fatih YILDIRM tarafından hazırlanan “**Finansal Tabana Yayılma, Değişkenlerin Tespiti Ve Değişkenler Arası İlişki Analizi**” isimli bu çalışma, 24/05/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans / Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr.Ahmet Burhan ÇAKICI (Başkan).

Doç. Dr. Alper Veli ÇAM(Danışman).

Doç.Dr. Handan ÇAM (Üye).

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. / 2019

Prof. Dr. Ekrem CENGİZ

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “Finansal Tabana Yayılma, Değişkenlerin Tespiti Ve Değişkenler Arası İlişki Analizi” isimli bu çalışmanın, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve alıntı yaptığım tüm çalışmaların kaynakçada yer aldığını taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐	Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
☐	Tezim sadece Gümüşhane Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
☐	Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

24/05/2019

Fatih YILDIRIM

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında, konu seçiminde ve yaptığım bu çalışmada yardımlarını benden esirgemeyen kıymetli hocam, danışmanım Sayın Doç. Dr. Alper Veli ÇAM'a, ayrıca çalışmam süresinin bütün aşamalarında bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım Sayın Erdal DEMİR kardeşime, anket çalışmasında bana yardımcı olan eşim ve oğlum Talha'ya teşekkürlerimi sunarım.

Gümüşhane – 2019

Fatih Yıldırım

ÖZET

[YILDIRIM, Fatih]. Finansal Tabana Yayılma, Değişkenlerin Tespiti ve Değişkenler Arası İlişki Analizi, Yüksek Lisans Tezi, 2019 (120 Sayfa)

Finansal tabana yayılma, bireylerin finansal araçlar hakkında bilgi sahibi olması ve sahip oldukları bu bilgiyi kullanabilmeleri olarak tanımlanabilir. Ayrıca finansal tabana yayılma, finansal okuryazarlık ve finansal erişim bileşenlerinden oluşmaktadır.

Günümüz koşullarında finansal bilgi sahibi olmak büyük bir önem arz etmektedir. Finansal bilgi düzeyi yüksek olan bireyler kendi bütçelerini oluşturup tasarruflarını değerlendirme konusunda daha etkindirler.

Bu çalışmanın amacı finansal tabana yayılma kavramını oluşturan değişkenlerin kendi aralarındaki ilişkinin hangi yönde olduğunun tespit edilmesidir.. Bu bağlamda Trabzon ilinde ikamet eden bireyler üzerinde, daha önce araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket uygulanmıştır. Anketin ilk bölümünde bireylerin demografik özellikleri belirlenmeye çalışılmış, ikinci bölümünde ise finansal tabana yayılma değişkenleri arasındaki ilişki ölçülmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucuna göre, finansal tabana yayılma değişkenleri arasında ilişki vardır. Finansal tabana yayılma değişkenleri bireylerin, cinsiyetine, yaş gruplarına, öğrenim durumlarına, gelir düzeylerine ve meslek gruplarına göre değişmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Tabana Yayılma, Finansal Okuryazarlık, Finansal Yeterlilik, Finansal Farkındalık

ABSTRACT

[YILDIRIM, Fatih]. Spread to the Financial Base, Determination of Variables and Interrelationship Analysis, Master Thesis, 2019, (132 Sayfa)

Spread to the financial base can be defined as the fact that individuals have knowledge about financial instruments and can use this information. In addition, the financial base consists of financial literacy and financial access components.

In today's conditions, having financial information is of great importance. Individuals with a high level of financial knowledge are more effective in creating their own budgets and assessing their savings.

The purpose of this study is to determine the direction of the relationship between the variables that make up the concept of spread to the financial base. In the first part of the survey, the demographic characteristics of the individuals were tried to be determined and in the second part, the relationship between the spread variables of the financial base was tried to be measured.

According to the results of the study, there is a relationship between the variables of the financial base spreading. Spread variables vary according to individuals, gender, age groups, education levels, income levels and occupational groups.

Key Words: Financial Basis, Financial Literacy, Financial Competence, Financial Awareness

İÇİNDEKİLER

DIŞ KAPAK	
İÇ KAPAK	
KABUL VE ONAY	II
BİLDİRİM	III
ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XII

GİRİŞ	1
--------------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİNANSAL TABANA YAYILMA	3
1.1.Finansal Tabana Yayılma	3
1.2. Finansal Okuryazarlık	4
1.3. Finansal Okuryazarlığın Temel Nitelikleri.....	6
1.4. Finansal Bilgi	8
1.4.1. Finansal Bilgiyi Arama Becerileri	8
1.4.2. Finansal Bilgiyi Değerlendirme Becerileri	9
1.4.3. Doğru Finansal Kararlar Alabilmek İçin Finansal Bilgiden Yararlanma Becerileri.....	9
1.5. Finansal Davranış	9
1.6. Finansal Tutum.....	9
1.7. Finansal Erişim.....	10
1.8. Finansal Eğitim.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYEDE VE DÜNYADA FİNANSAL TABANA YAYILMA ÇALIŞMALARI	14
2.1. Dünyadaki Finansal Tabana Yayılma Çalışmaları	14
2.1.1. Avrupa Birliği Ülkelerindeki Çalışmalar.....	15

2.1.1.1. Almanya	17
2.1.1.2. Avusturya	18
2.1.1.3. Bulgaristan	18
2.1.1.4. Çek Cumhuriyeti	18
2.1.1.5. Fransa	19
2.1.1.6. İngiltere	19
2.1.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Yapılan Çalışmalar.....	21
2.1.3. Diğer Ülkelerde Yapılan Çalışmalar.....	23
2.1.3.1. Avustralya	23
2.1.3.2. Brezilya	23
2.1.3.3. Japonya.....	24
2.1.3.4. Kanada.....	24
2.1.3.5. Malezya.....	24
2.1.3.6. Rusya.....	24
2.1.3.7. Singapur	25
2.1.3.8. Yeni Zelanda	25
2.1.4. Dünya Bankasının Yaptığı Çalışmalar	26
2.1.5. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütünün Yaptığı Çalışmalar	27
2.2. Türkiye de Yapılan Finansal Tabana Yayılma Çalışmaları	28
2.2.1. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar	29
2.2.2. Sermaye Piyasası Kurulu Çalışmaları.....	30
2.2.2.1. Yatırım Yapıyorum	31
2.2.2.2. Yatırımcı Seferberliği.....	31
2.2.2.3. Bilinçli Yatırımcı	33
2.2.3. Türk Ekonomi Bankası Tarafından Yapılan Çalışmalar.....	33
2.2.4. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği	34
2.2.5. Diğer Çalışmalar	34
2.2.5.1. Paramı Yönetebiliyorum	34
2.2.6. Türkiye' de Finansal Tabana Yayılma Konusundaki Araştırmalar	35
2.2.6.1. Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması.....	35
2.2.6.2. Türk Ekonomi Bankası Finansal Erişim Araştırması.....	35
2.2.6.3. Sermaye Piyasası Algı ve Yatırım Potansiyeli Belirleme Araştırması ...	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FİNANSAL TABANA YAYILMA VE ETKİLEYEN DEĞİŞKENLER	38
3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	38
3.1. Araştırmanın Yöntemi	38
3.2.1. Veri Toplama Aracı	38
3.2.2. Verilerin Analizi	38
3.3. Araştırmanın Bulguları	40
3.3.1. Temel İstatistikler	40
3.3.2. Karşılaştırmalı Analiz Bulguları	47
3.3.2.1. Bütçe ve Tasarruf Sorularına Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları	47
3.3.2.2. Finansal Hedefin Varlığına İlişkin Soruya Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları	56
3.3.2.3. Finansal Hedeflere Ulaşma Planlarına Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları	58
3.3.2.4. Finansal Davranış ve Tutum Sorularına Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları	64
3.3.2.5. Finansal Katılıma İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları	74
3.3.2.6. Finansal Bilgiye Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları	100
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	109
KAYNAKÇA	113
 ÖZGEÇMİŞ	 117
EK 1. Anket Formu	118

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1.	Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	40
Tablo 3.2.	Bütçe ve Tasarruf Sorularına Verilen Cevapların Dağılımı.....	41
Tablo 3.3.	Son 1 Yıl İçinde Asgari Geçim Giderini Karşılamayanların Neler Yaptığına İlişkin Cevapların Dağılımı.....	41
Tablo 3.4.	Esas Gelir Kaynağının Kaybedilmesi Durumunda Borç Almadan Geçimin Nasıl Sağlanacağına İlişkin Cevapların Dağılımı.....	43
Tablo 3.5.	Finansal Hedefin Varlığı Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	43
Tablo 3.6.	Finansal Hedef Belirleyen Katılımcıların Hedefine Ulaşmak İçin Planlama Durumuna Verilen Cevapların Dağılımı	43
Tablo 3.7.	Emeklilikle İlgili Finansal Planlamaya Verilen Cevapların Dağılımı	44
Tablo 3.8.	Finansal Davranış ve Tutum Bilgilerine İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı.....	44
Tablo 3.9.	Finansal Katılıma İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı.....	45
Tablo 3.10.	Finansal Araçları Kullanırken Karar Verme Süreçlerine İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı.....	46
Tablo 3.11.	Finansal Bilgiye İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı	47
Tablo 3.12.	Bütçe ve Tasarruf ile Cinsiyet.....	47
Tablo 3.13.	Bütçe ve Tasarruf ile Medeni Durum.....	48
Tablo 3.14.	Bütçe ve Tasarruf ile Öğrenim Durumu	49
Tablo 3.15.	Bütçe ve Tasarruf ile Yaş Grupları.....	50
Tablo 3.16.	Bütçe ve Tasarruf ile Meslek Grupları	52
Tablo 3.17.	Bütçe ve Tasarruf ile Aylık Bireysel Gelir.....	53
Tablo 3.18.	Bütçe ve Tasarruf ile Hane Halkı Toplam Gelir	55
Tablo 3.19.	Finansal Hedefin Varlığı ile Demografik Değişkenler.....	56
Tablo 3.20.	Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Cinsiyet.....	58
Tablo 3.21.	Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Medeni Durum.....	58
Tablo 3.22.	Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Öğrenim Durumu.....	59
Tablo 3.23.	Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Yaş Grupları	60
Tablo 3.24.	Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Meslek Grupları.....	61

Tablo 3.25.	Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Aylık Bireysel Gelir	62
Tablo 3.26.	Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Hane Halkı Toplam Geliri	63
Tablo 3.27.	Finansal Davranış ve Tutum ile Cinsiyet	64
Tablo 3.28.	Finansal Davranış ve Tutum ile Cinsiyet	65
Tablo 3.29.	Finansal Davranış ve Tutum ile Öğrenim Düzeyi	66
Tablo 3.30.	Finansal Davranış ve Tutum ile Yaş Grupları	67
Tablo 3.31.	Finansal Davranış ve Tutum ile Meslek Grupları	70
Tablo 3.32.	Finansal Davranış ve Tutum ile Aylık Bireysel Gelir	72
Tablo 3.33.	Finansal Davranış ve Tutum ile Hane Halkı Toplam Geliri	73
Tablo 3.34.	Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Cinsiyet	74
Tablo 3.35.	Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Medeni Durum	75
Tablo 3.36.	Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Öğrenim Durumu ...	76
Tablo 3.37.	Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Yaş Grupları	79
Tablo 3.38.	Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Meslek Grupları	82
Tablo 3.39.	Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Aylık Bireysel Gelir	84
Tablo 3.40.	Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Hane Halkı Toplam Geliri	86
Tablo 3.41.	Finansal Araçlara Sahip Olma ile Cinsiyet	89
Tablo 3.42.	Finansal Araçlara Sahip Olma ile Medeni Durum	90
Tablo 3.43.	Finansal Araçlara Sahip Olma ile Öğrenim Durumu	91
Tablo 3.44.	Finansal Araçlara Sahip Olma ile Yaş Grupları	93
Tablo 3.45.	Finansal Araçlara Sahip Olma ile Meslek Grupları	95
Tablo 3.46.	Finansal Araçlara Sahip Olma ile Aylık Bireysel Gelir	97
Tablo 3.47.	Finansal Araçlara Sahip Olma ile Hane Halkı Toplam Gelir	99
Tablo 3.48.	Finansal Bilgi Cevapları ile Cinsiyet	100
Tablo 3.49.	Finansal Bilgi Cevapları ile Medeni Durum	101
Tablo 3.50.	Finansal Bilgi Cevapları ile Öğrenim Düzeyi	102
Tablo 3.51.	Finansal Bilgi Cevapları ile Yaş Grupları	103
Tablo 3.52.	Finansal Bilgi Cevapları ile Meslek Grupları	105
Tablo 3.53.	Finansal Bilgi Cevapları ile Aylık Bireysel Gelir	106
Tablo 3.54.	Finansal Bilgi Cevapları ile Hane Halkı Toplam Gelir	107

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Finansal Tabana Yayılma	4
Şekil 2.1. Kişisel Finansal Düzeyinin Sonuçları	26

GİRİŞ

Finansal farkındalığın önemi yaşadığımız bu zamanda serbest piyasa ekonomisinin yayılmasıyla birlikte daha da önem kazanmıştır. Özellikle yaşadığımız bu zaman diliminde dünya genelinde yaşanan ve hissedilen finansal krizler sonucu sermaye piyasalarına yeni giren finansal enstrümanlar ve çeşitli uygulamalar sonucu finansal farkındalık kavramının önemi artmıştır. Dünyadaki ekonomik gelişmeler ve finansal serbestleşme ile kişilerin finansal sisteme karşı daha uyumlu olmaları gerektiği, ayrıca bu finansal karmaşada bireylerin karar verirken bilgili ve donanımlı olmaları önem arz etmektedir. Öyle ki finansal eğitilmiş ve donanımlı uzman insanların bile bu karmaşık finans ortamında doğru karar vermekte zorlandıkları görülmektedir.

Bireylerin ve işletmelerin aldıkları ya da alacakları finansal kararlara etki eden birçok unsur bulunmaktadır. Bununla birlikte finansal piyasalarda her geçen gün artan ürün karmaşası ve ürün çeşitliliği riskin artmasına sebep olmaktadır. Ayrıca bide buna ülke dışı işlemler teknolojik gelişmeler de ilave edilince risk de buna bağlı olarak büyümektedir. Bütün bu olaylar karşısında bireyler kendilerini aynı şekilde bilgi, eğitim ve donanım olarak geliştirmedikleri görülmektedir. Oysaki bireylerin işte tam bu noktada finansal eğitim ve finansal bilgiye sahip olmaları onları bu karmaşık durumun yönetiminde önem arz etmektedir.

Bireylerin finansal bilgili ve eğitilmiş olmaları sadece birey açısından değil yaşadığı ülke açısından da önemlidir. Çünkü finansal donanımlı bilgili ve eğitilmiş bireyler buna olarak daha tasarruflu tutumlu olmakta, aynı zamanda zarar etme riskleri az olduğu için daha düşük maliyette yatırım imkânları bulmaktadır. Bütün bu finansal olayları kapsayan ülkemizde ve dünyada önemi her geçen gün artan “Finansal Tabana Yayılma” konusu işte tamda bu noktada devreye girmektedir.

Son zamanlarda sıklıkla duyduğumuz ve duyacağımız terim olan Finansal tabana yayılma ve talep yönünü oluşturan Finansal Okuryazarlık olarak adlandırdığımız bu kavram ileride ülkelerde yaşanılacak büyük sorunlar arasında gösterilmekte olup devletler ve hükümetlerin önlem alınması gereken sorunlar arasında gösterilmektedir.

Finansal okuryazarlığın önemini artırdığı her geçen günde özellikle finansal eğitim konusu öne çıkmaktadır. Finansal eğitilmiş bireylerin etkinliğinin artışı sadece kendileri için değil ülke ekonomisi açısından da önemlidir. Dolayısıyla finansal okuryazarlığın gelişimi bütün toplumu etkileyen bir unsur olduğu için bu olgunun toplumdaki verimliliğini yükseltebilmek için bu konularda çeşitli eğitim programları geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Özellikle eğitim verilecek kitlenin özellikleri ele alınarak uygun envanterler ortaya konulmalıdır.

Yaşanan son küresel finansal kriz bireylerin finansal konularda eğitilmiş olmalarının çok önemli olduğunu ortaya koymuştur. Dünya ülkelerinin özellikle 2008 yılından itibaren finansal okuryazarlık konusundaki çalışmalara hız verildiği görülmüştür. Ülkemizde buna bağlı olarak yeni çalışmalar yapılmaya başlanılmış fakat (OECD) ülkeleri ortalamasının altında olduğu görülmüştür.

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı; Finansal Tabana Yayılma'yı belirleyen değişkenlerin tespit edilmesi ve değişkenler arasındaki ilişkinin analiz edilmesidir.

Çalışmanın birinci bölümünde; finansal tabana yayılma kavramları arz ve talep yönlü ele alınmış olup, özellikle finansal okuryazarlık ve finansal bilgi konuları ayrıntılı olarak irdelenmiştir.

İkinci bölümünde; Türkiye’de ve dünyada uygulanan finansal tabana yayılma ile ilgili faaliyetlere yer verilmiştir. Özellikle Türkiye’de bulunan sermaye piyasası kuruluşlarının yapmış olduğu çalışmalar ile uluslararası kuruluşların finansal okuryazarlık, finansal bilgi ve finansal eğitimle ilgili yapmış oldukları faaliyetler bu bölümde incelenmiştir.

Son bölümde ise; Finansal Tabana Yayılma, Değişkenlerin Tespiti ve Değişkenler Arası İlişki Analizine ait Trabzon ilinde yaşayan bireyler üzerinde yapılan anket çalışmasına ve anket sonucu elde edilen bulguların değerlendirilmesine yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

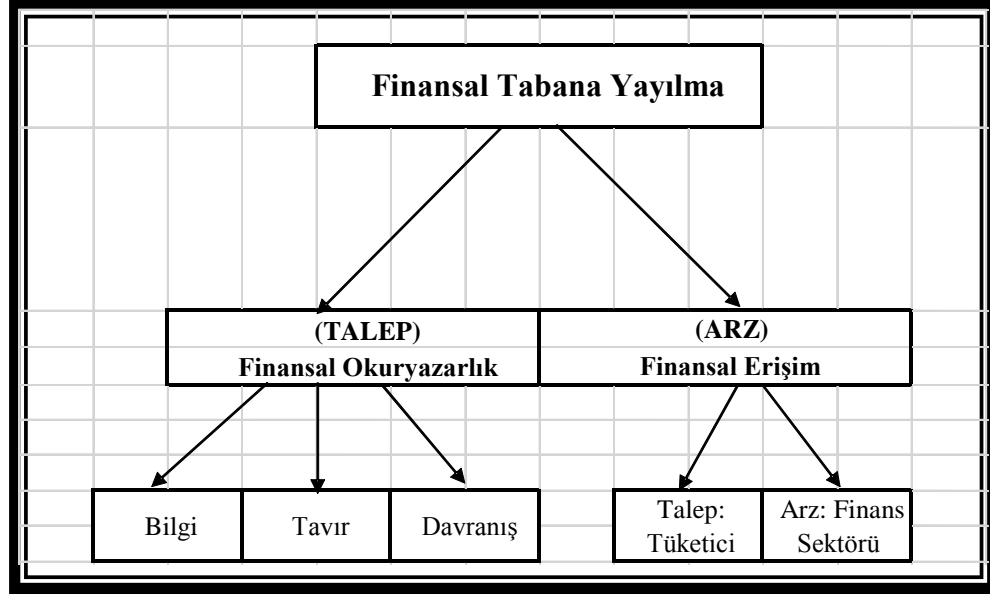
1. FİNANSAL TABANA YAYILMA

1.1.Finansal Tabana Yayılma

Bireylerin finansal bilgi seviyeleri yaşadığımız bu karmaşık finans dünyasında önemini artırmıştır. Öyle ki bilgi seviyesi düşük olan bireylerin aldıkları ve uyguladıkları finansal eylemler sonucunda daha fazla faiz ödemesi yaptıkları bilinçsizce yatırım yaptıkları için daha fazla zarar ettikleri görülmüştür. Bireylerin finansal sistem hakkında eğitilmiş, bilgili ve daha donanımlı olmaları hem kendileri için hem de ülke açısından önemlidir. Finansal eğitilmiş ve bilgili bireyler daha az riskli finansal yatırım yapmakta aynı zamanda tasarruf yapma alışkanlıkları oluşmakta aldıkları bu önlemler sayesinde de riskleri dağıtarak daha düşük maliyetle yatırımda bulunmalarını sağlamaktadır. Günümüzde önemi giderek artan “Finansal Tabana Yayılma” konusu devreye girmektedir. (Çam, 2016: 99).

Finansal tabana yayılma kavramı için, finansal erişim ve finansal okuryazarlık bileşenlerden oluşan arz ve talep yönlü bir panel diyebiliriz. Finansal tabana yayılmayı şematik olarak Şekil 1’deki gibi göstermemiz mümkündür.

Şekil 1.1. Finansal Tabana Yayılma

TEB, 2014: 2

1.2.Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlık terimi ile ilgili literatürde herkesin fikir birliğine vardığı kesin bir tanım olmamakla birlikte farklı araştırmacı ve kurumların bu konu ile ilgili çeşitli tanımları görülmektedir.

Finansal okuryazarlık hakkında bilinen en eski tanım Noctor ve diğerlerinin (1992) yaptıkları tanımdır. Bu tanıma göre finansal okuryazarlık bireylerin paralarını yönetirken bilinçli değerlendirmeler yapabilmeli ve efektif kararlar alabilmelidir (Goel ve Khanna, 2013: 338). Bu tanım, birçok araştırma kuruluşu tarafından benimsenmiştir.

Bir başka araştırmacılar Schagen ve Lines (1996) ise üç ana unsur olarak ele almış olup bunlar finansal planlama, problemi çözme ve karar vermedir. Ayrıca yazarlar finansal okuryazar bir bireyin para yönetimiyle ilgili tüm ana kavramları bilen ve anlayabilen, finansal kurumların, finansal sistemlerin ve servislerin çalışma koşullarını bilen bireylerin finansal konuların yönetiminde etkinliğe ve sağlamlığa sahip olacağını savunmuştur.

Yapılan çalışmalar ve araştırmalar sonucunda daha kapsamlı tanımlara rastlanmaktadır. Örneğin Marcolin ve Abraham'a (2006) göre finansal okuryazar; bir banka hesabını dengede tutan, bütçe hazırlayan, gelecek için plan yapıp bunun için

tasarruf yapan, borcu yönetmek için borçtan sakınma stratejileri uygulayan kişidir. Morgan'a (2003) göre ise finansal okuryazarlık insanlara, tüm yönleriyle gelecek için planlama yapan ayrıca bütçeleme, tasarruf, harcama, finansal ürün ve hizmetlerin kullanımı ile ilgili bilinçli ve güvenli kararlar sağlama ile ilgilidir.

Finansal okuryazarlık Sosyo-Finansal Araştırmalar Enstitüsü (ISFS) tarafından şu şekilde ifade edilmektedir. Bireyin maddi refahı etkileyen finansal olaylar karşısında finansal durumu okuyan, analiz eden, bağlantı ve analiz edebilmekle yönetebilme becerisidir. Mandell (2006) ise finansal okuryazarlığı bireylerin kendi yararına finansal kararlar alabilmesi için ne bilmesi gerekiyorsa onu bilmesidir diye tanımlamıştır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)2011 yılına kadar genellikle konu hakkında yapılan çalışmalarda genel bir finansal okuryazarlık tanımı yapmamış daha çok finansal eğitim terimini tanımlamıştır. Finansal eğitim konusunda öncü kuruluşlardan biri olan OECD 2011 yılından sonra ise farklı farklı çalışmalarda farklı tanımlar kullanmıştır.

OECD bünyesinde kurulan Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliği (INFE) 2011 yılında yaptığı çalışmada finansal okuryazarlığı; bireysel finansal refaha ulaşmak için gerekli bilginin, becerinin, davranışın ve tutumun kombinasyonu şeklinde tanımlamıştır. OECD tarafından Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı'nda (PISA) yapılan bir diğer finansal okuryazarlık tanımı ise; finansal kavramları bilmeleri becerileri tecrübe ile güdü ve güven gibi finansal durumlar karşısında bireyin ve toplumun finansal refahını geliştirmek ve ekonomik hayata katılımı sağlamak; etkili kararlar vermek için bu tecrübe ve kavrayışı uygulamak şeklindedir.

Bir başka araştırmacı Lusardi finansal okuryazarlığı temel ve ileri düzeyde finansal okuryazarlık olarak ikiye ayırmıştır.

Temel düzeyde finansal okuryazarlık, faiz oranları, enflasyon etkileri, risk ve risk çeşitlendirme kavramları ve bunların işleyişi hakkında yorum yapma becerileri ile ilgilidir. İleri düzeyde finansal okuryazarlık ise borsanın nasıl çalıştığı, yatırım fonları, faiz oranları ile tahvil fiyatları arasındaki ilişkinin yorumlanması ile ilişkilidir.

Amerika'da danışma konseyi,(PACFL) tarafından hazırlanan raporda finansal okuryazarlığı; bir bireyin finansal bilgi kaynaklarını etkin bir şekilde kullanarak ömrü boyunca finansal refaha ulaşmasını amaçlar. (PACFL, 2008: 4).

Bir başka tanımda ise; amaçları finansal okuryazar bir Türkiye için eko-sistem oluşturmak olan FODER'e göre finansal okuryazarlık bireylerin tasarruflarını ve yatırımlarını doğru bir şekilde değerlendirip gelirlerini ve bütçelerini doğru yönetebilme yetkiliğine sahip olmasıdır.

Yukarıda yapılan tanımlar farklı gibi görünse de tutarlılıklar dikkat çekicidir. Hogarth hangi bireyin finansal okuryazar olduğunun bu tutarlılıklarla açıklamıştır. Yazara göre finansal okuryazar birey finansal kavramalar hakkında temel bilgiye sahip olan, bu bilgi ve tecrübesiyle finansal planlar yapan ve bu planları uygulayan kişidir (Cude, 2006: 103).

1.3. Finansal Okuryazarlığın Temel Nitelikleri

Finansal okuryazar bir bireyin finans uzmanı gibi çok şey bilmesi gerekmez. Finansal okuryazar kişiden tahvil ve hisse senedi değerlendirmesi beklenmez. Ama en azından hisse senedi ve tahvilin ne olduğunu bilmesi istenir. Temel anlamda finansal bilgi ve yeteneğe sahip olması istenmektedir. Bireyin finansal bilgi seviyesi kendisine ve çevresine yetecek kadar olması istenir (Gökmen, 2012: 23).

Finans uzmanları ise daha fazla bilgi, tecrübe ve uzmanlık düzeyindeki finansal bilgilere sahiptir. Dolayısıyla, burada bahsedilen finansal eğitim, temel düzeyde yeterli ve kullanışlı bir finansal eğitime sahip olmaktır. Finansal okuryazar, bildiklerini uygulamak yoluyla bazı finansal davranışları göstermelidir.

Uzmanlık gerektiren ya da birisinin yardımını gerektiren finansal konularda, gerekli bilginin kimden ve nasıl alacağını bilmeli, bütçe yapabilmeli, finansal hizmet sunan kişilerle satıcılarıyla müzakere yapabilmelidir. Bunlar için ileri düzey finans bilgisine sahip olmak gerekmemektedir.

Finansal okuryazarlık ile elde edilmeye çalışılan yatırımcı tipi bilinçli yatırımcı olarak tanımlanmaktadır. Bilinçli yatırımcının tembel paranın getirisine razı olması bir çeşit bilinçsizliktir. Dolayısıyla finansal okuryazar bir kimseden, satın alacağı finansal ürünler hakkında bilgi sahibi olması beklenir. Finansal okuryazar, almak istediği hizmetle ilgili önceden araştırma yapıp bilgi edinen ve herhangi bir sorunla karşılaştığında nereye ve nasıl başvurabileceğini bilen bir kişidir.

Finansal okuryazarlık konusu, tüm dünyada tüm ülkelerde önemli bir role sahip olmaya başlamıştır. Finansal okuryazarlık hem bilgiyi hem de davranışları kapsayan, gelirleri ve varlıkları ne olursa olsun tüketicileri çok yakından ilgilendiren geniş bir kavramdır (World Bank, DFID, OECD, GGAP, 2009: 2).

Finansal okuryazar, elindeki varlıklarını doğru bir biçimde kullanmaya çalışır. Aynı zamanda finansal okuryazar kişi, kısa zamanlı planlar yerine geleceği düşünerek uzun vadeli planlar yapar. Riskleri de göz önünde bulundurarak gelirini ve varlıklarını koruma yönünde tedbirler alır. Finansal okuryazar bir kimse, finansal sistemdeki sürekliliğin ve değişimin bilincinde olduğu için bilgi ve tecrübelerini daima geliştirici yönde hareket eder.

Finansal okuryazarların bazı ortak özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Hilgert ve Hogarth, 2002: 1-7).

- Finansal terimler hakkında bilgili ve eğitilidir.
- Gelecek için planlar yapar ve bu doğrultuda hareket etmeye çalışır.
- Parasını ve varlıklarını doğru yönetir.
- Finansal sistemin nasıl çalıştığını bilir ve anlar.
- Finansal planlar yapabilir.
- İyi iletişim kurabilir.

Finansal okuryazarlık sadece finansal bilgiyi bulup onu öğrenip, yorumlama süreci olarak değil, aynı zamanda, bireylerin tasarruflarını ve paralarını yönlendirmeleri, kısa ve uzun vadede yatırımlarını değerlendirebilmeleri için yetecek kadar mali bilgiye sahip olmaları, kredilerini ve borçlarını yönetebilmeleri olarak da tanımlanabilir. Finansal okuryazar olmak için, finansal kararlarla ilişkili bilginin araştırılması ve ileride karşılaşılabilecek finansal sancılı dönemlerde bu bilginin kullanılması gerekir.

Finansal okuryazarlık, yatırımcıların ve tüketicilerin finansal ürünler hakkındaki bilgiyi bulup öğrenmeleri yardım alması gerektiğinde nereden nasıl yardım alması gerektiğini, finansal davranış ve tutumlarını geliştirerek bireyin finansal refahını arttırmak için tüm diğer faaliyetlerinde yapılması gerektiği süreçtir (Temizel, 2010: 6-7).

Küresel finansal kriz sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan insanlardan Mortgage kredisi kullanarak ev alanların çoğunun finansal bilgili olmadığı görülmüştür.

Bu durum finansal okuryazarlık seviyelerinin gelişmiş ülkelerde bile sorun olduğunun göstergesidir.

1.4.Finansal Bilgi

Finansal okuryazarlık değişkenlerinden biriside finansal bilgidir. Finansal Bilgi bireylerin finansal terimleri ve olayları incelerken ve yorumlarken finansal bilgiye ihtiyaç duyarlar. Finansal okuryazar bir kişinin tasarruf, yatırım, sigorta, bütçe, basit ve bileşik faiz, bilanço, risk ve getiri gibi finansal terimleri bilmelidir

Finansal bilgi, bilginin bir türü olmakla birlikte iki yönde incelenir. Birinci olarak makroekonomik finansal bilgiler, ikinci olarak ta mikro ekonomik düzeydeki finansal bilgilerdir. Makroekonomik finansal bilgi, bir ekonominin geneline ilişkin bilgileri içerir. Bunlar cari açık, yıllık bütçe planları, işsizlik oranları, toplam ve sektörel dış ticaret rakamları gibi ekonominin geneline ilişkin finansal bilgileri ifade etmektedir.

“Mikro ekonomik düzeyde finansal bilgi ise bir ekonomide faaliyet gösteren tüm bireylerin, işletmelerin ve hane halklarının ekonomik ve mali yapısını etkileyen ya da gelecekte etkilemesi düşünülen olayların öğrenildiği, araştırıldığı veya gözlem yolu ile elde edildiği bulgular, metinler, tablolar, şekiller gibi bilgi aktarımını sağlayan çeşitli unsurların oluşturduğu gerçekler bütünüdür” (Özdemir, 2011: 19).

Yapılan araştırmalar neticesinde gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelere finansal bilgisizlik yüksek seviyelere çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık; bireylerin hayatları boyunca finansal kararlar vermek zorunda oluşu dikkate alındığında, önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Finansal okuryazar bir birey olabilmek için bazı gereklilikler üç grupta toplanmıştır (Temizel, 2010: 8).

- 1- Finansal bilgiyi arama becerisi
- 2- Finansal bilgiyi değerlendirme becerisi
- 3- Finansal bilgidan faydalanarak doğru kararlar alabilme becerisi

1.4.1.Finansal Bilgiyi Arama Becerileri

Finansal okuryazar olarak tanımlanan birey kendisine ihtiyaç olan finansal bilginin bütün özelliklerini tanımlayabilmeli ve bu bilgiye nereden ulaşacağını bilmelidir.

1.4.2.Finansal Bilgiyi Değerlendirme Becerileri

Birey kendine lazım olan finansal bilgiyi eleştirebilme ve kıyaslayabilme yeteneğine sahip olmalıdır. Örneğin konut kredisine ihtiyaç olan finansal okuryazar bir birey kredi imkânları sunan bankaların sunduğu kredi şartlarını değerlendirebilmeli ve kendine en uygun olanını seçebilmek için yeterli donanıma ve bilgiye sahip olmalıdır.

1.4.3.Doğru Finansal Kararlar Alabilmek İçin Finansal Bilgiden Yararlanma Becerileri

Finansal konularda doğru ve faydalı kararlar alabilmek için finansal bilgiden yararlanma becerileri çok önemlidir. Finansal güvenliğini ve refahını sağlamak için finansal karar verebilmesi açısından bireylerin yeteneklerini ve alışkanlıklarını yenilemesi ve finansal sistemden verimli bir şekilde faydalanması beklenir. Böyle olan bireyler için aşağıdaki niteliklerden söz edilebilir.

- Finansal kararlar verirken daha değerli ve kaliteli ürün arama çabası içinde olur.
- Belirli bir seviyede sigorta içinde bulunur,
- Finansal piyasalardaki her türlü hareketliliğe ve değişikliğe karşı hazırlıklı bir davranış ve tutum içinde olur (Capuano ve Ramsay, 2011: 36).

1.5. Finansal Davranış

Finansal davranış aslında bireylerin kendi mali durumlarını bilmeleri, yapacağı alışverişlerde dikkatli olmaları, yapmış oldukları tasarruf ve yatırımlarını, kredi ve borçlarının takibini yapmaları eylemine denir. Xiao (2006) finansal davranışı şu şekilde tanımlamıştır. Finansal davranış bireyin “harcayacağı paraya yönelik plan yapması, harcamalarının yazılı olarak tutulması ve yazılı bir bütçe oluşturması” şeklinde tanımlamıştır. Dew ve Xiao (2011) ise finansal davranışı üç temel alt başlıkta toplayarak bunları; tasarruf ve yatırım, nakit yönetimi ve kredi yönetimi olarak tanımlamıştır. Sam vd. (2012) de finansal davranış kavramının, kişinin sahip olduğu finans bilgisi ile psikolojik değişkenlerin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Sonuç olarak finansal davranış bireyin finansal konularda sergilediği eylem olarak tanımlanabilir (Ünal ve Düger, 2011: 28).

1.6. Finansal Tutum

Tutumlar ve tercihler, finansal okuryazarlığın bir değişkeni olup finansal tutum bireyin finans konularına karşı verdiği tepki olarak tanımlanabilir. Örneğin, bireylerin

uzun vadeli planları yoksa bu bireylerin gelecek için birikim yapma gibi bir davranış sergilemezler. Yine aynı şekilde kısa vadedeki arzu ve isteklerini daha önemli sayan bireyler uzun vadeli planlar ve tasarruf yapma eylemleri sergileme oranlarından daha düşük olacağı söylenebilir.

1.7. Finansal Erişim

Finansal erişim, bireylerin finansal hizmetlere kolay ve güvenilir bir şekilde erişebilmesi ve bu hizmetleri kısa ve uzun vadeli planlarına ve hedeflerine ulaşması için kullanması anlamına gelir. Ayrıca bir toplumdaki herhangi bir hesabı olan yetişkinlerin oranı olarak ta tanımlanmaktadır. Akademik çalışmalar göstermiştir ki; ülkelerdeki finansal hizmetlere erişim o ülkedeki finansal gelişimi, ekonomik kalkınmayı ve toplumsal refahı yakından ilgilendirdiği görülmüştür. Ayrıca, finansal erişimin yüksek seviyede olduğu ülkelerde fakirlik ve yoksulluk oranının düşük olduğu ve gelir dağılımını düzenleyici etkilerinin olduğu gözlemlenmiştir.

Finansal hizmetlere erişim tanımının dünyada ve literatürde en çok kabul gören şekli şöyledir (TCMB, 2011: 12).

"Finansal erişim, bireylerin ve kurumların finansal hizmetleri kullanırken engellerin olmamasıdır. Finansal erişimin ölçütü ise bir bankada ya da finansal kurumdaki, herhangi bir hesabı olan yetişkinlerin toplam nüfusa oranıdır."

Özellikle yakın tarihteki dünyada yaşanan kriz sonrasında finansal okuryazarlık ve finansal erişim konusu ülkelerin ekonomik yönden kalkınması ve büyümesinde önemini her geçen gün daha da artırmıştır. Özellikle bireylerin finansal hedefleri doğrultusunda doğru kararlar alabilmeleri için tasarruf bilincine sahip olmaları ve bu doğrultuda finansal eğitimi olmaları gerekmektedir.

Finansal hizmetlere erişim oranı birçok gelişmiş ülkelerde yüzde 90'lar seviyesinde iken, bu oran gelişmekte olan ülkede ise yüzde 50'nin altında olduğu toplumun neredeyse yarısından fazlasının finansal sistem dışında oldukları tespit edilmiştir.

Bunun sebepleri arasında, bir banka hesabı açmaya ihtiyaç duymadığı, bu hesabı nasıl kullanacağını bilmediği, bir banka hesabı olmamanın getireceği yüksek maliyetlerin farkında olmadığı ayrıca yeni elektronik bankacılık teknolojilerine aşina olmadıkları

gösterilebilir. Bu unsurlara temel finansal okuryazarlık seviyesinin düşüklüğü, geçmişte yaşadığı olumsuz tecrübelerinden dolayı finansal konularda güven eksikliği gibi unsurlar ilave edilince finansal erişim oranının azaldığı bulgularına ulaşılmıştır.

1.8. Finansal Eğitim

Sermaye piyasaları açısından bilgi ve eğitim çok önemli iki faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörlerin tüm riskleri ortadan kaldırmayacağı söylene de belirli bir seviyede azaltacağı düşünürse bireyler karşılaşacağı riskleri daha etkili yönetilebilir. Ters bir durumda birey kişisel olarak para kaybetmekle kalmayıp, işsizliğin artmasına, büyüme ve istihdam imkânlarının daralmasına, bireylerin sermaye piyasalarından uzaklaşmasına, hatta finansal piyasaları ve ülkedeki finansal piyasaları etkileyerek tehdit edecektir. İşte bu sebeptendir ki, finansal eğitim seviyesi toplumların finansal gelişimi için çok önemlidir.

Ülkelerdeki finansla okuryazarlık düzeyinin artırılmasının en temel yolu finansal eğitimden geçmektedir. Finansal eğitim ile asıl amaçlanan, bireyi ve toplumları finansal okuryazar yapabilmektir. Finansal eğitim sayesinde bireyler bilinçli hareket etmekte ve buda oluşacak ve karşılaşılacak riskleri azaltmakta ayrıca toplumların bu doğrultuda daha kaliteli ve daha ucuz finansal ürünleri istemelerine, finansal piyasaların şeffaflığının artmasına bununla birlikte alınan finansal kararlardaki doğruluğun yükselmesine ve piyasalarda likiditenin artmasına olanak sağlayacaktır.

OECD, finansal okuryazarlığı artırmak amacıyla finansal eğitim çalışmalarını desteklemek üzere farklı ülkelerde araştırmalar yapmaktadır. Bu araştırmalar, finansal eğitimin ve finansal okuryazarlığın artırılmasının dünya genelinde büyük bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymuştur (Sancak, 2012: 42).

Finansal eğitim için en çok kabul gören tanım OECD tarafından tanımdır. OECD, finansal eğitimi şöyle tanımlamaktadır (OECD, 2005: 26):

“Finansal eğitim, bireylerin ve yatırımcıların finansal ürünlere ve risklere karşı kime ve nereye başvuracaklarını bilerek bu durumlar karşısında davranış ve tutumlarını geliştirdikleri, finansal refah düzeylerini artırmak için yeteneklerini ve kendilerine öz güvenlerini geliştirip olgunlaştırdıkları bir dönemdir.”

Finansal eğitim; farklı yaştaki bireylere ve çalışanlara yönelik detaylı tüm finansal konuları kapsamakta olup, toplum ve bireylere finansal eğitimin sunulması için tüm imkânları sunan ve kişinin yaşamı boyunca da devam eden bir süreçtir (Altıntaş, 2008: 22).

Başka bir ifadeyle finansal eğitim, toplumdaki finansal okuryazarlık seviyesini artıran, finansal öğretim faaliyetlerinin toplamı olarak ifade edilebilir (Altıntaş, 2008: 25).

Ayrıca finansal eğitim, toplumdaki bireylerin yatırımlarını yönetirken bilinçli ve doğru kararlar almalarını sağlayan beceri, tutum ve davranışları kazandırır. Buradan da anlaşılacağı üzere bireyin finansal kararlar almada etkin davranabilme yeteneğinin oluşması için finansal bilgi ön plana çıkmaktadır. (GFEP, 2009: 1).

Tanımlardan da görüleceği üzere finansal okuryazarlık ve finansal eğitim birbirine bağlantılı kavramlardır. Bir birey için finansal okuryazardır diyebilmemiz için finansal eğitim alması gerekmektedir. Bireyin aldığı bu finansal eğitim süreci sonunda finansal okuryazarlıkla neticelenmelidir.

Finansal eğitim sadece finansal bilgiye değil, bunun yanında beceri, tutum, davranış gibi unsurlara da dayandığı için bireye verilecek bilgi ve becerinin neticesinde bireyin tüm davranış ve tutumunun da bu paralellikte değişim göstermesi gerekir.

Bireyin daha önceden sahip olmadığı finansal davranışla, finansal eğitim kazandırmalıdır. Bir kimse, yanlış finansal davranışlarda bulunuyorsa, bu hatalı davranışlar finansal eğitim sayesinde değişmeli ve istenilen düzeyde davranışlar ortaya çıkmalıdır (Gökmen, 2012: 21).

Birçok uzmana göre finansal okuryazarlık, kişisel finansman açısından temel bilgilerin edinilmesi ile sınırlı iken, finansal eğitim; sonuçlandırılmış finansal davranışlar(bir varlığın satın alınması gibi) olarak ifade edilmektedir (Altıntaş, 2009: 22).

Farklı algılama düzeyinde, çeşitli birey ve gruplar bulunduğundan herkes için aynı olacak düzeyde finansal eğitim vermek doğru değildir. Bu yüzden, verilecek olan eğitimin birbirinden farklı olması, kişinin veya grubun ihtiyacına yönelik bir eğitim uygulanması daha verimli ve daha etkili sonuçlar doğuracaktır. Verilen finansal eğitim sonucunda kişinin davranışlarının değişip değişmediği önemli bir konudur. Finansal

eğitimin başarıya ulaşması, finansal konularda kişilerin doğru tutum ve davranış biçimleri kazanması durumunda gerçekleşebilir.

Finansal eğitim alanları birbirinden farklıdır. Kadınlar, erkekler, yaşlılar, gençler, farklı meslekten insanlar, tahsilli olanlar veya olmayanlar, maddi durumu iyi olanlar veya olmayanlar gibi değişik özelliklere sahip birçok kişi ve grubun ihtiyaçları ve kapasiteleri farklı olabilir. Herkese aynı eğitimin verildiği takdirde verimli sonuç alınması mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, finansal eğitim programında bu kavramları herkesin anlayabileceği şekilde basitleştirmek gerekmektedir.

Kültürel farklılıklar da finansal eğitimde sorun olarak karşımıza çıkabilir. Bu yüzden eğitim alan birey veya grupların kültürel farklılıklarının da göz önüne alınması gerekir. Kadınlara yönelik finansal eğitim programları oluştururken ve sağlarken, kadınların toplum içindeki durumunu da dikkate almak gerekmektedir. Çocuk, zaman, yoksulluk, aile baskısı, toplum baskısı gibi nedenlerle kadınların finansal eğitim almasında güçlük çekilmektedir.

Gelir seviyeleri yüksek olanların gelir seviyesi düşük olanlara oranla eğitim düzeyi yüksek olduğu için eğitim imkânlarının ve erişiminin gelir seviyesi düşük olan bireylere sunulması daha önemlidir. Bu sebeptendir ki, finansal okuryazarlık düzeyini artıran bütün unsurların bireylerin temel eğitim düzeyinde sağlanması gerekmektedir (Bayram, 2010: 3).

Birçok kişinin finansal bilgisi düşük seviyede olduğu halde, kendileri bunun farkında değildirler. Bu nedenle, finansal eğitime ihtiyaçları olduğuna insanları ikna etmek gerekmektedir. Ayrıca, iyi bir finansal eğitimin verilebilmesi için öğretmenlerin de özel olarak eğitilmeleri şarttır.

Sonuç olarak finansal eğitim kavramı, yatırımcıların yatırımlarını yönetmesini tasarruf eğilimlerinin artırılmasını, finansal kurumlarla ilişkilerin doğru şekilde kurulmasını, dolandırıcılık girişimlerine karşı bireyleri bilgilendirme konusunda finansal güvenliklerini sağlamayı hedefleyen ve bu hedefler doğrultusunda süreklilik gerektiren süreçtir. Başka bir söylemle finansal eğitim, toplumun tamamında finansal okuryazarlığı seviyesini artıran ve böylece toplumdaki finans kültürünün oluşmasına hizmet eden, finansal öğretim faaliyetlerinin tamamıdır (Altıntaş, 2008: 25).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYEDE VE DÜNYADA FİNANSAL TABANA YAYILMA ÇALIŞMALARI

2.1. Dünyadaki Finansal Tabana Yayılma Çalışmaları

Finansal okuryazarlık seviyesinin düşüklüğü sadece ülkemizde ait bir sorun değildir. Finansal piyasaları gelişmiş ülkelerde bile bu sorunun olduğu gözlemlenmiş ve araştırmalarla ortaya konulmuştur. Hatta finansal okuryazarlık düzeyini artırmaya yönelik kampanyalar ve çalışmalar başlatılmıştır.

Burada amaç, bireylerin sadece finansal konulara ilişkin bilgi seviyesinin artırılması değil, finansal durumunu değerlendirip iyileştirebilmek için planlar yapabilme, gerekli bilgiye erişip kullanabilme, finansal piyasalardaki tehlikelerden kendini koruma, finansal piyasalara daha çok girişimi için gereken birikime sahip olmalarını sağlamaktır (Taşçı 2011: 95-96).

Son yıllarda dünya genelinde bütün ülkelerde özellikle gelişmiş ülkelerde finansal okuryazarlık konusuna ilgi bir hayli artmıştır. Bu tür ülkelerde toplumun ve bireylerin finansal bilgi ve donanımının geliştirilmesi amacıyla, kamu ve özel teşebbüs birlikte çalışmalar yürütmektedir. Bunun dışında OECD, Dünya Bankası gibi kuruluşlar da konunun önemine binaen dünya genelinde yoğun çalışmalar yürütmektedirler (Altıntaş 2008: 159).

Finansal okuryazarlık alanında özellikle ABD, İngiltere ve Japonya gibi gelişmiş ülke yanında Türkiye dâhil gelişmekte olan bütün ülkelerde ekonominin ve piyasaların büyümesine katkıda bulunması amacıyla yürütülen alternatif ve stratejik çalışmalar mevcuttur. Ülke uygulamalarında, finansal konuların mevcut derslerde bir ünite ya da kazanım olarak verildiği, öğrencilerin bu konuları daha iyi kavrayabilmeleri ve daha etkin öğrenebilmeleri için yazılı doküman dışında internet siteleri, çevrimiçi oyunlar, okul dışı aktivasyonların benimsendiği görülmektedir (Taşçı 2011: 98).

Yapılan araştırmalar, dünya genelinde finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak düşük olduğu gözlemlenmiştir. Konuya ilişkin araştırmalar çoğunlukla ABD’de yapılmakla beraber, diğer ülkelerde de bu çalışmalar hızlıca artmaktadır.

2.1.1. Avrupa Birliği  lkelerindeki  alışmalar

Finans bilgisinin artırılması konusu, son 20 yılda yaşanan gelişmeler nedeniyle önemini artırmış olup, bu konuya Avrupa çapında da daha fazla ilgi gösterilmektedir. Finansal eğitimin önemi, sosyal güvenlik imkânlarının azalması ve beklenen yaşam stresinin uzaması gibi nedenlerden dolayı artmış bulunmaktadır.

Finansal  r n yelpazesinin genişlemesi, yeni ürünlerde daha büyük dinamizm görülmesi, bilgi miktarının artması, yeni dağıtım kanallarının kullanılması gibi unsurlar finansal araçların karmaşıklığının daha da artmasına yol açmıştır.

Yatırımcıların yeterli bilgiye sahip olmaksızın yatırım danışmanlığı hizmeti almaları ve yatırımcı ile danışman arasındaki anlayış farkının büyük olması verilen hizmetin yatırımcının ihtiyaçlarına uygun, uzun dönemli ve sürdürebilir çözümler sunabilme ihtimalini azaltmaktadır.

Dolayısıyla hem yatırımcı açısından olumsuz mali sonuçlar görülmekte, hem hizmet sağlayan taraf açısından hizmetin etkinliğinin az olması sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca etkin ve rekabetçi piyasaların varlığı da bilgili yatırımcılara bağlı bulunmaktadır (Ekşit ve Ertan, 2011: 101).

Avrupa Komisyonu, tüketicilerin finansal okuryazarlıklarını geliştirmek amacıyla, insanların yatırımlarını doğru yönetebilmelerini, finansal ürünleri doğru anlamalarını ve finansal ürünler arasında en doğru tercih yapabilmelerini hedeflemektedir (Gökmen, 2012: 88).

Söz konusu etkenler sebebiyle Avrupa Birliği Komisyonu da finansal eğitim konusuna ağırlık vermek zorunda kalmıştır. Bu kapsamda finansal eğitim, komisyonun gelecekteki önlem alınacak konuları arasında yer almıştır. Bununla birlikte komisyon tarafından ‘‘finansal okuryazarlık’’ terimi kullanılmakta olup, söz konusu kavram tüketicilerin bilgili bir şekilde yatırım kararı verebilmek üzere sahip olduğu finansal araçları anlama becerisi olarak tanımlanmaktadır.

Avrupa Komisyonu, 2003 yılında bir internet sitesi (www.dolceta.eu) açmıştır. Söz konusu sitede Nisan 2010'da eğitimciler için finansal okuryazarlık bölümü açılmıştır. Bu bölümde; tasarruf/yatırım, borçlanma ve koruma/sigorta ve harcama adı altında dört tema bulunmaktadır. Dolceta ayrıca, eğitimciler için eğitim-öğretim araçları sunmaktadır (Gökmen, 2012: 89).

Finansal eğitim programları ile ağırlıklı olarak özellikle gençler ve çocuklar olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin para, tasarruf, emeklilik ve yatırım konularında bilgilendirilmesi ve kaynaklarının bu hedefler doğrultusunda yönlendirilmesi hedeflenmiştir. Finansal eğitim programlarının daha çok banka hesapları, bütçe, krediler, emeklilik gibi konuları içerdiği görülmüştür (Ekşit ve Ertan, 2011: 108).

Avrupa Birliği'nin finansal eğitim çalışmaları kapsamında bir uzman grubu ve bir veri tabanı oluşturulmuştur. Finansal Eğitim Uzmanı Grubu EGFE (Expert Group on Financial Education) 30 Nisan 2008'de kurulmuştur. EGFE, finansal eğitim konusunda fikir ve en iyi uygulamaların alışverişini sağlamaktadır. Avrupa Finansal Eğitim Veri Tabanı EDFE (European Database for Financial Education) ise 2009 yılının Ocak ayında oluşturulmuştur. EDFE finansal eğitim planlarına ilişkin elektronik bir kütüphanedir (Gökmen, 2012: 89).

Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Finansal Eğitim Bildirisi (Communication on Financial Education), Avrupa Birliği'nin finansal eğitime ne kadar önem verdiğini vurgulamaktadır. Avrupa Birliği Konseyi ve Avrupa Parlamentosu, üye ülkeleri finansal eğitimde ilerlemeleri hususunda teşvik etmektedir.

Söz konusu tebliğde, Avrupa Birliği'nin genel anlamda finansal eğitim konusunda büyük önem verdiği ve konunun önemi doğrultusunda üye ülkeler nezdinde çeşitli seminerler ve konferanslar düzenleyeceği belirtilmektedir. Finansal eğitimin birey, toplum ve ekonomi açısından sağlayacağı kazanımlar ile üye ülkelerin finansal eğitim hizmeti sunumuna ilişkin mevcut konumları da incelenmektedir. Tebliğde, finansal eğitim konusunun yaygınlaştırılması sürecinde Avrupa Komisyonu'nun üstleneceği roller ve uygulamaya yönelik desteklerde analiz edilmektedir.

Yatırımcılar tarafından karşılaşılan sorunları Avrupa Birliği (AB) Komisyonu, üç başlık altında sınıflandırmıştır (Taşçı, 2011: 96).

-Finansal konuları anlamakta ve yorumlamakta bireyler sıkıntı çekmektedir: Gelineen şartlarda insanların çoğu finansal konular hakkında temel bilgilerden yoksun olduğuunun bilincindedir. Bu durum bireylerin finansal hizmet sağlayanlarla iletişime geçip en iyi şartlarda hizmet alabilmelerini de etkilemektedir.(EU Commission, 2007).

-Bireyler finansal konulardaki bilgi düzeylerini abartmaktadır: Bireyler finansal eğitim konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını zannettiklerinden, bu durumun farkına varmalarını sağlamak gerekir. Yapılan araştırmalarda, bireylerin finansal konularda yeterli bilgiye sahip olmadıkları halde kendilerine çok güvendikleri ortaya çıkmıştır (Bazerman, 2002: 96).

- İnsanların çoğu kendine lazım olan ürünü seçme kabiliyetine bilgisine sahip değildir. Fakat insanoğlu yaşamları boyunca kendilerini ve çevresini etkileyen finansal kararlar almak durumuyla karşılaşır. Vereceği bu kararlar doğrultusunda yaşam şartları ve ekonomik durular etkilendiği için bireyler kendi eğitim seviyelerine göre finansal bilgiye ihtiyaç duyarlar (Taşçı, 2011: 96).

Üniversite ğrencileri, yetişkinler, tüketiciler ve öğretmenleri hedef alan program, banka hesapları, bütçe, tasarruf, kredi, yatırım, emeklilik gibi konuları içeren ve internet ortamında sunduğu hizmetleri el kitabı gibi yazılı olan kaynaklarla desteklemektedir (Ekşit ve Ertan, 2011: 105).

OECD lkelerinde finansal erişim skorları yüzde 95 seviyelerinde aynı zamanda Avrupa Birliği’ne bağlı ülkelerde erişim skorları ortalama yüzde 90 seviyelerindedir. Gelişmekte olan ülkelerde bu oran yüzde 26 seviyelerinde olmakla beraber ülkemiz bu yüzde 26’lık seviyenin üstünde olsa da, gelişmiş ülkelerin ve AB seviyesinin altında olduğu görülmüştür (TCMB, 2011: 9).

2.1.1.1. Almanya

Finansal eğitim konusunda Avrupa Birliği içinde İngiltere’den sonra en iyi olan lke Almanya’dır. Bu çerçevede tüketicilere genel finans bilgisi sağlanmasına yönelik bir internet siteleri mevcuttur. Gençlerin ilgisini ekonomiye çekmek ve konuları anlaşılır seviyelerde olması için çeşitli programlar yapmakta, öğrencilerin finans konusunda tecrübe kazanmaları için ulusal çapta çeşitli yaşışmalar yapılmaktadır (Ekşit ve Ertan, 2011: 106).

Almanya’da yapılan bir araştırma bulguları finansal okuryazarlığın orta seviyede olduğu, kadınlarda bu oranın daha düşük olduğu görülmüştür. Almanya’nın doğusunda yaşayan eğitimsiz ve düşük gelirli olanların finansal okuryazarlık oranlarının batıya göre daha düşük olduğu görülmüştür (Koenen ve Lusardi, 2011: 19).

2.1.1.2. Avusturya

Avusturya finansal eğitim konusunda Avrupa Birliği içinde aktif ülkelerden olup, özellikle öğrencilere eğitim imkânları sağlamak için programlar uygulamakta, bu kapsamda Viyana Borsası’nın katkılarıyla birçok finansal konular hakkında çeşitli faaliyetler yapılmaktadır (Ekşit ve Ertan, 2011: 106).

Avusturya’da finansal okuryazarlık konusunda yapılan araştırmada katılımcıların, nakit yönetimi, gelecek için finansal planlar yapmak, finansal kararlar alabilmek ve bilgili olmak alanlarında finansal yeterlikleri ölçülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların % 43’ü tasarruf etmekte, % 80’i faturalarını geciktirmeden ödemekte, % 66’sının finansal ürünler ve banka terimleri ile bilgi sahibi olduğu, % 90’ı gibi bir yüksek oranında kişisel hesaplarını dikkatli bir şekilde takip ettikleri görülmüştür. Ayrıca, katılımcıların çoğunluğunun emeklilik için mutlaka birikim yapmanın gerekliliğine inandığı görülmüştür (Capuano ve Ramsay, 2011: 213-214). Ayrıca Avusturya Merkez Bankası 2009 yılında okullar için eğitim materyalleri, 14-19 yaşları arasında gençler için de bilgilendirici bir set hazırlamıştır (Taşçı, 2011: 97).

2.1.1.3. Bulgaristan

Bulgaristan’da Finansal Hizmetler Komisyonu ile Eğitim ve Kültür Bakanlığı’nın ortaklaşa düzenlediği lise öğrencilerine yönelik “Öğrenciler için Finans” programında finansal sektörden olanlar öğrenciler için sermaye piyasaları, sigortacılık gibi konularda seminerler vermekte, finansal kurumlara ziyaretler düzenlenmektedir. Seminer sonunda öğrencilerin okullarında, öğrendiklerini anlamaları için öğrencilerden bir sunum yapmaları beklenmektedir (Taşçı, 2011: 97).

2.1.1.4. Çek Cumhuriyeti

Finansal eğitim konusunda Çek Cumhuriyeti Hazine Müsteşarlığı öncülüğünde Milli Eğitim Bakanlığı ve Merkez Bankası ortak hareket etmişlerdir. Özellikle 2006 yıllarında başlayan bu çalışmalar neticesinde Hazine Bakanlığı öncülüğünde ve tüm

kurumların katkısıyla ‘‘Finansal Eğitim alışma Grubu’’ oluşturulmuştur. Ayrıca ek Merkez Bankası 2008 yılında finansal piyasalarda tüketicinin korunması amacıyla denetim yapmakla görevlendirilmiştir. 2010 yılında da finansal eğitim için düzenlenen 5 yıllık ulusal strateji ek Hükümeti tarafından kabul görüp onaylanmıştır (TCMB, 2011: 90-91).

ek Cumhuriyeti’nde yapılan araştırmalarda, ek ailelerin borçluluk oranının hızla arttığı, ek vatandaşların çoğunluğunun ise, piyasa mekanizmasını tam olarak anlayamadığı ve yatırım ile tüketim arasındaki farkı algılayamadığı görölmüştür (Gökmen, 2012: 72).

2008 yılında finansal eğitimi geliştirmek amacıyla okullarda Merkez Bankası, ‘‘Financial and Economic Literacy’’ adıyla bir kitap bastırmıştır. Aynı zamanda ilköğretim çağındaki öğrencile verilen eğitim müfredatında mevduat, bütçe, faiz, kredi, ipotek, enflasyon, gibi terimler öğretilmeye başlanmış, çocuklara verilen ortaöğretim okullarında da bireysel emeklilik fonu, tahvil, hisse senedi, bütçe gibi konular üzerinde eğitimler verilmektedir (Taşçı, 2011: 98).

2.1.1.5. Fransa

1995 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ve Merkez Bankasının birlikte yürüttüğü çalışmada ortaöğretim düzeyinde teknik bölümde okuyan öğrenciler için çeşitli eğitim programları başlatılmış burada öğrencilere finansal konularda videolar ve yazılı dokümanlar sayesinde eğitim çalışmaları yapılmaktadır (Taşçı, 2011: 98).

2.1.1.6. İngiltere

İngiltere finansal eğitim konusunda Avrupa Birliği içinde en faal ölkelerden biri olmasına rağmen, finansal yeterlik konusunda yapılan araştırmalar sonucunda, birçok tüketicinin paralan hakkında etkili karar verme gücüne ve bu yeterliliğe sahip olmadığı görölmüştür (Gökmen, 2012: 60).

İngiltere’de yapılan başka bir araştırmaya göre ise, özdenetim yapan bireyler ve finansal okuryazarlık seviyesinin düşüklüğü ile kredilerin ödenmemesi ve aşırı borçluluk arasında doğru bir orantı olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca özdenetim konusunda eksik ve sorunlu olan tüketicilerin daha bilinçsizce ve daha maliyetli krediler kullandıkları tespit edilmiştir (Gathergood, 2012: 24).

Ücretsiz hizmet sunan Kişisel Finansal Eğitim Grubu (Personal Finance Education Group) aracılığıyla kamu, finans ve eğitim sektörlerinin katkılarıyla eğitimin çeşitli aşamalarındaki çocuklar ve gençlere yönelik olarak finans ve para idaresi eğitimi araçları sunulmaktadır. Burada, finans eğitiminin okullarda müfredatın bir parçası haline getirilmesi amaçlanmaktadır (Ekşit ve Ertan, 2011: 106).

Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık konularına büyük önem veren ülkelerin başlarında gelen İngiltere, toplum içerisinde finansal farkındalığı yaygınlaştırmak ve bilinçlendirmek amacıyla çeşitli kuruluşlar aracılığıyla faaliyetlerde bulunmaktadır.

1- Finansal Hizmetler Kurulu (FSA-Financial Services Authority):

İngiltere’de finansal yeterlilikten ve okuryazarlıktan sorumlu olan kurum Finansal Hizmetler Otoritesi adı verilen Financial Services Authority (FSA) kuruluşudur. FSA aynı zamanda İngiltere’de finansal piyasalardan sorumludur. Kurum, finansal sistemin ve ürünlerin anlaşılmasını sağlamayı amaçlamaktadır(Gökmen, 2012: 94).

İngiltere’de finansal hizmetler piyasasını düzenleyen FSA özerk bir kurum olmakla birlikte, İngiltere Hazine Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Kurul, düzenlemekle yükümlü olduğu finansal hizmetler piyasasında faaliyette bulunan kuruluşlarca finanse edilmektedir. FSA'nın hedefleri arasında etkin ve düzenli bir piyasanın oluşumunu desteklemek, bireysel yatırımcılara yardımcı olmak, mesleki yeteneklerini geliştirmek, finansal ürünler, tüketici hakları gibi konularda işlevsel internet sitesi aracılığıyla teknik bilgi desteği sunmak gibi hususlar bulunmaktadır (Altıntaş, 2009: 115).

FSA tarafından 2003 yılında ulusal strateji hedefleri belirlenmiş olup, ayrıca finansal okuryazarlık ve farkındalık için bir kapasite ölçüm ve değerlendirme grubu kurulmuştur. Finansal eğitim seviyesinin tespit edilmesi amacıyla da bir anket çalışması yürütülmüştür (TCMB, 2011: 90).

FSA, finansal yeterlilik ile ilgili ulusal bir stratejinin öncülüğünü yapmakta olup, bu strateji çerçevesinde finansal yeterliliği olan ve kendi kararlarından sorumlu olan bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda araştırma faaliyetlerinde bulunan kurumun 2005 yılında yaptığı finansal yeterlilik araştırması birçok İngiliz tüketicinin parasal konularda doğru kararlar veremediğini ortaya koymuştur.

FSA'nın finansal yeterlik düzeyini ölçmek amacıyla yapılan araştırmasında, 18-40 yaş grubundaki kişilerin, genel olarak bu yaş grubunun üzerindeki göre finansal konulardaki bilgilerinin daha az olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca araştırmaya göre, İngiltere’de her 12 kişiden birinin banka hesabının bulunmadığı görülmüştür (Capuano ve Ramsay, 2011:213-214).

İngiltere’de finansal sektördeki tek düzenleyici otorite olan FSA, ‘‘Personel Finance Education Group’’adında bir girişimi finanse etmektedir. Bu girişim, İngiltere çapında her seviyeden öğrenciye ve öğretmene kişisel finans eğitimi konusunda çok büyük imkânlar sağlamaktadır. Örneğin matematik, vatandaşlık, girişimcilik gibi derslere entegre edilen banka ve mevduatı kredi, bütçe, kredi kartları, faiz, ipotek, tasarruf, vergi, genel ekonomi konuları için ders ve alıştırmalar kitapları, oyunlar içeren internet sayfaları ve elektronik materyaller hazırlanmıştır. Bu iş için FSA tarafından 17 milyon pound gibi bir fon aktırılmış olması okullarda finansal eğitime ne kadar önem verildiğini açıkça göstermektedir (Taşçı, 2011: 98).

2- Parasal Danışma Hizmeti (Money Advice Service):

İngiltere’de finansal okuryazarlık çalışmalarına katkıda bulunan kurumlardan birisi de, finansal yeterlilik açısından toplumu geliştirmeyi amaçlayan Parasal Danışma Hizmeti (Money Advice Service) kurumudur. Kurum, finansal danışmanlık hizmeti sunmakta ve finansal eğitim çalışmalarında bulunmaktadır (Gökmen, 2012: 95).

2.1.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Yapılan Çalışmalar

Finansal okuryazarlık konusunda belki de dünyada en fazla araştırma yapan ülke Amerika Birleşik Devletleri’dir. Araştırmalar, ABD’de finansal okuryazarlık seviyesinin çok iyi olmamakla beraber düşük seviyelerde olduğunu göstermektedir.

ABD’de hükümete bağlı bir kurum olarak faaliyet gösteren "Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu", finansal konularda toplumun bilgilendirilmesini amaçlamaktadır. ABD’de faaliyet gösteren ve finans kuruluşu Capital One tarafından desteklenen ‘‘Junior Achievement Finance Park’’ (Gençlik Başarısı Finans Parkı) öğrencileri, doğru finans kararlar veren bireyler olarak hazırlamaktadır. ABD’de özellikle finansal eğitim programları üniversiteler, araştırma ve geliştirme kuruluşları ve bunlara beraberce yürüttüğü çalışmalar düzenlenmektedir (Ercan, 2012: 4).

ABD'de yapılan araştırmalara göre, gençlerin finansal okuryazarlık düzeyinin iyi durumda olmadığı görülmüştür. Sonuçlar, birçok öğrencinin harcama, tasarruf, yatırım gibi temel finans konulan hakkında yeterli bilgilerinin olmadığını göstermektedir (Gökmen, 2012: 56).

Bireyler kendi finansal becerilerinin yüksek olduğuna ve daha fazla finansal bilgiye sahip olduklarına inanmalarına rağmen, yapılan araştırmalar bu durumun tersi niteliğinde sonuçlar vermektedir. Yapılan bir araştırmaya göre, bireylerin basit finansal hesaplamalar bile yapamadıklarını, ayrıca finansal piyasalar ve bunlarla ilgili temel kavramları iyi anlayamadıklarını ortaya koymaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2009: 2).

Başka bir araştırmaya göre ise, finansal yönetim dersi alan öğrencilerin finansal okuryazarlıkları, bu dersi almayanlardan daha fazla olmayıp, lisede alınan finans derslerinin öğrencilerin finansal okuryazarlıklarını geliştirmedikleri görülmüştür. Bu durumun başka sebepleri arasında, öğrencilerin finans konularına çok önem vermemeleri ve motivasyon eksikliği gelmektedir (Mandell ve Klein, 2009: 15).

Cinsiyet farklılıklarının finansal okuryazarlık düzeyinde ne tür etkisi olduğu yönünde  niversite öğrencileri arasında yapılan araştırma sonuçları, kadınların finansal bilgisinin erkeklerden daha az olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim ve tecrübenin de, finansal okuryazarlık üzerinde önemli bir etkisinin olduğu görülmüştür. Öğrenciler genellikle elde edindikleri finansal bilgi ve tecrübelerinin çoğunu okul dışından daha çok aile ve yakın çevresinden öğrendikleri görülmüştür (Gökmen, 2012: 58).

Yapılan bir araştırma, genel olarak Amerikalılar içinde finansal okuryazarlık düzeyi daha yüksek olan bireylerin daha yaşlı, daha yüksek gelire sahip ve evli kişiler olduğunu ortaya koymaktadır (Temizel, 2010: 33-34). Ayrıca erkeklerin kadınlara oranla daha fazla finansal bilgiye, güvene sahip olduğu ve finansal kararlar vermede erkeklerin kadınlara oranla daha fazla risk almayı tercih ettiği görülmüştür (Wagland ve Taylor, 2009: 13-25).

Dolayısıyla, eğitim seviyesi ve cinsiyetin finansal okuryazarlık ile özellikle genç yaşlarda ilişkisi oluğu söylenebilir. Bu durum kişilerin davranışlarında etki etmektedir. Bilgili ve donanımlı olan bireylerin hedeflerinin ve planların olduğu gözlemlenirken bilgi ve donanım düzeyi düşük olanların yatırım ve planların olmadığı görülmüştür (Lusardi ve Mitchell, 2008: 2-3).

ABD'de Ocak 2008'de Başkanın talimatı ile Amerikan Hazinesi'ne bağlı olarak Finansal Okuryazarlık Danışma Konseyi kurulmuş ve "Finansal Eğitim" adında bir program başlatılmıştır. Bu programda 7-9'uncu Sınıf öğrencilerine yönelik MoneyMath isimli bir ders verilmesi, liseliler için "National Financial Literacy Challenge" adında on-line bir test ve internet sitesi yer bulunur (Taşçı, 2011: 97).

Amerika Birleşik Devletleri, finansal okuryazarlık konusuna çok önem vermektedir. Hatta 2011 yılında bu ülkede Nisan ayı Finansal Okuryazarlık ayı olarak ilan edilmiştir.

2.1.3. Diğer Ülkelerde Yapılan Çalışmalar

2.1.3.1. Avustralya

Avustralya'da finansal okuryazarlığı artırmak amacıyla, finansal eğitim veren bir kurum olan Finansal Bilgi Hizmeti (Financial Information Service - FIS) adlı kuruluş bulunmaktadır. Kurumun amaçları arasında, finansal konularda bireylere planlama yapmayı tasarruf yapmayı, emeklilik planlaması ve tüketicinin güveninin artırılması hedeflenmektedir (Gökmen, 2012: 100).

Avustralya da yapılan birçok çalışma ve anket sonuçlarına göre genel anlamda toplumun çoğunluğunun finansal okuryazar olduğu söylenebilirken yapılan en kapsamlı çalışmada finansal okuryazarlık düzeyi düşük olanların daha çok kadınlar, eğitim seviyesi düşük olan bireyler, 25 yaş altı gençler ve 70 yaş üzeri olanlar ayrıca İngilizce dilinden aşka dil konuşan yerliler olduğu görülmüştür (Gökmen, 2012: 65).

Avustralya'da finansal eğitim ulusal koordinatörlüğü Avustralya Menkul Kıymet ve Yatırım Komisyonu (Australian Securities and Investments Commission-ASIC) tarafından yürütülmektedir. ASIC aylık olarak toplantı düzenlemekte, Avustralya Hükümeti ile Finansal Okuryazarlık Kurulu çeşitli toplantılar yapmakta ayrıca, finansal okuryazarlık konuları hakkında okullarda eğitim yetkilileri ile sivil toplum kuruluşları ve dernek temsilcilerinden oluşan bir Ulusal Referans Grubu kurmuştur (TCMB, 2011: 100).

2.1.3.2. Brezilya

Brezilya'da temel dersler arasına finansal konuların eklenmesi için bir çalışma başlatılmıştır. Çalışma sonunda 58 milyon öğrenci ve 212.000 okula ulaşılması hedeflenmektedir. Ayrıca projede yayınların, konuyla ilgili bir internet sitesinin ve yine

öğretmenlerin eğitiminde gerekli teknik altyapının oluşturulması çalışmaları bulunmaktadır (Taşçı, 2011: 97).

2.1.3.3. Japonya

Finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi amacıyla Japonya'da yapılan bir araştırmaya göre, Japonların finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu, özellikle kadınların, gençlerin, düşük gelirliilerin ve az eğitilmiş olanların finansal okuryazarlıklarının düşük seviyede olduğu, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olanların ise emeklilik ve uzun vadeli planlar yapma ihtimallerinin daha fazla olduğu görülmüştür (Sekita, 2011: 2).

2.1.3.4. Kanada

Finansal okuryazarlık konusunda en kapsamlı kampanyalardan birinin yapıldığı Kanada'da 2001'de kurulan Finansal Tüketici Ajansı 2007 yılında finansal okuryazarlık programı başlatılarak, üniversiteler aracılığıyla gençlere finansal eğitim verilmektedir.

Kanada'da finansal okuryazarlığın ölçümü amacıyla yapılan bir araştırmaya göre, aile geliri iyi durumda olanların finansal bilgi düzeylerinin de yüksek olduğunu, daha çok eğitilmiş olanların finansal açıdan da aynı doğrultuda daha iyi olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, erkeklerin kadınlara oranla finansal bilgi seviyelerinin yüksek olduğu, günlük finansal riskleri tek başına karşılayanların, bu riski ve sorumluluğu başkasıyla paylaşanlara oranla kıyaslandığında finansal bilgi puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Gökmen, 2012: 63).

2.1.3.5. Malezya

Malezya'da üniversite öğrencileri arasında yapılan bir araştırma, finansal bilgi sahibi olan öğrencilerin daha fazla tasarruf ettiği ve daha az finansal sorun yaşadıklarını gözlemlemiştir. Diğer bir araştırmada ise, öğrencilerin finansal bilgi düzeyleri ve para yönetimi hakkında becerilerinin ise düşük olduğu tespit edilmiştir (Gökmen, 2012: 69).

2.1.3.6. Rusya

2008 yılında Rusya'nın 40 farklı bölgesinde finansal okuryazarlık üzerine bir araştırma yapılmış ve neticesinde genellikle Rus halkının finansal okuryazarlık seviyelerinin yeterli olmadığı, bireylerin tüketici hakları hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı, ayrıca katılımcıların yaklaşık yüzde 75'i gelecekleri için hedef ve planlar

yapma isteği gütmekte ve bunun için eğitim isteği olduğu görülmekte, ayrıca katılımcılar eğitimsiz olduğunun bilincinde olup yapılan araştırma sonuçlarına göre katılımcılar özellikle özel sektördeki finansal kurum ve kuruluşları güvenmemektedir (Rutledge, 2009: 2).

2.1.3.7. Singapur

Finansal okuryazarlık ile ilgili olarak insanların finansal konulardaki davranışlarını ve finansal ürünler hakkındaki bilgilerini değerlendirmek amacıyla Singapur'da yapılan bir araştırma bulgularına göre, bireylerin çoğunluğunun tasarruf ettiği, bütçe yaptığı, harcamalarına dikkat ettiği ve ayrıca kullanılan kredilere karşı kendilerini sorumlu hissettikleri görülmüştür. Bununla birlikte, çoğu kişinin emeklilik ve gelecek planları için yeterli birikimde bulunmadığı, hayat sigortası gibi temel finansal ürünlerin özelliklerinin bilincinde olmadığı tespit edilmiştir (Gökmen, 2012: 74).

2.1.3.8. Yeni Zelanda

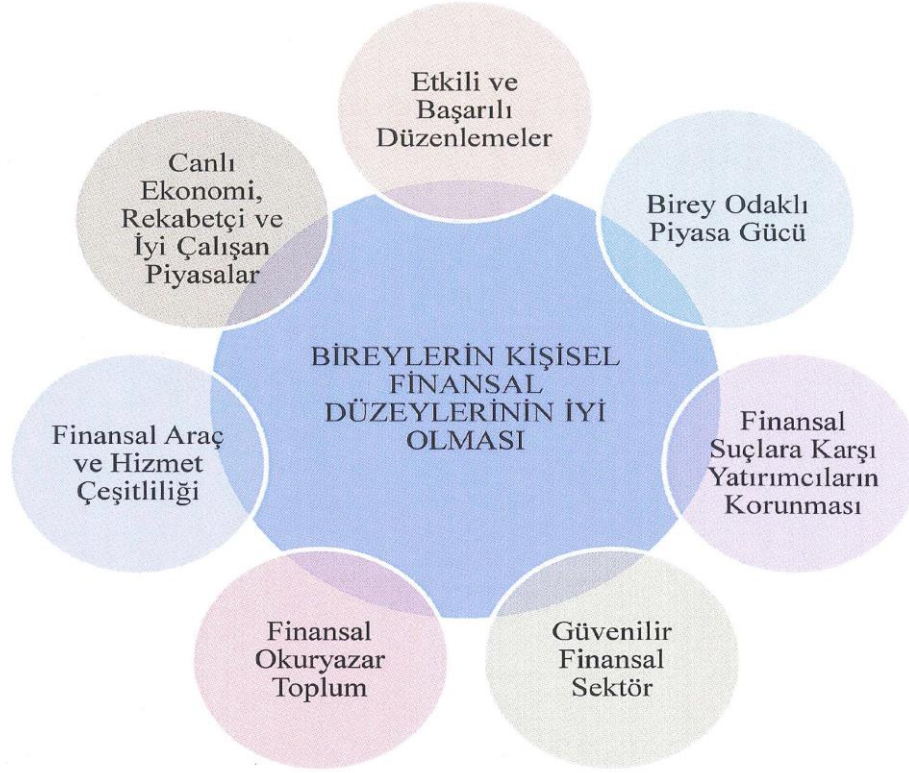
Yeni Zelanda'da finansal okuryazarlık seviyesini araştırmak için yapılan anket sonuçlarının genelde olumlu çıktığı görülmüştür.

Yapılan bir araştırmaya göre, katılımcıların % 50'den fazlası düzenli olarak tasarruf ettiklerini, % 80'i finansal hedefleri olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte aynı ankete göre katılımcıların sadece % 30'u, hisse senetlerine yatırım yapmanın sabit getirisi olan yatırımlara göre daha karlı olacağı konusunda bilgi sahibi olmakta, % 20'si ise gayrimenkule yapılacak yatırımların karşılaşılabilecek riskleri azaltacağı düşünülmektedir (Retirement Commission, 2006: 12-26).

Az eğitilmiş olanların, gelir düzeyi düşük olanların, gençlerin (18-24) ve yaşlıların (+75), ev sahibi olmayanların finansal bilgilerinin az olduğu da ortaya çıkmışken, erkeklerin, 40 yaş üzeri olanların, evli olanların, yüksek seviyede geliri olanların finansal bilgilerinin yüksek olduğu çıkmıştır (Gökmen, 2012: 68).

Yeni Zelanda, ulusal strateji belgesinde, bireylerin finansal düzeylerinin iyi olmasının şartlarından birini, "finansal okuryazar toplum" olarak görmektedir. Bireylerin finansal düzeylerinin iyi olmasını da aşağıda gösterilen tablodaki gibi özetlemektedir (Gökmen, 2012: 43).

Şekil 2.1. Kişisel Finansal Düzeyinin Sonuçları

Kaynak: www.financialliteracy.org.nz/ 'New Zealand's National Strategy for Financial Literacy' (05.02.2013)

2.1.4. Dünya Bankasının Yaptığı Çalışmalar

Finansal okuryazarlık konusunda çok önemli faaliyetlerde bulunan kuruluşlardan birisi olan Dünya Bankası özellikle 2005 yılından beri, dünya genelinde finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması ve tüketicilerin bilinçlendirilmesine yönelik birçok yasal altyapıların oluşturulmasında birçok çalışmaları bulunmaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda ülkeler bazında finansal tüketicinin korunmasına ilişkin altyapının yetersiz olduğu, finansal ürünlere ilişkin bilgilendirmelerin yetersiz olduğu, müşteri şikâyetlerinin çözümünde eksikler olduğu, finansal okuryazarlık düşük düzeyde olduğu hususları tespit edilmiştir (Gökmen, 2012: 85).

Dünya Bankası tarafından yürütülen finansal eğitim programı (Money Matters: A Financial Literacy Training Programme) yapılmış olup, bu programda finansal konular hakkında bilgiler sunulmaktadır (Altıntaş, 2009: 103-104).

Dünya Bankası dünyanın yoksul bölgelerinde finansal erişim konusunda çalışan bir araştırma merkezi olan Yoksullara Yardım Amaçlı Danışma Grubu (Consultative Group to Assist the Poor - CGAP) ile birlikte finansal konulara ilişkin çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda hazırlanan "Finansal Erişim 2010" (Financial Access 2010) başlıklı rapor, dünyada finansal erişim istatistikleri hakkında bilgileri içermektedir. Dünya Bankası tarafından ayrıca, mikro finans, mobil bankacılık, şubesiz bankacılık gibi konularda çeşitli çalışmalar yürütülmektedir (TCMB, 2011: 90).

2.1.5. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütünün Yaptığı Çalışmalar

1961 yılında kurulan OECD, finansal eğitim ve okuryazarlık konusunda birçok faaliyette bulunan ve kapsamlı çalışmalar yapan uluslararası kuruluşlarından birisidir. OECD'nin asıl amacı, ülkelerin ekonomik ve sosyal durumlarını geliştirecek politikaları desteklemek ve uygulamaktır (Gökmen, 2012: 81). Ayrıca OECD, finans alanında eğitim çalışmalarına liderlik etmekte olup ayrıca internet sitesi sayesinde de akademik düzeyde birçok veri ve bilgi kaynağı hizmetleri sunmaktadır (Altıntaş, 2009: 81).

OECD'nin finansal eğitim konusunda 2003 yılında başlattığı Finansal Eğitim Projesi kapsamında, üye ülkelerdeki finansal eğitim programları incelemeye alınmıştır. Projenin ilk safhasında, mevcut yürütülen eğitim programlarının etkileri değerlendirilmiş ve finansal okuryazarlığın artırılması yönünde çeşitli strateji önerilerinin oluşturulması hedeflenmiştir. İkinci aşamada, düzenleyicilere ve bireylere yardımcı olabilecek kılavuzların yayımlanması ve çeşitli ülkelerde tüketicilerin finansal okuryazarlıklarının ölçülmesi planlanmıştır (Gökmen, 2012: 82).

OECD, finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması amacıyla dünyanın birçok yerinde yapmış olduğu toplantılar, konferanslar ve seminerle beraber ayrıca yayımlamış olduğu yazılı kaynaklarla da akademik olarak bilgi havuzu oluşturmaktadır. Örneğin, OECD'nin 'Uluslararası Finansal Eğitim Ağı' (International Network on Financial Education - INFE) birimi sayesinde birçok ülkede yapmış olduğu anketler ile toplumların finansal kavramlara olan aşinalığını, finansal karar ve tutumlarının uygunluğunu ölçmeyi hedeflemektedir (Ercan, 2012). Böylece, finansal okuryazarlık hakkında bireylerin ortak bir görüş çerçevesinde toplanacağı ve kazanılan tecrübelerini birbirleriyle paylaşabilecekleri sanal bir platform oluşturmuştur.

Ayrıca, OECD Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı PISA (Programme for International Student Assessment) 15 yaş altı genç nüfusun finansal okuryazarlıklarını ölçmek için yapılan ilk uluslararası girişim olmuştur.

OECD tarafından yayımlanan "Finansal Eğitim ve Farkındalık için İlkeler ve İyi Uygulama" başlıklı kitapçıkta, finansal eğitimin çocukların okula başladıkları ilk yaşlardan itibaren finans konularında eğitim verilmesi gerektiği savunulmuştur (OECD, 2009: 12).

OECD 2005 yılında yayımlamış olduğu (Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies) ve 2008 yılında yayımladığı sigorta ve emeklilik konularındaki bireylerin farkındalığını artırmak için (Improving Financial Education and Awareness on Insurance and Private Pensions) kitaplar yayımlamıştır.

Yine OECD'nin 2008 yılında kurmuş olduğu "International Gateway on Financial Education" başlıklı internet sitesi ve (www.financial-education.org) finansal eğitim konusunda kamudaki uzman kişilerden oluşmuş 68 farklı ülkeden toparlanan ve 150'ye yakın üyesi bulunan ayrıca yılda iki defa bir araya gelen bu grup INFE (International Network on Financial Education) kurulmuştur (TCMB, 2011: 89).

2.2. Türkiye de Yapılan Finansal Tabana Yayılma Çalışmaları

Bir toplumun yaygın alışkanlıklarının değişmesi son derece güçtür. Buna rağmen Türk toplumunun yeniliklere ve yeni fikirlere açık bir özelliğe sahiptir. Bir toplumda finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça, o toplumdaki ekonomi de buna bağlı olarak olumlu bir gösterge oluşturacak, daha çok gelir elde edebilecek ve daha fazla tasarruf olabilecektir. Finansal okuryazarlık arttıkça finansal suçlarda azalış olacak, yasal organların ve yargının iş yükü azalacak, burada ortaya çıkan verimlilik diğer alanlara yansıtılabilecektir. Finansal okuryazarlığın artması, bir ülke için büyük bir kazanım olarak karşımıza çıkabilecektir(Sancak, 2012: 44).

Ülkemizde, geçmiş dönemlerde insanların yaşadıkları ekonomik sıkıntılar yüzünden yatırımcılar daha çok az riskli gördükleri kısa vadeli finansal yatırımları tercih etmiş ve daha fazla riskli olduğunu düşündüğü uzun vadeli finansal ürünleri tercih etmemiştir (Satoğlu, 2014: 54).

Türkiye’de eksikliği hissedilen en önemli hususlardan birisi, yetişkinlerin finansal okuryazarlık düzeyine ilişkin yeterli bilgi ve güvenilir bir istatistiğin bulunmamasıdır. Ayanca, ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite düzeyinde öğrenim gören gençler arasında da yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Yetişkinlerin ve gençlerin hangi konularda yeterli bilgi birikimine sahip olmadıkları tespit edildiği takdirde, bu kesime yönelik olarak uygulanması düşünülen finansal eğitim programlarının verimliliği de aratacaktır (Altıntaş, 2009: 160).

Ayrıca ülkemizde ilk ve ortaöğretim olsun, bunun yanında üniversitelerin genel eğitim müfredatları incelendiğinde, genel müfredat içerisinde yer alan mevcut ders içeriklerine finansal eğitim konusu dâhil edilmediği görülmektedir. Bu durum bireysel finansal yönetim konusunda üniversite mezunu bir gencin sağlıklı finansal kararlar verebilecek temel bilgi birikiminden yoksun olarak hayata atılmasına yol açmaktadır.

Finansal eğitim konusuna yeterince önem verilmemesinin temelinde, finans piyasaların sistematik altyapısının oluşturulmasının gecikmesi ve makroekonomik istikrarın sık sık bozulması gösterilebilir. Ayanca, ulusal siyasi ve ekonomik gelişmeler, finansal eğitim konusuna yoğunlaşması gereken kamu ve özel kuruluşların, konuyu ikinci plana itmelerine yol açmaktadır (Altıntaş, 2009: 163).

Son 20 yıl içerisinde hükümetlerin almış oldukları ekonomik tedbirler sayesinde ülke ekonomi sistemimiz güçlenmeye başlamıştır. Ekonomik istikrarlı bu sürecin devam edebilmesi için Yatırımcı Eğitimi Seferberliği başlatılmış olup özellikle SPK'nın öncülüğünü yaptığı, Borsa İstanbul (BIST) ve Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği (TSPAKB)'nin de aktif rol aldığı bir çalışma başlatılmıştır (Gündem Dergisi, 2013: 7-10).

2.2.1. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar

Ülkemizde lise döneminde başlayacak bir eğitim süreciyle, en azından genç hane halkını daha bilinçli hale getirmek mümkün olabilir. Bu süreç uzun vadeli olup, mevcut yatırımcılar için de bir eğitim ve bilinçlendirme programı düzenlenmesi gerekliliği öne çıkmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, bu amaç doğrultusunda çeşitli finansal eğitim programları düzenlemektedir.

Mevcut eğitim sisteminde finansal eğitim derlerinin seçmeli ders yerine derlerin içeriğinin bir parçası olarak müfredat değişirse finansal okuryazarlık düzeyinin eğitimin

ilk çağlarında başlaması durumunda daha bilinçli ve eğitimli genç nüfusun oluşacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, özellikle tasarruflu olma bilincini çocuklara eğitimin ilk safhasında aşılama başlamak, öğrencilerin etkin bir şekilde bu konuları kavramalarını sağlayacak eğitim yöntemleri ve materyaller ile eğitimcilere yönelik kaynaklar geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bundan dolayı finansal piyasalardaki düzenleyici otoritelerin, kurumların ve özel sektör kuruluşlarının Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte koordineli ve planlı bir şekilde çalışması gerekmektedir (Taşçı, 2011: 98).

Dünyadaki örneklerine benzer şekilde, öğrencilerin işlenen konu ile ilgili ulaşabileceği bir web sitesinin olması, konunun daha iyi kavranabilmesi için sektörden kişilerin konuk edilmesi ya da ilgili kurumlara tanıtım gezisi düzenlenmesi finansal konuları öğrenciler nezdinde daha ilginç hale getirecektir. Bunların yanı sıra, finansal piyasalardaki kurumlar tarafından düzenlenecek proje, kompozisyon, sanal portföy gibi yarışmaların da öğrencilerin motivasyonunu ve ilgisini artırıcı nitelikte etkisi olacaktır.

2.2.2. Sermaye Piyasası Kurulu Çalışmaları

Ülkemizde bireylerin finansal davranış ve tutumları incelendiği zaman, genel yatırım araçlarını tercih etme konusunda geçen yıllar içinde çok büyük bir değişikliğin yaşanmadığı görülmektedir. Emlak, altın ve döviz, ülkemizdeki bireylerin çoğunlukla en gözde yatırım aracı olarak tercih edildiği görülmüştür. Bu yatırım araçlarına yönelmenin altında yatan temel neden ise, bu tercihlerinin uzun dönemde genel olarak değer kaybetmediğindendir (Bahçuvan, 2011: 33-34).

Borsada hisse senedi alan yatırımcı, geleneksel yatırım araçlarından farklı olarak hisse senetlerinden kısa süre zarfında yüksek getiriler beklemektedirler. Oysaki izlenen bu strateji sonucu çoğunlukla zarar edilmektedir.

Ülkemizde hisse senetlerine, kısa dönemde yüksek karlılık getirecek varlıklar olarak görmenin altında, eğitim sisteminde, sermaye piyasaları eğitiminin, finansal okuryazarlığın hemen hemen hiç olmaması yatmaktadır. Çoğu yatırımcı sermaye piyasalarında yatırım yapma konusunda en temel bilgilerden bile yoksun bulunmaktadır. Çoğu tasarruf sahibi, yatırım yaptığı şirketin fiyat/kazanç oranını, satışların artış hızını, gelecek hakkındaki hedeflerini bilmeden hisse senedi yatırımında bulunmaktadır (Bahçuvan, 2011: 33-34).

Sermaye piyasalarında son yıllarda getirilen yeni bakış açısı ile sermaye piyasası aktörlerinin birlikte çalışabileceği bir platform oluşturularak, hem bireysel yatırımcı sayısı artırılabilir hem de borsada daha bilinçli yatırımlar yapılması sağlanabilecektir (Kurumsal Yatırımcı Dergisi, 2011: 46-47).

SPK, ülkemizdeki bireylerin finansal farkındalığının artması ve tasarruf bilincinin aşılması amacıyla birçok finansal eğitim ve tanıtım projesi yürütmektedir (Ertaş, 2014: 19).

Finansal okuryazarlık faaliyetleri ile ilgili olarak SPK Başkanı Vahdettin Ertaş, "bu konuda tüm birey ve kurumların eğitiminin düşünüldüğünü, genel bir seferberlik olacağını, yatırımcıların bilinçlendirilmesi ve sermaye piyasası kurum ve araçlarının tanınırlığının artırılması hedefinde çalışmaların yapılması gerektiğini" belirtmiştir (Ertaş, 2014: 19).

Son olarak, finansal eğitimin tüm bireylere ulaştırılması ve finansal okuryazarlığın artırılmasına yönelik projeler kapsamında 2014 yılında SPK ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bu protokol çerçevesinde, 6-18 yaş aralığındaki tüm çocukların temel zorunlu eğitimleri esnasında ayrıca öğretmenlerinde finansal tüm konulardaki bilgi ve davranışlarının geliştirilmesine yönelik eğitim araçları ile öğrenci ve öğretmenlerin dikkatlerini çekmeye yönelik yarışma, oyun gibi değişik çalışma yöntemleri kullanarak finansal gelişimlerini artırmak amaçlanmıştır (SPK, 2014).

2.2.2.1. Yatırım Yapıyorum

2011 yılında tüm yatırımcıların hizmetine açılan ve "Yatırımcıların Yeni Buluşma Noktası" olarak hizmet sunan yatırımcı bir web sitesi açmıştır. Sitenin kurulmasının amacı bireylere soru sorma fırsatı sağlayarak onların bilgilenmesi ve böylece finansal farkındalığın artması hedeflenmiştir (yatırımyapıyorum.gov.tr, 2013).

2.2.2.2. Yatırımcı Seferberliği

SPK, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Takas bank, Merkezi Kayıt Kuruluşu, İstanbul Altın Borsası, Türkiye Sermaye Piyasası Birliği, Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği, Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası ile Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kurulusu, yapılacak finansal çalışmaların tek bir yerden takip edilip

yürütülmesi amacıyla 2012 yılında ‘‘Sermaye Piyasası Kuruluşları Yatırımcı Seferberliği İşbirliği Protokolü’’ imzalamıştır (Altaş, 2012: 7-14).

Protokol ile Türkiye'deki finansal okuryazarlık düzeyinin yanı sıra, sermaye piyasasının tanınmasını artırmaya yönelik yurtiçi ve yurtdışında faaliyetlerde bulunmak ve bu doğrultuda İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması hedefine katkı sağlamak amaçlanmıştır (Turan, 2012: 26).

10 Mart 2012 tarihinde gerçekleştirilen Arama Konferansı ise, hedefler doğrultusunda uygulanacak strateji ve yöntemler için önemli bir adım olmuştur. Konferansta, finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması için bir an önce çalışmaların başlaması, tüm katılımcıların ortak bir noktada birleştiği konulardan biri olmuştur. Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği (TSPAKB) tarafından organize edilen yatırımcı seferberliği arama konferansı, en geniş kapsamlı sermaye piyasası hareketidir (Mavituna, 2012: 162).

Konferansı'nın sonuç raporunda; özellikle ülkemizdeki finansal okuryazarlık düzeyinin gelişmiş ülkelere oranla çok düşük olduğu, finansal farkındalığın olmadığı ve kamu kuruluşlarında ve medyada çıkan uzman kişilerin finansal bilgi eksikliğine değinilerek, bu durumun Türkiye'deki sermaye piyasalarının gelişmesi ve büyümesi yönünde olumsuz etkilerinin olduğu vurgulanmıştır (Altaş, 2012: 7-14).

Bu bağlamda yapılan eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarıyla, yatırım araçlarını tanıyabilen ve karşılaşılabilecek risklerini irdeleyip önlemler alabilen donanımlı ve bilgili bir yatırımcı kitlesi de oluşacaktır. Yatırımcı seferberliği, yatırımcı sayısını doğal olarak artıracaktır. Seferberlik sadece eğitim tanıtım çalışmalarını değil, sermaye piyasası ürünlerinin gerektiği gibi tanıtılıp yaygınlaştırılmasını, aynı zamanda ürün çeşitliliğini artırarak, yatırımcının sermaye piyasalarına olan ilgisini artırmayı da hedeflemektedir.

Bu hedefler doğrultusunda, seferberlik hareketinin başarılı neticeler verebilmesi için yatırımcılara verilecek eğitim programlarının paralelinde yatırımcı ile doğrudan iletişime geçen bütün aracı kurumlarda çalışan tüm çalışanlarında eğitime dâhil edilmeleri ve onların bilgi ve eğitimlerinin artırılması gerekir (Turan, 2012: 32).

Yatırımcı seferberliğinin etkinliklerinden biri de, SPK, BIST, TSPAKB gibi sermaye piyasası kuruluşlarının katılımıyla gerçekleşen sermaye piyasalarıyla ilgili detaylı tüm bilgilerin aktarıldığı "7 Bölge 7 Üniversite Sertifikalı Eğitim Seminerleri"

olmuştur. Yatırımcı seferberliği ile hedeflenen nitelikli yatırımcı sayısının artırılması için yapılan çalışmaların önümüzdeki yıllarda da tüm hızıyla devam ettirilmesi planlanmaktadır.

Yatırımcı seferberliğinin asıl amacının algıyı yönetmek şeklinde olması, yapılan faaliyetlerin olumlu sonuç vermesine katkı sağlayabilecektir. Portföy yöneticisi, yatırım danışmanı, broker gibi mesleklerin yatırım seferberliği çalışmaları kapsamında yeniden yapılandırılması, hareketi çok hızlandıracak bir eylem olarak karşımıza çıkacaktır (Mavituna, 2012: 162).

2.2.2.3. Bilinçli Yatırımcı

Yatırımcı seferberliği kapsamında oluşturulan "Bilinçli Yatırımcı" portalı, SPK tarafından oluşturulan önemli bir portaldır. www.bilincliyatirimci.org sitesinde bireylerin özellikle borsa ve sermaye piyasaları hakkında merak edilenleri öğrenmek isteyenlere hizmet sunan elektronik bir ortamdır (bilincliyatirim.org, 2013).

2.2.3. Türk Ekonomi Bankası Tarafından Yapılan Çalışmalar

Özellikle ailelerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması hedefinden hareketle ailelerin finansal bilgi, tutum ve davranışlarının gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarılması amacıyla Türk Ekonomi Bankası (TEB) tarafından "Ekonomi Ailede Başlar" sloganıyla TEB Aile Akademisi kurulmuştur (teb.com.tr, 2014).

TEB Aile Akademisinin amaçları doğrultusunda ailelerin yaşamlarını idame ettirirken yapmış oldukları harcamalarının ve kredi kartlarının doğru kullanımı ile bütçe oluşturma yöntemleri, bireysel emeklilik ve yatırım yapılırken yapılması gereken hamleler dikkat edilecek ortam ve unsurlar gibi konularda katılımcı kitlelerin bilinçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

"Finansal yetkinliği yüksek ve ekonomisi sağlam ailelerin oluşturduğu bir Türkiye" hedefine ulaşmak için finansal okuryazarlığın yanı sıra finansal erişimin de iyileştirilmesine büyük önem veren kurum, her iki alanda da ülkemizin ne durumda olduğunun ve gelişim alanlarının tespit edilmesi amacıyla TEB Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi'ni oluşturmuştur (teb.com.tr, 2014).

2.2.4. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği

Finansal okuryazarlığın yaşamın her safhasında ve herkes tarafında işçisinden memuruna, kadınından erkeğine çocuğuna varıncaya kadar kısacası tüm kitlelerin kullanması bilmesi ve öğrenmesi hedefinden hareketle Türkiye’de ilk sivil toplum kuruluğu olan Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) Kasım 2012 tarihinde kurulmuştur.

Derneğin kurucularından ve yönetim kurulu üyelerinden Özlem Denizmen, finansal okuryazarlık kavramının Türkiye’de yerleşmesini ve uygulanmasını sağlamak amacıyla özverili ve aktif paslaşarak birçok faaliyetlerde bulunmaktadır. "Parasını yöneten hayatını yönetir" sözünden hareketle Denizmen, parayı amaç değil değerlerimiz doğrultusunda bir noktadan diğer bir noktaya taşıyan bir araç olarak tanımlamaktadır (Denizmen, 2012: 15).

2.2.5. Diğer Çalışmalar

2.2.5.1. Paramı Yönetebiliyorum

Finansal okuryazarlık konusunda "Paramı Yönetebiliyorum" projesi, Türkiye’de ilk kez kamu ve özel sektörü bir arada toparlayarak ülke gençlerinin geleceklerini bilinçli ve planlı bir şekilde yönetebilmeleri hedefinde Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği, Visa Europe, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve ayrıca üye banka kuruluşlarının birlikte hareket ettiği bu proje hayata geçirilmiştir (paramıyönetebiliyorum.net, 2014).

Paramı Yönetebiliyorum projesinin amacı, gençlerde finansal bilinci geliştirmektir. 2009 yılında başlanılan projede özellikle 15-30 yaş arası gençlere aşağıdaki konularda eğitim verilmesi hedeflenmiştir.

- Kişisel mali kaynaklarını bütçeleme
- Finans hizmetlerini doğru kullanılması
- Finansal planlama ve yönetim
- Kayıt dışı ekonomi ve yoksulluk ile mücadele
- Finansal bilincin sürdürülebilir kalkınmaya etkisi

Söz konusu proje ile gençlerin yatırımlarını ve paralarını doğru bir şekilde yönetmeyi öğretmek, hedefleri doğrultusunda finansal geleceklerini planlamaları ve böylece sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunulması hedeflenmektedir. Proje kapsamında verilen eğitimler sonucunda gençlerin bütçe yapabildikleri ve çeşitli alanlarda değişimler yapabildikleri tespit edilmiştir.

Projenin başarısını, ölçmek ve sonuçlarını görmek için yapılan etki analizi sonuçlarında görülmektedir ki, projenin hayata geçirilmesinden sonra gençlerdeki finansal davranış ve tutumlar olumlu şekilde değişmektedir (hürriyet.com.tr, 2013).

Gençlerde davranış ve tutum değişikliklerinde en çok öne çıkan değişiklik oranı eğitim öncesinde ve sonrasındaki bütçe alışkanlıklarını sorgulamaya başlamaları arasındaki oran farkı olumlu bir artış olarak gözlemlenmiştir.

2.2.6. Türkiye’ de Finansal Tabana Yayılma Konusundaki Araştırmalar

2.2.6.1. Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması

Türkiye’de finansal yeterlilik araştırması, 21 Nisan-4 Temmuz 2012 tarihleri arası Dünya Bankası ve SPK’nın ortak çalışmasıyla yapılmıştır. Çalışmanın kapsamı, 40 il ve 142 ilçede yaşayan ve rassal örneklem tekniği kullanılarak seçilen 3009 yetişkin üzerinde uygulanmıştır (SPK, 2012).

Ayrıca bu çalışma aynı zamanda Dünya Bankasının yapmış olduğu Finansal Yeterlilik Araştırmasının Türkiye ayağı olmuştur. Araştırmanın bulguları, SPK tarafından yürütülen Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı çalışmaları için de ülkemizdeki finansal okuryazarlık düzeyinin tespit edilmesinde yardımcı olmuştur.

Araştırmada Türk halkının ve katılımcıların finansal planlama, finansal yeterlilik, bütçe yönetimi, finansal ürün tercihi, davranış ve tutumları, sosyo-ekonomik durumları, finansal bilgi ve finansal okuryazarlık durumları hakkında incelemeler ve tespitler yapılmıştır.

2.2.6.2. Türk Ekonomi Bankası Finansal Erişim Araştırması

Türkiye’nin finansal erişim endeksi Türk Ekonomi Bankası ve Boğaziçi Üniversitesinin ortaklaşa yürüttüğü çalışmalar sonucu Kasım 2013 ayında açıklanmıştır. Söz konusu çalışma, Türk Ekonomi Bankası (TEB) tarafından, Türkiye’de tasarruf

seferberliğine katkıda bulunmak amacıyla kurulan "TEB Aile Akademisi" faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Finansal hizmetlerin tüketiciler tarafından kullanma oranları finansal erişimin ölçülmesinde baz alınmıştır. Ülkemizde yapılan Finansal Okuryazarlık ve Erişim Anketi'ne katılan 1230 kişi üzerinden yapılan hesaplamalar sonucu ortalama finansal erişim skoru 43,15 olarak tespit edilmiştir (teb.com.tr, 2013). Gelişmiş ülkelerle kıyasladığımız zaman ülkemizdeki finansal hizmetlere erişimi olmayan çok büyük bir kitlenin olduğunu görmekteyiz.

Bu çalışmayla, söz konusu finansal erişim endeks değerlerinin zaman içindeki değişimini düzenli bir şekilde ölçerek finansal okuryazarlık ve erişimin daha üst seviyelere çıkarılması için farklı çalışmalarla yardımcı olacaktır.

2.2.6.3. Sermaye Piyasası Algı ve Yatırım Potansiyeli Belirleme Araştırması

Türkiye’de finansal okuryazarlık konusunda yapılmış çok geniş kapsamlı bir araştırma bulunmamakla birlikte, finansal yatırım konusunda Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği (TSPAKB) tarafından "Sermaye Piyasası Algı ve Yatırım Potansiyeli Belirleme Araştırması" konusunda bir araştırma yaptırılmıştır. Araştırmada bilimsel yöntemler ile algı ve yatırım potansiyeli ortaya konulmaya çalışılmıştır (172)

Araştırmada, mevcut yatırımcılar, potansiyel yatırımcılar, kayıp yatırımcılar gibi farklı gruplar bazında çalışmalar yapılmıştır. Mevcut yatırımcılar, araştırma tarihinde yatırım yapanlardır. Potansiyel yatırımcılar, yatırım yapmayı düşünenlerdir. Kayıp yatırımcılar daha önce finansal yatırım yapmış olmakla birlikte artık yatırım yapmayı düşünmeyenlerdir (Sancak, 2012: 45).

Nisan 2011 ayında açıklanan araştırma sonuçlarına göre, "Finansal Yatırım" denilince katılımcıların ilk aklına gelen yatırım araçlarının altın ve gayrimenkul olduğu görülmüştür. Daha önce finansal yatırım yapmış ama artık yapmayı düşünmeyenler (kayıp yatırımcılar), en çok hisse senedi yatırımlarından memnun değillerdir. Repo-ters repo da en çok memnuniyetsizliğin olduğu alandır. Memnun olunmayan bir başka yatırım aracı ise yatırım fonu paylardır. Hem hisse senedi hem de yatırım fonu paylarının tekrar satın alma isteği, diğer yatırım araçlarına göre en düşük düzeydedir.

Araştırmaya göre yatırım yapmış veya halen yatırım yapanlar nezdinde tercih edilen yatırım vadesi %61 oranında kısa vadedir. Beş yıldan daha uzun vadeli yatırım tercihi olanların oranı %5 kadardır. Yatırımcılar için yatırım araçları seçiminde öncelik güvenilirliktir. Yüksek getiri, güvenilirlikten sonra gelmektedir.

Araştırma tarihi itibarıyla yatırım yapmayanların yatırım yapmama temel nedenleri, birikimleri olmaması nedeni dışında, genel güven sorunu yaşamış olmaları ve piyasaya karşı duydukları güven sorunu birlikte önemli bir faktör olmaktadır.

Yatırım araçlarına şu anda yatırım yapmayanlara sorulduğunda birikimleri olduğunda ve piyasaya güven duyduklarında yatırım araçlarını kullanmayı düşündüklerini ifade etmektedirler. Piyasaya güven duyma, yani yatırım ortamının güvenilir olması yatırım araçlarına olan ilgiyi artırabilecek en önemli unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

En çok güven duyulan bilgi kaynakları arasında %29 oranı ile sosyal çevre (arkadaşlar, aile üyeleri, akrabalar) ilk sırada, %28 ile kendilerine ait finansal bilgiler ve analizler ikinci sırada gelmektedir.

Diğer bir çalışma ise, finansal eğitimin emeklilik planlama üzerindeki etkisini ve önemini görmek için yapılmıştır. Yapılan çalışmada bireylerin bireysel emeklilik fonlarını tercih ederken finansal bilgilerinin olmadığı görülmüştür (Altıntaş, 2009: 167).

Başka bir çalışma ise Eskişehir ilindeki mavi yakalı olarak adlandırılan işçilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırma sonuçlarına göre, çalışanların yaşam kalitelerini yükseltecek her türlü bilgi ve çalışmalara olumlu yaklaşırlarken, bu hizmetlere erişim konusunda problemler yaşamaktadırlar (Temizel, 2010: 85-91).

Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi amacıyla yapılan çalışmada ise, genellikle öğrencilerin finansal bilgi düzeyleri ailesinden öğrendikleri, finansal gelişmelere ait haber ve bilgileri TV ve internetten takip ettikleri ayrıca kendilerinde finansal yönetim becerilerinin olduğundan fazla zannettiklerini ortaya çıkarmıştır (Temizel ve Bayram, 2011: 12).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.FİNANSAL TABANA YAYILMA VE ETKİLEYEN DEĞİŞKENLER

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın amacı; finansal tabana yayılma kavramını oluşturan değişkenlerin belirlenerek, bu değişkenler arası ilişkilerin tespit edilmesidir. Çalışmanın amacına uygun olarak ana problem şu şekilde belirtilmiştir. Finansal tabana yayılma değişkenleri ve bu değişkenler arasındaki ilişki hangi yöndedir.

Bu araştırmanın kapsamını Trabzon ilinde yaşayan ve rastgele seçilen 351 bireyden elde edilen veriler olmaktadır. Bireyler tespit edilirken herhangi bir ayrıma gidilmemiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

3.2.1. Veri Toplama Aracı

Araştırmadaki veriler iki bölümden oluşan anket formu sayesinde toplanmıştır (Ek-1). Anket formunun ilk bölümünde katılımcıların cinsiyet, medeni durum, öğrenim düzeyi, yaş, mesleki durum, aylık geliri, ekonomik grup dağılımı, hane halkı aylık toplam geliri bilgilerinden oluşmaktadır.

Anket formunun ikinci bölümünde ise araştırmacı tarafından literatürden derlenerek oluşturulan “Finansal Tabana Yayılma Envanteri” yer almaktadır. Envanterde “bütçe ve tasarruf”, “finansal planlama ve emeklilik”, “finansal davranış ve tutum”, “finansal katılım”, “finansal bilgi” düzeylerini ölçmeye yönelik 70 madde yer almaktadır.

3.2.2. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 21.0 programı kullanılmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri ve “bütçe ve tasarruf”, “finansal planlama ve emeklilik”, “finansal katılım”, “finansal bilgi”, “finansal davranış ve tutum” düzeyleri frekans ve yüzde tabloları ile gösterilmiştir. Finansal davranış/tutum ve finansal katılım puanlarının demografik bilgilere göre karşılaştırılma yapmadan önce parametrik test yöntemlerine uygunluğu sınamak için normallik sınaması test edilmiştir. Parametrik test koşullarından biri olan “her grup düzeyinde ana kütlelerin” normal dağılımı koşulunun sınanması

amacıyla Kolmogorov Smirnov Z testi uygulanmıştır. Yapılan analizde istatistiksel hipotez “puanların dağılımı normal dağılımdan anlamlı farklılık göstermez” biçiminde ifade edildiği için hesaplanan p değerinin 0,05’ten büyük çıkması, bu anlamlılık düzeyinde puanların normal dağılımdan anlamlı şekilde bir sapma göstermediğini ve uygun olduğu şeklinde yorumlanır (Büyüköztürk, 2011:42). Elde edilen puanların demografik gruplardaki normallik dağılımları için yapılan analizde demografik gruplarda en az bir grupta “normalden sapma” görülmüş ve bu yüzden karşılaştırma testlerinde “parametrik olmayan yöntemler” kullanılmıştır. Finansal davranış/tutum ve finansal katılıma ilişkin puanların cinsiyet ve medeni duruma göre karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi; öğrenim düzeyi, yaş, mesleki durum, aylık gelir, ekonomik grup, hane halkı aylık toplam geliri değişkenlerine göre karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. “Bütçe ve tasarruf”, “finansal planlama ve emeklilik”, “finansal bilgi” düzeylerinin demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasında ise Ki-Kare analizinden yararlanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 ($p < 0,05$) olarak belirlenmiştir.

Analiz esnasında demografik değişkenlerin örneklem sayısı yetersiz olan alt gruplarında kendisine en yakın olan grup içeriğine dâhil edilmiştir.

3.3. Araştırmanın Bulguları

3.3.1. Temel İstatistikler

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik Değişken	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Erkek	210	59,8
	Kadın	141	40,2
Medeni durum	Evli	127	36,2
	Bekar	224	63,8
Öğrenim durumu	İlköğretim	27	7,7
	Lise	193	55,0
	Üniversite	131	37,3
Yaş	18-19 yaş	111	31,6
	20-29 yaş	122	34,8
	30-39 yaş	65	18,5
	40-49 yaş	28	8,0
	50 yaş ve üstü	25	7,1
Meslek	Memur	66	18,8
	İşçi	75	21,4
	Serbest meslek	16	4,6
	Öğrenci	169	48,1
	Emekli/çalışmıyor	25	7,1
Bireysel aylık gelir	2000TL ve altı	184	52,4
	2001-3000TL	65	18,5
	3001TL ve üstü	102	29,1
Hane halkı toplam gelir	2000TL ve altı	98	27,9
	2001-3000TL	72	20,5
	3001TL ve üstü	181	51,6

Araştırmaya katılan 351 katılımcının %59,8'i erkek, %40,2'si kadındır. Katılımcıların %36,2'si evli, %63,8'i bekârdır. Katılımcıların %7,7'si ilköğretim, %55'i lise, %37,3'ü üniversite düzeyinde öğrenim görmüştür. Katılımcıların %31,6'sı 18-19 yaş, %34,8'i 20-29 yaş, %18,5'i 30-39 yaş, %8'i 40-49 yaş grubunda, %7,1'i 50 yaş ve üstüdür. Katılımcıların %18,8'i memur, %21,4'ü işçi, %4,6'sı serbest meslek sahibi, %48,1'i öğrenci, %7,1'i emekli/çalışmıyor. Katılımcıların %52,4'ünün bireysel aylık geliri 2000TL ve altı, %18,5'inin 2001-3000TL arası, %29,1'inin bireysel aylık geliri 3001TL ve üstüdür. Katılımcıların %27,9'unun hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı, %20,5'inin 2001-3000TL, %51,6'sının hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstüdür.

Tablo 3.2. Bütçe ve Tasarruf Sorularına Verilen Cevapların Dağılımı

1: Evet, 2: Hayır, 3: Cevap Yok		1	2	3
1-Evinizde bütçe uygulanıyor mu?	f	135	96	120
	%	38,5	27,4	34,2
2-Son 1 yıl içinde evde ya da cüzdanda para biriktirdim.	f	135	188	28
	%	38,5	53,6	8,0
3-Son 1 yıl içinde banka hesabımda para biriktirdim.	f	119	208	24
	%	33,9	59,3	6,8
4-Son 1 yıl içinde tasarruf hesabıma para aktardım.	f	43	262	46
	%	12,3	74,6	13,1
5-Son 1 yıl içinde finansal ürünler (tahvil, hisse senedi vb)aldım.	f	34	280	37
	%	9,7	79,8	10,5
6-Son 1 yıl içinde diğer (altın aldım, mülk aldım vb...)	f	97	218	36
	%	27,6	62,1	10,3
7-Aylık gelirinize eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaşırsanız, bu masrafı bir kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilir misiniz?	f	111	171	69
	%	31,6	48,7	19,7
8-Bazen insanlar gelirlerinin, asgari geçim giderlerini karşılamayacağını düşünürler. Son 1 yılda hiç böyle düşündünüz mü?	f	136	171	44
	%	38,7	48,7	12,5
9-Peki, düşünmenin yanında böyle bir olay son 1 yılda gerçekleşti mi?	f	96	205	50
	%	27,4	58,4	14,2

Katılımcıların %38,5'i evinde bütçe uygulandığını, %38,5'i son 1 yıl içinde evde ya da cüzdanda, %33,9'u banka hesabında, %12,3'ü tasarruf hesabında para biriktirdiğini; %9,7'si son 1 yıl içinde finansal ürünler, %27,6'sı altın, mülk vb. aldığını belirtmiştir. Katılımcıların %31,6'sı geliri üzerinde masrafla karşılaştığında kişi veya kurumdan borç alarak karşılayabileceğini belirtmiştir. Katılımcıların %38,7'si son 1 yıl içinde gelirinin asgari geçim giderlerini karşılamayacağını düşünmüş; %27,4'ü böyle bir olayla karşılaşmıştır.

Tablo 3.3. Son 1 Yıl İçinde Asgari Geçim Giderini Karşılamayanların Neler Yaptığına İlişkin Cevapların Dağılımı

1: Evet, 2: Hayır, 3: Cevap Yok		1	2	3
1- Birikimimden kullandım	f	49	35	12
	%	51,0	36,5	12,5
2- Harcamalarımı kestim	f	62	26	8
	%	64,6	27,1	8,3
3- Bana ait bir şeyi sattım	f	37	49	10
	%	38,5	51,0	10,4
4- Ekstra işte çalıştım	f	36	54	6
	%	10,3	15,4	1,7

Tablo 3.3. (Devamı) Son 1 Yıl İçinde Asgari Geçim Giderini Karşılamayanların Neler Yaptığına İlişkin Cevapların Dağılımı

1: Evet, 2: Hayır, 3: Cevap Yok		1	2	3
5- Ailemden ya da arkadaşlarımdan borç aldım.	f	50	39	7
	%	52,1	40,6	7,3
6- İşverenden borç ya da avans aldım	f	20	68	8
	%	20,8	70,8	8,3
7- Bir eşyayı rehin verdim	f	8	79	9
	%	8,3	82,3	9,4
8- Emeklilik fonumdan para çektim	f	14	69	13
	%	14,6	71,9	13,5
9- Kredi kartından para çektim.	f	32	56	8
	%	33,3	58,3	8,3
10- Bireysel kredi çektim.	f	29	55	12
	%	30,2	57,3	12,5
11-Ek maaş hesabımdan para çektim.	f	26	59	11
	%	27,1	61,5	11,5
12- Resmi olmayan kurumdan para aldım. (Tefeci vb...)	f	7	77	12
	%	7,3	80,2	12,5
13- Faturalarımı geç ödedim	f	39	50	7
	%	40,6	52,1	7,3
14- Bilmiyorum	f	14	26	56
	%	14,6	27,1	58,3

Son 1 yıl içinde asgari geçim giderini karşılayamayan katılımcıların (N=96) %51'i birikiminden kullandığını, %64,6'sı harcamalarını kestiğini, %38,5'i kendisine ait bir şeyi sattığını, %10,3'ü ekstra bir işte çalıştığını, %52,1'i aile veya arkadaşlardan borç aldığını, %20,8'i işverenden borç ya da avans aldığını, %8,3'ü bir eşyasını rehin verdiğini, %14,6'sı emeklilik fonundan para çektiğini, %33,3'ü kredi kartından para çektiğini, %30,2'si bireysel kredi çektiğini, %27,1'i ek maaş hesabından para çektiğini, %7,3'ü resmi olmayan kurumdan (tefeci vb.) para aldığını, %37,3'ü faturalarını geç ödediğini belirtmiştir.

Tablo 3.4. Esas Gelir Kaynağının Kaybedilmesi Durumunda Borç Almadan Geçimin Nasıl Sağlanacağına İlişkin Cevapların Dağılımı

Esas gelir kaynağınızı kaybederseniz, borç para almadan geçiminizi ne kadar sürdürebilirsiniz?	n	%
1 haftadan az	49	14,0
1 hafta -1 ay	50	14,2
1 ay – 3 ay	40	11,4
3 ay – 6 ay	36	10,3
6 aydan fazla	29	8,3
Bilmiyorum	147	41,9

Katılımcıların %14'ü esas gelir kaynağını kaybetmesi durumunda borç almadan 1 haftadan az geçimini sürdürebileceğini, %14,2'si 1 hafta – 1 ay arasında, %11,4'ü 1 ile 3 ay, %10,3'ü 3 ile 6 ay, %8,3'ü 6 aydan fazla geçimini sürdürebileceğini, %41,9'u esas gelir kaynağını kaybetmesi durumunda borç almadan geçimini ne kadar sürdürebileceğini bilmediğini belirtmiştir.

Tablo 3.5. Finansal Hedefin Varlığı Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

Bazı insanlar kendilerine finansal hedefler koyarlar. Örneğin araba almak, üniversite masraflarını karşılamak, borçsuz bir yaşam sürmek gibi. Bunlara benzer bir finansal hedef belirlediniz mi?	n	%
Evet	236	67,2
Hayır	87	24,8
Cevap yok	28	8,0

Katılımcıların %67,2'si finansal hedef belirlemiştir.

Tablo 3.6. Finansal Hedef Belirleyen Katılımcıların Hedefine Ulaşmak İçin Planlama Durumuna Verilen Cevapların Dağılımı

1: Evet, 2: Hayır, 3: Cevap Yok		1	2	3
1-Bir eylem planı hazırladım.	f	115	110	11
	%	48,7	46,6	4,7
2-Kredi kartı ve borç geri ödemelerini arttırdım.	f	77	139	20
	%	32,6	58,9	8,5
3-Para tasarrufu ve yatırım yapıyorum.	f	141	82	13
	%	59,7	34,7	5,5
4-Yeni, farklı veya ek işe baktım.	f	75	144	17
	%	31,8	61,0	7,2
5-Harcamalarımı kısıtım.	f	160	66	10
	%	67,8	28,0	4,2
6-Hiçbir şey yapmadım.	f	72	121	43
	%	30,5	51,3	18,2

Finansal hedef belirleyen katılımcıların (N=236) %48,7'si hedefine ulaşmak için bir eylem planı hazırladığını, %32,6'sı kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırdığını, %59,77'si para tasarrufu ve yatırım yaptığını, %31,8'i yeni, farklı veya ek işe baktığını, %67,8'i harcamalarını kısıtığını, %30,5'i hiçbir şey yapmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.7. Emeklilikle İlgili Finansal Planlamaya Verilen Cevapların Dağılımı

Emekliliğinizle ilgili iyi bir finansal planlama yaptığınızdan ne kadar eminsiniz?	n	%
Çok eminim	33	9,4
Eminim	42	12,0
Biraz eminim	95	27,1
Çok az eminim	40	11,4
Hiç emin değilim	141	40,2

Katılımcıların %9,4'ü emekliliğiyle ilgili iyi bir finansal planlama yaptığından çok emin olduğunu, %12'si emin olduğunu, %27,1'i biraz emin olduğunu, %11,4'ü çok az emin olduğunu, %40,2'si hiç emin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.8. Finansal Davranış ve Tutum Bilgilerine İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum		1	2	3	4	5	\bar{X}	SS
1- Para harcamak içindir.	f	29	35	91	75	121	3,64	1,27
	%	8,3	10,0	25,9	21,4	34,5		
2- Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem	f	101	82	74	45	49	2,60	1,38
	%	28,8	23,4	21,1	12,8	14,0		
3- Parayı harcamak beni, uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin eder	f	62	73	112	51	53	2,89	1,29
	%	17,7	20,8	31,9	14,5	15,1		
4- Faturalarımı zamanında ederim	f	22	38	70	80	141	3,80	1,25
	%	6,3	10,8	19,9	22,8	40,2		
5-Tasarruf ya da yatırım yaparken paramın bir kısmını riske atmaya hazırım.	f	58	56	87	88	62	3,11	1,33
	%	16,5	16,0	24,8	25,1	17,7		
6- Mali durumumu yakından takip ederim.	f	25	44	83	86	113	3,62	1,25
	%	7,1	12,5	23,6	24,5	32,2		
7- Uzun vadeli finansal hedefler belirler ve onlara ulaşmaya çalışırım.	f	17	64	107	80	83	3,42	1,17
	%	4,8	18,2	30,5	22,8	23,6		
8- Bir şey almadan önce maddi gücümün olup olmadığını dikkate alırım	f	20	31	62	96	142	3,88	1,20
	%	5,7	8,8	17,7	27,4	40,5		

Tablo 3.8. (Devamı) Finansal Davranış ve Tutum Bilgilerine İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum		1	2	3	4	5	\bar{X}	SS
9- Finansal durumum, benim için önemli olan şeyleri yapmada beni sınırlandırır.	f	32	49	80	80	110	3,53	1,31
	%	9,1	14,0	22,8	22,8	31,3		
10- Asgari yaşam giderlerimi ödemedede endişe duyuyorum.	f	61	78	104	51	57	2,90	1,31
	%	17,4	22,2	29,6	14,5	16,2		
11- Şu anda çok fazla borcum var.	f	93	77	84	51	46	2,66	1,36
	%	26,5	21,9	23,9	14,5	13,1		
12- Şu anki finansal durumumdan memnunum.	f	47	57	97	64	86	3,24	1,34
	%	13,4	16,2	27,6	18,2	24,5		

Finansal davranış ve tutuma ilişkin ifadeler incelendiğinde en yüksek düzeyde katılımın “Bir şey almadan önce maddi gücümün olup olmadığını dikkate alırım” (%27,4 katılıyorum, %40,5 kesinlikle katılıyorum) ve “Faturalarımı zamanında öderim” (%22,8 katılıyorum, %40,2 kesinlikle katılıyorum) ifadelerinde olduğu tespit edilmiştir. En düşük katılım gösterilen ifadeler “Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem” (%28,8 kesinlikle katılmıyorum, %23,4 katılmıyorum) ve “Şu anda çok fazla borcum var” (%26,5 kesinlikle katılıyorum, %21,9 katılmıyorum) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3.9. Finansal Katılıma İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

		Duydunuz mu?		Sahip misiniz?	
1: Evet, 2: Hayır		1	2	1	2
1-Bireysel emeklilik fonu	f	247	104	92	259
	%	70,4	29,6	26,2	73,8
2-Yatırım hesabı	f	235	116	83	268
	%	67,0	33,0	23,6	76,4
3-Mortgage (Konut Kredisi)	f	238	113	67	284
	%	67,8	32,2	19,1	80,9
4-Banka kredisi	f	287	64	110	241
	%	81,8	18,2	31,3	68,7
5-Kredi kartı	f	286	65	184	167
	%	81,5	18,5	52,4	47,6
6-Mevduat hesabı	f	228	123	92	259
	%	65,0	35,0	26,2	73,8
7-Tasarruf hesabı	f	218	133	52	299
	%	62,1	37,9	14,8	85,2
8-Zorunlu olmayan sigorta	f	192	159	37	314
	%	54,7	45,3	10,5	89,5

Tablo 3.9. (Devamı) Finansal Katılıma İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

1: Evet, 2: Hayır		Duydunuz mu?		Sahip misiniz?	
		1	2	1	2
9-Hisse senedi	f	238	113	54	297
	%	67,8	32,2	15,4	84,6
10-Tahvil	f	162	189	30	321
	%	46,2	53,8	8,5	91,5

Finansal katılımına ilişkin ifadeler incelendiğinde en fazla duyulan finansal araçlar “banka kredisi” (%81,8), “kredi kartı” (%81,5) ve “bireysel emeklilik fonu” (%70,4) olarak tespit edilmiştir. En çok katılım gösterilen finansal araçlar “kredi kartı” (%52,4), “banka kredisi” (%31,3), “bireysel emeklilik fonu” ve “mevduat hesabı” (%26,2) olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların en az duyduğu (%46,2) ve en az katılım gösterdiği (%8,5) finansal araç tahvil senetleridir.

Tablo 3.10. Finansal Araçları Kullanırken Karar Verme Süreçlerine İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

Seçiminizi yaparken sayılan durumlardan hangisi sizin durumunu en iyi şekilde açıklar?	n	%
Kararımı almadan önce farklı firmalardan farklı seçenekleri dikkate aldım.	114	32,5
Bir firmanın farklı seçeneklerini dikkate aldım	34	9,7
Farklı seçenekleri değerlendirmeden yatırım yaptım.	23	6,6
Farklı seçenekler araştırdım ama bilgi alamadım	16	4,6
Bilmiyorum	164	46,7

Katılımcıların %32,5’i finansal araç kullanmadan önce farklı firmalardan farklı seçenekleri dikkate aldığını, %9,77’si bir firmanın farklı seçeneklerini dikkate aldığını, %6,6’sı farklı seçenekleri değerlendirmeden yatırım yaptığını, %4,6’sı farklı seçenekler araştırdığını ancak bilgi alamadığını, %46,7’si finansal araç kullanırken herhangi bir bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.11. Finansal Bilgiye İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

	Doğru		Yanlış	
	n	%	n	%
Basit bölme	280	79,8	71	20,2
Basit faiz	109	31,1	242	68,9
Bileşik faiz	97	27,6	254	72,4
Risk algısı	253	72,1	98	27,9
Enflasyon	196	55,8	155	44,2
Risk dağıtımı	148	42,2	203	57,8

Kardeşler arasında para paylaşımı sorusuna katılımcıların %79,8'i; yüksek getirili bir yatırımın riskinin yüksek olduğu görüşüne katılımcıların %72,1'i; yüksek enflasyonun geçim maliyetlerini hızla arttırdığının bir göstergesi olduğu görüşüne katılımcıların %55,8'i doğru cevap vermiştir. Enflasyonun satın alma gücüne ilişkin soruya katılımcıların %31,1'i, mevduat faizinden elde edilen getiri sorusuna katılımcıların %27,6'sı, yatırım yaparken yatırım riskini azaltmak için portföy çeşitlendirmeye katılımcıların %42,2'si doğru cevap vermiştir.

3.3.2. Karşılaştırmalı Analiz Bulguları

3.3.2.1. Bütçe ve Tasarruf Sorularına Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları

Tablo 3.12. Bütçe ve Tasarruf ile Cinsiyet

	Cinsiyet	Evet %	Hayır %	X ²	p
1-Evinizde bütçe uygulanıyor mu?	Erkek	58,6	41,4	0,05	0,943
	Kadın	58,1	41,9		
2-Son 1 yıl içinde evde ya da cüzdanda para biriktirdim.	Erkek	40,2	59,8	0,50	0,491
	Kadın	44,2	55,8		
3-Son 1 yıl içinde banka hesabımda para biriktirdim.	Erkek	39,5	60,5	2,15	0,143
	Kadın	31,5	68,5		
4-Son 1 yıl içinde tasarruf hesabıma para aktardım.	Erkek	16,8	83,2	2,74	0,098
	Kadın	10,0	90,0		

Tablo 3.12. (Devamı) Bütçe ve Tasarruf ile Cinsiyet

	Cinsiyet	Evet %	Hayır %	X ²	p
5-Son 1 yıl içinde finansal ürünler (tahvil, hisse senedi vb) aldım.	Erkek	12,4	87,6	1,34	0,247
	Kadın	8,3	91,7		
6- Son 1 yıl içinde diğer (altın aldım, mülk aldım vb)	Erkek	35,4	64,6	4,93	0,026
	Kadın	23,6	76,4		
7- Aylık gelirinize eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaşırsanız, bu masrafı bir kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilir misiniz?	Erkek	43,0	57,0	2,74	0,098
	Kadın	33,0	67,0		
8- Bazen insanlar gelirlerinin, asgari geçim giderlerini karşılamayacağını düşünürler. Son 1 yılda hiç böyle düşündünüz mü?	Erkek	42,9	57,1	0,38	0,539
	Kadın	46,4	53,6		
9-Peki, düşünmenin yanında böyle bir olay son 1 yılda gerçekleşti mi?	Erkek	33,3	66,7	0,44	0,505
	Kadın	29,7	70,3		

Son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma durumunun cinsiyete göre karşılaştırılmasında anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($X^2=4,93$; $p<0,05$). Erkek katılımcıların son 1 yıl içinde diğer finansal araçlara yatırım yapma oranı (%35,4), kadın katılımcıların yatırım yapma oranından (%23,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.13. Bütçe ve Tasarruf ile Medeni Durum

	Medeni Durum	Evet %	Hayır %	X ²	p
1-Evinizde bütçe uygulanıyor mu?	Evli	64,4	35,6	2,58	0,108
	Bekar	53,8	46,2		
2-Son 1 yıl içinde evde ya da cüzdanda para biriktirdim.	Evli	37,1	62,9	1,66	0,197
	Bekar	44,4	55,6		
3-Son 1 yıl içinde banka hesabımda para biriktirdim.	Evli	38,1	61,9	0,24	0,622
	Bekar	35,4	64,6		
4-Son 1 yıl içinde tasarruf hesabıma para aktardım.	Evli	18,0	82,0	2,21	0,137
	Bekar	11,9	88,1		
5-Son 1 yıl içinde finansal ürünler (tahvil, hisse senedi vb) aldım.	Evli	12,0	88,0	0,25	0,617
	Bekar	10,2	89,8		
6- Son 1 yıl içinde diğer (altın aldım, mülk aldım vb...)	Evli	34,7	65,3	1,38	0,240
	Bekar	28,4	71,6		
7- Aylık gelirinize eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaşırsanız, bu masrafı bir kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilir misiniz?	Evli	35,5	64,5	1,15	0,283
	Bekar	41,9	58,1		
8- Bazen insanlar gelirlerinin, asgari geçim giderlerini karşılamayacağını düşünürler. Son 1 yılda hiç böyle düşündünüz mü?	Evli	39,1	60,9	1,99	0,158
	Bekar	47,4	52,6		
9-Peki, düşünmenin yanında böyle bir olay son 1 yılda gerçekleşti mi?	Evli	36,8	63,2	2,07	0,150
	Bekar	28,9	71,1		

Bütçe ve tasarruf sorularına verilen cevapların medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.14. Bütçe ve Tasarruf ile Öğrenim Durumu

	Öğrenim Durumu	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Evinizde bütçe uygulanıyor mu?	İlköğretim	88,9	11,1	7,58	0,023
	Lise	57,0	43,0		
	Üniversite	54,5	45,5		
2-Son 1 yıl içinde evde ya da cüzdanda para biriktirdim.	İlköğretim	58,3	41,7	3,29	0,193
	Lise	41,9	58,1		
	Üniversite	38,3	61,7		
3-Son 1 yıl içinde banka hesabımda para biriktirdim.	İlköğretim	28,0	72,0	2,17	0,338
	Lise	34,4	65,6		
	Üniversite	41,0	59,0		
4-Son 1 yıl içinde tasarruf hesabıma para aktardım.	İlköğretim	25,0	75,0	12,04	0,002
	Lise	7,8	92,2		
	Üniversite	21,0	79,0		
5-Son 1 yıl içinde finansal ürünler (tahvil, hisse senedi vb) aldım.	İlköğretim	15,4	84,6	0,94	0,624
	Lise	9,5	90,5		
	Üniversite	11,7	88,3		
6- Son 1 yıl içinde diğer (altın aldım, mülk aldım vb...)	İlköğretim	38,1	61,9	9,64	0,008
	Lise	23,4	76,6		
	Üniversite	39,8	60,2		
7- Aylık gelirinize eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaşırsanız, bu masrafı bir kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilir misiniz?	İlköğretim	38,1	61,9	1,06	0,588
	Lise	36,8	63,2		
	Üniversite	43,1	56,9		
8- Bazen insanlar gelirlerinin, asgari geçim giderlerini karşılamayacağını düşünürler. Son 1 yılda hiç böyle düşündünüz mü?	İlköğretim	33,3	66,7	2,06	0,357
	Lise	47,6	52,4		
	Üniversite	41,3	58,7		
9-Peki, düşünmenin yanında böyle bir olay son 1 yılda gerçekleşti mi?	İlköğretim	36,4	63,6	0,63	0,730
	Lise	30,0	70,0		
	Üniversite	33,6	66,4		

Evde bütçe uygulanma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır ($X^2=7,58$; $p<0,05$). İlköğretim düzeyinde öğrenim gören bireylerin evinde bütçe uygulanma oranı (%88,9), lise (%57,0) ve üniversite (%54,5) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların evinde bütçe uygulanma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Son 1 yıl içinde tasarruf hesabına para aktarma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmıştır ($X^2=12,04$; $p<0,05$). İlköğretim (%25,0) ve

üniversite (%21,0) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların son 1 yıldır tasarruf hesabına para aktarma oranı, lise düzeyinde öğrenim gören katılımcıların son 1 yıl içinde tasarruf hesabına para aktarma oranından (%7,8) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ($X^2=9,64$; $p<0,05$). İlköğretim (%38,1) ve üniversite (%39,8) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma oranı, lise düzeyinde öğrenim gören katılımcıların son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma oranından (%23,4) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.15. Bütçe ve Tasarruf ile Yaş Grupları

	Yaş Grupları	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Evinizde bütçe uygulanıyor mu?	18-19 yaş	60,4	39,6	0,91	0,923
	20-29 yaş	60,2	39,8		
	30-39 yaş	56,9	43,1		
	40-49 yaş	50,0	50,0		
	50 yaş ve üstü	60,0	40,0		
2-Son 1 yıl içinde evde ya da cüzdanda para biriktirdim.	18-19 yaş	51,5	48,5	8,99	0,061
	20-29 yaş	42,0	58,0		
	30-39 yaş	36,5	63,5		
	40-49 yaş	23,1	76,9		
	50 yaş ve üstü	33,3	66,7		
3-Son 1 yıl içinde banka hesabımda para biriktirdim.	18-19 yaş	31,4	68,6	2,02	0,731
	20-29 yaş	38,9	61,1		
	30-39 yaş	40,3	59,7		
	40-49 yaş	33,3	66,7		
	50 yaş ve üstü	39,1	60,9		
4-Son 1 yıl içinde tasarruf hesabıma para aktardım.	18-19 yaş	6,7	93,3	14,24	0,007
	20-29 yaş	14,0	86,0		
	30-39 yaş	16,4	83,6		
	40-49 yaş	14,8	85,2		
	50 yaş ve üstü	38,1	61,9		
5-Son 1 yıl içinde finansal ürünler (tahvil, hisse senedi vb) aldım.	18-19 yaş	7,6	92,4	4,98	0,290
	20-29 yaş	12,5	87,5		
	30-39 yaş	8,2	91,8		
	40-49 yaş	11,1	88,9		
	50 yaş ve üstü	22,7	77,3		
6- Son 1 yıl içinde diğer (altın aldım, mülk aldım vb...)	18-19 yaş	20,4	79,6	13,46	0,009
	20-29 yaş	32,7	67,3		
	30-39 yaş	46,0	54,0		
	40-49 yaş	33,3	66,7		
	50 yaş ve üstü	18,2	81,8		

Tablo 3.15. (Devamı) Bütçe ve Tasarruf ile Yaş Grupları

	Yaş Grupları	Evet %	Hayır %	X^2	p
7- Aylık gelirinize eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaşırsanız, bu masrafı bir kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilir misiniz?	18-19 yaş	37,0	63,0	1,92	0,751
	20-29 yaş	44,4	55,6		
	30-39 yaş	37,5	62,5		
	40-49 yaş	32,0	68,0		
	50 yaş ve üstü	38,1	61,9		
8- Bazen insanlar gelirlerinin, asgari geçim giderlerini karşılamayacağını düşünürlər. Son 1 yılda hiç böyle düşündünüz mü?	18-19 yaş	48,4	51,6	2,14	0,710
	20-29 yaş	45,3	54,7		
	30-39 yaş	42,9	57,1		
	40-49 yaş	34,6	65,4		
	50 yaş ve üstü	36,8	63,2		
9- Peki, düşünmenin yanında böyle bir olay son 1 yılda gerçekleşti mi?	18-19 yaş	28,2	71,8	2,36	0,669
	20-29 yaş	29,4	70,6		
	30-39 yaş	36,7	63,3		
	40-49 yaş	38,5	61,5		
	50 yaş ve üstü	38,1	61,9		

Son 1 yıl içinde tasarruf hesabına para aktarma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=14,24$; $p<0,05$). 50 yaş ve üstü katılımcıların son 1 yıl içerisinde tasarruf hesabına para aktarma oranı (%38,1), 18-19 yaş (%6,7), 20-29 yaş (%14,0), 30-39 yaş (%16,4), 40-49 yaş (%14,8) grubu katılımcıların son 1 yıl içinde tasarruf hesabına para aktarma oranlarından daha yüksektir.

Son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=13,46$; $p<0,05$). 20-29 yaş (%32,7), 30-39 yaş (%46,0) ve 40-49 yaş (%33,3) katılımcıların son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma oranı, 18-19 yaş (%20,4) ve 50 yaş ve üstü (%18,4) katılımcıların son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma oranından daha yüksektir.

Tablo 3.16. Bütçe ve Tasarruf ile Meslek Grupları

	Meslek Grupları	Evet %	Hayır %	χ^2	p
1-Evinizde bütçe uygulanıyor mu?	Memur	60,0	40,0	2,40	0,663
	İşçi	58,1	41,9		
	Serbest meslek	36,4	63,6		
	Öğrenci	60,2	39,8		
	Emekli/çalışmıyor	60,0	40,0		
2-Son 1 yıl içinde evde ya da cüzdanda para biriktirdim.	Memur	43,1	56,9	7,52	0,111
	İşçi	28,2	71,8		
	Serbest meslek	40,0	60,0		
	Öğrenci	46,5	53,5		
	Emekli/çalışmıyor	50,0	50,0		
3-Son 1 yıl içinde banka hesabımda para biriktirdim.	Memur	41,3	58,7	4,88	0,299
	İşçi	43,7	56,3		
	Serbest meslek	28,6	71,4		
	Öğrenci	33,8	66,2		
	Emekli/çalışmıyor	22,7	77,3		
4-Son 1 yıl içinde tasarruf hesabıma para aktardım.	Memur	25,0	75,0	11,71	0,020
	İşçi	11,8	88,2		
	Serbest meslek	28,6	71,4		
	Öğrenci	9,0	91,0		
	Emekli/çalışmıyor	15,8	84,2		
5-Son 1 yıl içinde finansal ürünler (tahvil, hisse senedi vb) aldım.	Memur	11,5	88,5	5,78	0,216
	İşçi	9,9	90,1		
	Serbest meslek	30,8	69,2		
	Öğrenci	9,5	90,5		
	Emekli/çalışmıyor	9,1	90,9		
6- Son 1 yıl içinde diğer (altın aldım, mülk aldım vb...)	Memur	33,9	66,1	16,70	0,002
	İşçi	48,6	51,4		
	Serbest meslek	33,3	66,7		
	Öğrenci	21,7	78,3		
	Emekli/çalışmıyor	27,3	72,7		
7- Aylık gelirinize eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaşırsanız, bu masrafı bir kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilir misiniz?	Memur	45,3	54,7	2,56	0,633
	İşçi	34,8	65,2		
	Serbest meslek	28,6	71,4		
	Öğrenci	41,4	58,6		
	Emekli/çalışmıyor	33,3	66,7		
8- Bazen insanlar gelirlerinin, asgari geçim giderlerini karşılamayacağını düşünürler. Son 1 yılda hiç böyle düşündünüz mü?	Memur	30,5	69,5	8,87	0,064
	İşçi	47,2	52,8		
	Serbest meslek	41,7	58,3		
	Öğrenci	50,7	49,3		
	Emekli/çalışmıyor	30,0	70,0		

Tablo 3.16. (Devamı) Bütçe ve Tasarruf ile Meslek Grupları

	Meslek Grupları	Evet %	Hayır %	X^2	p
9-Peki, düşünmenin yanında böyle bir olay son 1 yılda gerçekleşti mi?	Memur	30,5	69,5	1,17	0,882
	İşçi	34,8	65,2		
	Serbest meslek	28,6	71,4		
	Öğrenci	30,2	69,8		
	Emekli/çalışmıyor	40,0	60,0		

Son 1 yıl içinde tasarruf hesabına para aktarma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılıkları görülmüştür ($X^2=11,71$; $p<0,05$). Memur (%25,0) ve serbest meslek (%28,6) grubu katılımcıların son 1 yıldır tasarruf hesabına para aktarma oranları, işçi (%11,8), öğrenci (%9,0), emekli/çalışmıyor (%15,8) katılımcıların son 1 yıl içinde tasarruf hesabına para aktarma oranlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılıklar sergilediği görülmüştür ($X^2=16,70$; $p<0,05$). İşçi katılımcıların son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma oranı (%48,6), öğrenci (%21,7) ve emekli/çalışmıyor (%27,3) katılımcıların son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.17. Bütçe ve Tasarruf ile Aylık Bireysel Gelir

	Aylık Bireysel Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Evinizde bütçe uygulanıyor mu?	2000TL ve altı	62,5	37,5	1,54	0,463
	2001-3000TL	52,2	47,8		
	3001TL ve üstü	56,8	43,2		
2-Son 1 yıl içinde evde ya da cüzdanda para biriktirdim.	2000TL ve altı	46,2	53,8	3,42	0,181
	2001-3000TL	41,0	59,0		
	3001TL ve üstü	34,4	65,6		
3-Son 1 yıl içinde banka hesabımda para biriktirdim.	2000TL ve altı	34,5	65,5	0,69	0,709
	2001-3000TL	36,7	63,3		
	3001TL ve üstü	39,6	60,4		
4-Son 1 yıl içinde tasarruf hesabıma para aktardım.	2000TL ve altı	9,0	91,0	9,08	0,011
	2001-3000TL	13,8	86,2		
	3001TL ve üstü	22,8	77,2		

Tablo 3.17. (Devamı) Bütçe ve Tasarruf ile Aylık Bireysel Gelir

	Aylık Bireysel Gelir	Evet %	Hayır %	X ²	p
5- Son 1 yıl içinde finansal ürünler (tahvil, hisse senedi vb) aldım.	2000TL ve altı	9,8	90,2	0,75	0,689
	2001-3000TL	10,2	89,8		
	3001TL ve üstü	13,2	86,8		
6- Son 1 yıl içinde diğer (altın aldım, mülk aldım vb...)	2000TL ve altı	24,6	75,4	9,75	0,008
	2001-3000TL	29,3	70,7		
	3001TL ve üstü	43,3	56,7		
7- Aylık gelirinize eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaşırsanız, bu masrafı bir kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilir misiniz?	2000TL ve altı	39,5	60,5	0,43	0,808
	2001-3000TL	35,8	64,2		
	3001TL ve üstü	41,5	58,5		
8- Bazen insanlar gelirlerinin, asgari geçim giderlerini karşılamayacağını düşünürler. Son 1 yılda hiç böyle düşündünüz mü?	2000TL ve altı	52,9	47,1	13,84	0,001
	2001-3000TL	45,8	54,2		
	3001TL ve üstü	28,6	71,4		
9- Peki, düşünmenin yanında böyle bir olay son 1 yılda gerçekleşti mi?	2000TL ve altı	31,4	68,6	5,09	0,078
	2001-3000TL	43,6	56,4		
	3001TL ve üstü	25,8	74,2		

Son 1 yıl içinde tasarruf hesabına para aktarma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=9,08$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların son 1 yıldır tasarruf hesabına para aktarma oranı (%22,8), aylık bireysel geliri 2000TL ve altında olan katılımcıların son 1 yıl içinde tasarruf hesabına para aktarma oranından (%9,0) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($X^2=9,75$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma oranı (%43,3), aylık bireysel geliri 2000TL ve altında olan katılımcıların son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma oranından (%29,3) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Son 1 yıl içinde asgari geçim giderlerini karşılayamayacağı düşüncesinin aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık sergilediği tespit edilmiştir ($X^2=13,84$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 2000TL ve altı (%52,9) ve 2001-3000TL arasında (%45,8) olan katılımcıların son 1 yıl içinde asgari geçim giderlerini karşılayamayacağını düşünme oranı, aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların son 1 yıl içinde asgari geçim giderlerini karşılayamayacağını düşünme oranından (%28,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.18. Bütçe ve Tasarruf ile Hane Halkı Toplam Gelir

	Hane Halkı Toplam Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Evinizde bütçe uygulanıyor mu?	2000TL ve altı	58,6	41,4	2,04	0,361
	2001-3000TL	48,8	51,2		
	3001TL ve üstü	61,4	38,6		
2-Son 1 yıl içinde evde ya da cüzdanda para biriktirdim.	2000TL ve altı	50,5	49,5	5,75	0,056
	2001-3000TL	44,8	55,2		
	3001TL ve üstü	35,6	64,4		
3-Son 1 yıl içinde banka hesabımda para biriktirdim.	2000TL ve altı	29,7	70,3	8,40	0,015
	2001-3000TL	26,9	73,1		
	3001TL ve üstü	43,8	56,2		
4-Son 1 yıl içinde tasarruf hesabıma para aktardım.	2000TL ve altı	8,2	91,8	6,76	0,034
	2001-3000TL	9,5	90,5		
	3001TL ve üstü	19,1	80,9		
5-Son 1 yıl içinde finansal ürünler (tahvil, hisse senedi vb) aldım.	2000TL ve altı	6,7	93,3	4,98	0,083
	2001-3000TL	6,7	93,3		
	3001TL ve üstü	14,5	85,5		
6- Son 1 yıl içinde diğer (altın aldım, mülk aldım vb...)	2000TL ve altı	23,0	77,0	12,29	0,002
	2001-3000TL	19,0	81,0		
	3001TL ve üstü	39,4	60,6		
7- Aylık gelirinize eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaşırsanız, bu masrafı bir kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilir misiniz?	2000TL ve altı	26,6	73,4	8,18	0,017
	2001-3000TL	40,0	60,0		
	3001TL ve üstü	46,2	53,8		
8- Bazen insanlar gelirlerinin, asgari geçim giderlerini karşılamayacağını düşünürler. Son 1 yılda hiç böyle düşündünüz mü?	2000TL ve altı	48,1	51,9	4,43	0,109
	2001-3000TL	53,1	46,9		
	3001TL ve üstü	38,9	61,1		
9-Peki, düşünmenin yanında böyle bir olay son 1 yılda gerçekleşti mi?	2000TL ve altı	32,5	67,5	1,20	0,548
	2001-3000TL	37,3	62,7		
	3001TL ve üstü	29,6	70,4		

Son 1 yıl içinde banka hesabında para biriktirme durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($X^2=8,40$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların son 1 yıldır banka hesabında para biriktirme oranı (%43,8), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altında (%29,7) ve 2001-3000TL (%26,9) olan katılımcıların son 1 yıl içinde banka hesabında para biriktirme oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Son 1 yıl içinde tasarruf hesabına para aktarma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür ($X^2=6,76$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların son 1 yıldır tasarruf hesabına para aktarma oranı (%19,1), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altında (%8,2) ve 2001-

3000TL (%9,5) olan katılımcıların son 1 yıl içinde tasarruf hesabına para aktarma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür ($X^2=12,29$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma oranı (%39,4), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%23,0) ve 2001-3000TL arası (%19,0) olan katılımcıların son 1 yıl içinde diğer (altın, mülk vb.) finansal araçlara yatırım yapma oranlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Aylık gelirine eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaştığında kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilme düşüncesinin hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür ($X^2=8,18$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 2001-3000TL (%40,0) ve 3001TL ve üstü (%46,2) olan katılımcıların Aylık gelirine eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaştığında kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilme oranları, hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların Aylık gelirine eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaştığında kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilme oranından (%26,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

3.3.2.2.Finansal Hedefin Varlığına İlişkin Soruya Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları

Tablo 3.19. Finansal Hedefin Varlığı ile Demografik Değişkenler

Bazı insanlar benzer bir finansal hedef belirlediniz mi?		Evet %	Hayır %	X^2	p
Cinsiyet	Erkek	71,1	28,9	0,95	0,330
	Kadın	75,9	24,1		
Medeni Durum	Evli	73,3	26,7	0,01	0,933
	Bekar	72,9	27,1		

Tablo 3.19. (Devamı) Finansal Hedefin Varlığı ile Demografik Değişkenler

Bazı insanlar... Benzer bir finansal hedef belirlediniz mi?		Evet %	Hayır %	X ²	p
Öğrenim Düzeyi	İlköğretim	63,6	36,4	7,42	0,025
	Lise	68,5	31,5		
	Üniversite	81,7	18,3		
Yaş	18-19 yaş	74,2	25,8	5,91	0,206
	20-29 yaş	74,3	25,7		
	30-39 yaş	79,4	20,6		
	40-49 yaş	57,7	42,3		
	50 yaş ve üstü	62,5	37,5		
Meslek	Memur	68,3	31,7	3,22	0,521
	İşçi	78,1	21,9		
	Serbest meslek	84,6	15,4		
	Öğrenci	70,8	29,2		
	Emekli/çalışmıyor	78,3	21,7		
Aylık Bireysel Gelir	2000TL ve altı	71,2	28,8	2,52	0,283
	2001-3000TL	81,4	18,6		
	3001TL ve üstü	71,3	28,7		
Hane Halkı Toplam Gelir	2000TL ve altı	64,0	36,0	7,53	0,023
	2001-3000TL	68,8	31,3		
	3001TL ve üstü	79,2	20,8		

Finansal hedefe sahip olma durumunun cinsiyet, medeni durum, yaş, meslek ve aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Finansal hedefe sahip olma durumunun öğrenim düzeyine göre karşılaştırılmasında anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür ($X^2=7,42$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim gören katılımcıların finansal hedefe sahip olma oranı (%81,7), ilköğretim düzeyinde öğrenim gören katılımcıların finansal hedefe sahip olma oranından (%63,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Finansal hedefe sahip olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre karşılaştırılmasında hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların finansal hedefe sahip olma oranı (%79,2), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların finansal hedefe sahip olma oranından (%64,0) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

3.3.2.3.Finansal Hedeflere Ulaşma Planlarına Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları

Tablo 3.20. Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Cinsiyet

	Cinsiyet	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bir eylem planı hazırladım.	Erkek	50,4	49,6	0,06	0,801
	Kadın	52,1	47,9		
2-Kredi kartı ve borç geri ödemelerini arttırdım.	Erkek	35,5	64,5	0,00	1,000
	Kadın	35,9	64,1		
3-Para tasarrufu ve yatırım yapıyorum.	Erkek	59,8	40,2	1,45	0,228
	Kadın	67,7	32,3		
4-Yeni, farklı veya ek işe baktım.	Erkek	36,9	63,1	0,85	0,356
	Kadın	30,9	69,1		
5-Harcamalarımı kısıtım.	Erkek	65,1	34,9	4,50	0,034
	Kadın	78,0	22,0		
6-Hiçbir şey yapmadım.	Erkek	36,6	63,4	0,06	0,813
	Kadın	38,3	61,7		

Finansal hedeflere ulaşmak için harcamaları kısma durumunun cinsiyete göre anlamlı farklılık sergilediği görülmüştür ($X^2=4,50$; $p<0,05$). Kadın katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için harcamaları kısma oranı (%78,0), erkek katılımcıların harcamaları kısma oranından (%65,1) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.21. Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Medeni Durum

	Medeni Durum	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bir eylem planı hazırladım.	Evli	69,0	31,0	18,09	0,000
	Bekar	39,9	60,1		
2-Kredi kartı ve borç geri ödemelerini arttırdım.	Evli	43,4	56,6	3,51	0,061
	Bekar	30,8	69,2		
3-Para tasarrufu ve yatırım yapıyorum.	Evli	67,5	32,5	1,02	0,312
	Bekar	60,7	39,3		
4-Yeni, farklı veya ek işe baktım.	Evli	34,1	65,9	0,00	1,000
	Bekar	34,3	65,7		
5-Harcamalarımı kısıtım.	Evli	77,3	22,7	2,92	0,087
	Bekar	66,7	33,3		
6-Hiçbir şey yapmadım.	Evli	32,9	67,1	1,04	0,307
	Bekar	40,2	59,8		

Finansal hedeflere ulaşmak için bir eylem planı hazırlama durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği ($X^2=18,09$; $p<0,05$), evli katılımcıların finansal

hedeflere ulaşmak için eylem planı hazırlama oranı (%69,0), bekar katılımcıların eylem planı hazırlama oranından (%39,9) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.22. Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Öğrenim Durumu

	Öğrenim Durumu	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bir eylem planı hazırladım.	İlköğretim	64,3	35,7	6,28	0,043
	Lise	43,1	56,9		
	Üniversite	58,9	41,1		
2-Kredi kartı ve borç geri ödemelerini arttırdım.	İlköğretim	41,7	58,3	10,28	0,006
	Lise	25,5	74,5		
	Üniversite	46,8	53,2		
3-Para tasarrufu ve yatırım yapıyorum.	İlköğretim	58,3	41,7	0,28	0,871
	Lise	64,7	35,3		
	Üniversite	62,1	37,9		
4-Yeni, farklı veya ek işe baktım.	İlköğretim	23,1	76,9	0,96	0,618
	Lise	36,3	63,7		
	Üniversite	33,3	66,7		
5-Harcamalarımı kısıtım.	İlköğretim	75,0	25,0	1,38	0,500
	Lise	73,7	26,3		
	Üniversite	66,7	33,3		
6-Hiçbir şey yapmadım.	İlköğretim	27,3	72,7	1,41	0,495
	Lise	41,0	59,0		
	Üniversite	34,1	65,9		

Finansal hedeflere ulaşmak için bir eylem planı hazırlama durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği ($X^2=6,28$; $p<0,05$). İlköğretim (%64,3) ve üniversite (%58,9) düzeyinde öğrenim katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için eylem planı hazırlama oranları, lise düzeyinde öğrenim gören katılımcıların eylem planı hazırlama oranından (%43,1) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Finansal hedeflere ulaşmak için kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=10,28$; $p<0,05$). İlköğretim (%46,8) ve üniversite (%41,7) düzeyinde öğrenim katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranları, lise düzeyinde öğrenim gören katılımcıların kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranından (%25,5) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.23. Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Yaş Grupları

	Yaş Grupları	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bir eylem planı hazırladım.	18-19 yaş	39,1	60,9	10,30	0,036
	20-29 yaş	49,4	50,6		
	30-39 yaş	58,3	41,7		
	40-49 yaş	80,0	20,0		
	50 yaş ve üstü	60,0	40,0		
2-Kredi kartı ve borç geri ödemelerini arttırdım.	18-19 yaş	19,0	81,0	11,93	0,018
	20-29 yaş	40,5	59,5		
	30-39 yaş	44,7	55,3		
	40-49 yaş	53,8	46,2		
	50 yaş ve üstü	35,7	64,3		
3-Para tasarrufu ve yatırım yapıyorum.	18-19 yaş	61,8	38,2	0,98	0,912
	20-29 yaş	62,0	38,0		
	30-39 yaş	65,3	34,7		
	40-49 yaş	73,3	26,7		
	50 yaş ve üstü	58,3	41,7		
4-Yeni, farklı veya ek işe baktım.	18-19 yaş	40,0	60,0	2,62	0,622
	20-29 yaş	34,6	65,4		
	30-39 yaş	31,9	68,1		
	40-49 yaş	20,0	80,0		
	50 yaş ve üstü	28,6	71,4		
5-Harcamalarımı kısıtım.	18-19 yaş	72,3	27,7	8,97	0,062
	20-29 yaş	61,7	38,3		
	30-39 yaş	84,0	16,0		
	40-49 yaş	80,0	20,0		
	50 yaş ve üstü	60,0	40,0		
6-Hiçbir şey yapmadım.	18-19 yaş	40,0	60,0	2,19	0,701
	20-29 yaş	40,8	59,2		
	30-39 yaş	27,9	72,1		
	40-49 yaş	38,5	61,5		
	50 yaş ve üstü	36,4	63,6		

Finansal hedeflere ulaşmak için bir eylem planı hazırlama durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=10,30$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%58,3), 40-49 yaş (%80,0) ve 50 yaş ve üstü (%60,0) katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için eylem planı hazırlama oranları, 18-19 yaş grubu katılımcıların eylem planı hazırlama oranından (%39,1) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Finansal hedeflere ulaşmak için kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=11,93$; $p<0,05$). 20-29 yaş (%40,5), 30-39 yaş (%44,7), 40-49 yaş (%53,8) ve 50 yaş ve üstü

(%35,7) katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranları, 18-19 yaş grubu katılımcıların kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranından (%19,0) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.24. Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Meslek Grupları

	Meslek Grupları	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bir eylem planı hazırladım.	Memur	75,0	25,0	18,76	0,001
	İşçi	58,9	41,1		
	Serbest meslek	45,5	54,5		
	Öğrenci	37,0	63,0		
	Emekli/çalışmıyor	55,6	44,4		
2-Kredi kartı ve borç geri ödemelerini arttırdım.	Memur	53,8	46,2	19,89	0,001
	İşçi	37,0	63,0		
	Serbest meslek	50,0	50,0		
	Öğrenci	21,6	78,4		
	Emekli/çalışmıyor	62,5	37,5		
3-Para tasarrufu ve yatırım yapıyorum.	Memur	86,8	13,2	14,42	0,006
	İşçi	56,1	43,9		
	Serbest meslek	33,3	66,7		
	Öğrenci	60,2	39,8		
	Emekli/çalışmıyor	68,8	31,3		
4-Yeni, farklı veya ek işe baktım.	Memur	33,3	66,7	3,08	0,545
	İşçi	32,1	67,9		
	Serbest meslek	11,1	88,9		
	Öğrenci	38,4	61,6		
	Emekli/çalışmıyor	31,3	68,8		
5-Harcamalarımı kısıtım.	Memur	75,6	24,4	5,93	0,204
	İşçi	78,2	21,8		
	Serbest meslek	45,5	54,5		
	Öğrenci	67,3	32,7		
	Emekli/çalışmıyor	72,2	27,8		
6-Hiçbir şey yapmadım.	Memur	31,4	68,6	8,69	0,069
	İşçi	25,5	74,5		
	Serbest meslek	62,5	37,5		
	Öğrenci	45,5	54,5		
	Emekli/çalışmıyor	26,7	73,3		

Finansal hedeflere ulaşmak için bir eylem planı hazırlama durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=18,76$; $p<0,05$). Memur katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için eylem planı hazırlama oranı (%75,0), serbest meslek (%45,5) ve öğrenci (%37,0) katılımcıların eylem planı hazırlama oranlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Finansal hedeflere ulaşmak için kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=19,89$; $p<0,05$). Memur (%53,8), serbest meslek (%50,0), emekli/çalışmayan (%62,5) katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranları, öğrenci katılımcıların kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranından (%21,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Finansal hedeflere ulaşmak için para tasarrufu ve yatırım yapma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=14,42$; $p<0,05$). Memur (%86,8), işçi (%56,2), öğrenci (%60,2) emekli/çalışmayan (%68,8) katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için para tasarrufu ve yatırım yapma oranları, serbest meslek sahibi katılımcıların para tasarrufu ve yatırım yapma oranından (%33,3) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.25. Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Aylık Bireysel Gelir

	Aylık Bireysel Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bir eylem planı hazırladım.	2000TL ve altı	42,0	58,0	8,67	0,013
	2001-3000TL	54,2	45,8		
	3001TL ve üstü	64,6	35,4		
2-Kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırdım.	2000TL ve altı	29,6	70,4	13,38	0,001
	2001-3000TL	24,4	75,6		
	3001TL ve üstü	54,0	46,0		
3-Para tasarrufu ve yatırım yapıyorum.	2000TL ve altı	60,2	39,8	0,96	0,618
	2001-3000TL	65,2	34,8		
	3001TL ve üstü	67,2	32,8		
4-Yeni, farklı veya ek işe baktım.	2000TL ve altı	33,9	66,1	1,93	0,382
	2001-3000TL	41,7	58,3		
	3001TL ve üstü	29,0	71,0		
5-Harcamalarımı kısıtım.	2000TL ve altı	67,5	32,5	1,32	0,516
	2001-3000TL	76,1	23,9		
	3001TL ve üstü	72,7	27,3		
6-Hiçbir şey yapmadım.	2000TL ve altı	42,7	57,3	4,32	0,115
	2001-3000TL	22,9	77,1		
	3001TL ve üstü	37,1	62,9		

Finansal hedeflere ulaşmak için bir eylem planı hazırlama durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=8,67$; $p<0,05$). Aylık geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için eylem planı

hazırlama oranı (%64,6), aylık geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların eylem planı hazırlama oranından (%42,0) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Finansal hedeflere ulaşmak için kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=23,38$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranı (%54,0), aylık bireysel geliri 2000TL ve altı (%29,6) ve 2001-3000TL (%24,4) olan katılımcıların kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.26. Finansal Hedeflere Ulaşma Planları ile Hane Halkı Toplam Geliri

	Hane Halkı Toplam Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bir eylem planı hazırladım.	2000TL ve altı	44,0	56,0	1,71	0,426
	2001-3000TL	48,8	51,2		
	3001TL ve üstü	54,5	45,5		
2-Kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırdım.	2000TL ve altı	23,4	76,6	8,44	0,015
	2001-3000TL	25,0	75,0		
	3001TL ve üstü	43,4	56,6		
3-Para tasarrufu ve yatırım yapıyorum.	2000TL ve altı	64,0	36,0	0,84	0,658
	2001-3000TL	57,1	42,9		
	3001TL ve üstü	64,9	35,1		
4-Yeni, farklı veya ek işe baktım.	2000TL ve altı	32,7	67,3	13,70	0,001
	2001-3000TL	58,5	41,5		
	3001TL ve üstü	27,1	72,9		
5-Harcamalarımı kısıtım.	2000TL ve altı	78,4	21,6	1,86	0,395
	2001-3000TL	68,3	31,7		
	3001TL ve üstü	68,7	31,3		
6-Hiçbir şey yapmadım.	2000TL ve altı	39,0	61,0	0,18	0,913
	2001-3000TL	39,4	60,6		
	3001TL ve üstü	36,1	63,9		

Finansal hedeflere ulaşmak için kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=8,44$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranı (%43,4), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%23,4) ve 2001-3000TL (%25,0) olan katılımcıların kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Finansal hedeflere ulaşmak için yeni, farklı veya ek işe bakma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=13,70$;

p<0,05). Hane halkı toplam geliri 2001-3000TL olan katılımcıların finansal hedeflere ulaşmak için yeni, farklı veya ek işe bakma oranı (%58,5), hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların yeni, farklı veya ek işe bakma oranından (%27,1) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

3.3.2.4.Finansal Davranış ve Tutum Sorularına Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları

Tablo 3.27. Finansal Davranış ve Tutum ile Cinsiyet

	Cinsiyet	n	\bar{X}	SS	Z	p
1- Para harcamak içindir.	Erkek	210	3,59	1,32	-0,63	0,531
	Kadın	141	3,71	1,19		
2- Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem	Erkek	210	2,71	1,42	-1,75	0,081
	Kadın	141	2,43	1,32		
3- Parayı harcamak beni, uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin eder	Erkek	210	2,94	1,35	-0,82	0,410
	Kadın	141	2,81	1,19		
4- Faturalarımı zamanında öderim	Erkek	210	3,83	1,25	-0,65	0,517
	Kadın	141	3,75	1,25		
5-Tasarruf/yatırım yaparken paramın bir kısmını riske atmaya hazırım.	Erkek	210	3,28	1,36	-2,84	0,005
	Kadın	141	2,87	1,26		
6- Mali durumumu yakından takip ederim.	Erkek	210	3,74	1,25	-2,33	0,020
	Kadın	141	3,45	1,23		
7- Uzun vadeli finansal hedefler belirler ve onlara ulaşmaya çalışırım.	Erkek	210	3,48	1,17	-1,18	0,237
	Kadın	141	3,34	1,17		
8- Bir şey almadan önce maddi gücümün olup olmadığını dikkate alırım	Erkek	210	3,86	1,26	-0,08	0,936
	Kadın	141	3,91	1,11		
9- Finansal durumum, benim için önemli olan şeyleri yapmada beni sınırlandırır.	Erkek	210	3,53	1,31	-0,02	0,982
	Kadın	141	3,53	1,30		
10- Asgari yaşam giderlerimi ödemedede endişe duyuyorum.	Erkek	210	2,98	1,29	-1,51	0,130
	Kadın	141	2,78	1,33		
11- Şu anda çok fazla borcum var.	Erkek	210	2,84	1,40	-3,03	0,002
	Kadın	141	2,38	1,24		
12- Şu anki finansal durumumdan memnunum.	Erkek	210	3,31	1,32	-1,18	0,238
	Kadın	141	3,13	1,37		

Tasarruf yaparken paranın bir kısmını riske atmaya hazır olma durumunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir (Z=-2,84; p<0,05). Erkek katılımcıların tasarruf yaparken paranın bir kısmını riske atmaya hazır olma durum puanı, kadın katılımcıların puanlarından anlamlı şekilde daha yüksektir.

Mali durumunu yakından takip etme durumunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir (Z=-2,33; p<0,05). Erkek katılımcıların mali durumunu yakından takip etme durum puanı, kadın katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Şu anda çok borcu olma durumunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir.

Tablo 3.28. Finansal Davranış ve Tutum ile Medeni Durum

	Medeni Durum	n	\bar{X}	SS	Z	p
1- Para harcamak içindir.	Evli	127	3,51	1,26	-1,57	0,117
	Bekar	224	3,71	1,28		
2- Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem	Evli	127	2,45	1,30	-1,36	0,173
	Bekar	224	2,68	1,43		
3- Parayı harcamak beni, uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin eder	Evli	127	2,69	1,18	-2,28	0,022
	Bekar	224	3,00	1,33		
4- Faturalarımı zamanında öderim	Evli	127	3,87	1,21	-0,78	0,434
	Bekar	224	3,75	1,27		
5- Tasarruf/yatırım yaparken paramın bir kısmını riske atmaya hazırım.	Evli	127	3,21	1,25	-0,97	0,333
	Bekar	224	3,06	1,37		
6- Mali durumumu yakından takip ederim.	Evli	127	3,69	1,28	-0,89	0,373
	Bekar	224	3,58	1,24		
7- Uzun vadeli finansal hedefler belirler ve onlara ulaşmaya çalışırım.	Evli	127	3,30	1,18	-1,57	0,117
	Bekar	224	3,49	1,16		
8- Bir şey almadan önce maddi gücümün olup olmadığını dikkate alırım	Evli	127	4,09	1,17	-2,77	0,006
	Bekar	224	3,76	1,20		
9- Finansal durumum, benim için önemli olan şeyleri yapmada beni sınırlandırır.	Evli	127	3,80	1,22	-2,78	0,005
	Bekar	224	3,38	1,33		
10- Asgari yaşam giderlerimi ödemede endişe duyuyorum.	Evli	127	3,02	1,29	-1,21	0,228
	Bekar	224	2,83	1,31		
11- Şu anda çok fazla borcum var.	Evli	127	2,99	1,30	-3,58	0,000
	Bekar	224	2,47	1,35		
12- Şu anki finansal durumumdan memnunum.	Evli	127	2,89	1,43	-3,65	0,000
	Bekar	224	3,44	1,26		

Para harcamanın uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin edici olduğu görüşüne ait puanların medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($Z=-2,28$; $p<0,05$). Bekar katılımcıların para harcamanın uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin edici olduğu görüşüne ait puanı, evli katılımcıların puanlarından daha yüksektir.

Bir şey almadan önce maddi durumunun olup olmadığını gözetme durumunun medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($Z=-2,77$; $p<0,05$). Evli katılımcıların bir şey almadan önce maddi durumunun olup olmadığını gözetme durum puanı, bekâr katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Finansal durumun kendisi için önemli olan şeyleri yapmada sınırlayıcı olması durumunun medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir ($Z=-2,78$; $p<0,05$). Evli katılımcıların Finansal durumun kendisi için önemli olan şeyleri yapmada sınırlayıcı olması durum puanı, bekâr katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Şu anda çok borcu olma durumunun medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($Z=-3,58$; $p<0,05$). Evli katılımcıların şu anda çok borcu olma durum puanı, bekâr katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Şu anki finansal durumundan memnun olma görüşüne ait puanların medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($Z=-3,65$; $p<0,05$). Bekâr katılımcıların şu anki finansal durumundan memnun olma görüşüne ait puanı, evli katılımcıların puanlarından anlamlı şekilde daha yüksektir.

Tablo 3.29. Finansal Davranış ve Tutum ile Öğrenim Düzeyi

Alt Boyutlar	Öğrenim Düzeyi	n	\bar{X}	SS	χ^2	p
1- Para harcamak içindir.	İlköğretim	27	3,52	1,25	0,53	0,767
	Lise	193	3,67	1,25		
	Üniversite	131	3,61	1,32		
2- Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem	İlköğretim	27	2,63	1,31	0,33	0,846
	Lise	193	2,58	1,43		
	Üniversite	131	2,63	1,34		
3- Parayı harcamak beni, uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin eder	İlköğretim	27	3,00	1,14	1,06	0,588
	Lise	193	2,92	1,33		
	Üniversite	131	2,81	1,25		
4- Faturalarımı zamanında öderim	İlköğretim	27	3,70	1,17	1,45	0,483
	Lise	193	3,76	1,24		
	Üniversite	131	3,87	1,29		
5-Tasarruf/yatırım yaparken paramın bir kısmını riske atmaya hazırım.	İlköğretim	27	2,74	1,40	2,95	0,229
	Lise	193	3,10	1,34		
	Üniversite	131	3,21	1,30		
6- Mali durumumu yakından takip ederim.	İlköğretim	27	3,48	1,19	1,50	0,471
	Lise	193	3,59	1,24		
	Üniversite	131	3,70	1,28		

7- Uzun vadeli finansal hedefler belirler ve onlara ulaşmaya çalışırım.	İlköğretim	27	3,11	1,22	2,25	0,324
	Lise	193	3,42	1,19		
	Üniversite	131	3,48	1,14		
8- Bir şey almadan önce maddi gücümün olup olmadığını dikkate alırım	İlköğretim	27	3,52	1,22	4,23	0,120
	Lise	193	3,98	1,15		
	Üniversite	131	3,81	1,25		
9- Finansal durumum, benim için önemli olan şeyleri yapmada beni sınırlandırır.	İlköğretim	27	3,30	1,49	0,92	0,632
	Lise	193	3,58	1,30		
	Üniversite	131	3,51	1,28		
10- Asgari yaşam giderlerimi ödemedede endişe duyuyorum.	İlköğretim	27	3,19	1,30	2,29	0,318
	Lise	193	2,93	1,28		
	Üniversite	131	2,79	1,34		
11- Şu anda çok fazla borcum var.	İlköğretim	27	2,81	1,21	5,67	0,059
	Lise	193	2,51	1,38		
	Üniversite	131	2,84	1,33		
12- Şu anki finansal durumumdan memnunum.	İlköğretim	27	2,93	1,24	1,97	0,373
	Lise	193	3,30	1,36		
	Üniversite	131	3,23	1,34		

Finansal davranış ve tutum puanlarının öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.30. Finansal Davranış ve Tutum ile Yaş Grupları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	\bar{X}	SS	X^2	p	Anlamlı Fark
1- Para harcamak içindir.	18-19 yaş	111	3,71	1,25	7,46	0,113	
	20-29 yaş	122	3,62	1,29			
	30-39 yaş	65	3,85	1,23			
	40-49 yaş	28	3,36	1,34			
	50 ve üstü	25	3,16	1,25			
2- Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem	18-19 yaş	111	2,48	1,39	7,90	0,095	
	20-29 yaş	122	2,84	1,44			
	30-39 yaş	65	2,60	1,42			
	40-49 yaş	28	2,11	1,13			
	50 ve üstü	25	2,48	1,08			
3- Parayı harcamak beni, uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin eder	A-18-19 yaş	111	2,84	1,32	11,21	0,024	B>D
	B-20-29 yaş	122	3,09	1,29			
	C-30-39 yaş	65	2,83	1,28			
	D-40-49 yaş	28	2,25	0,93			
	E-50 ve üstü	25	2,96	1,27			

Tablo 3.30. (Devamı) Finansal Davranış ve Tutum ile Yaş Grupları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	\bar{X}	SS	X^2	p	Anlamlı Fark
4- Faturalarımı zamanında öderim	18-19 yaş	111	3,77	1,26	9,35	0,053	
	20-29 yaş	122	3,61	1,31			
	30-39 yaş	65	4,12	1,13			
	40-49 yaş	28	4,14	1,01			
	50 ve üstü	25	3,60	1,26			
5- Tasarruf/yatırım yaparken paramın bir kısmını riske atmaya hazırım.	18-19 yaş	111	2,94	1,34	3,95	0,413	
	20-29 yaş	122	3,26	1,30			
	30-39 yaş	65	3,18	1,38			
	40-49 yaş	28	3,07	1,39			
	50 ve üstü	25	3,04	1,24			
6- Mali durumumu yakından takip ederim.	A-18-19 yaş	111	3,33	1,30	10,48	0,033	C,D,E>B
	B-20-29 yaş	122	3,67	1,17			
	C-30-39 yaş	65	3,83	1,31			
	D-40-49 yaş	28	3,96	1,14			
	E-50 ve üstü	25	3,72	1,17			
7- Uzun vadeli finansal hedefler belirler ve onlara ulaşmaya çalışırım.	18-19 yaş	111	3,57	1,16	3,75	0,441	
	20-29 yaş	122	3,41	1,16			
	30-39 yaş	65	3,34	1,15			
	40-49 yaş	28	3,25	1,27			
	50 ve üstü	25	3,24	1,27			
8- Bir şey almadan önce maddi gücümün olup olmadığını dikkate alırım	A-18-19 yaş	111	3,83	1,18	11,22	0,024	D>A,B
	B-20-29 yaş	122	3,73	1,26			
	C-30-39 yaş	65	3,98	1,28			
	D-40-49 yaş	28	4,54	0,58			
	E-50 ve üstü	25	3,84	1,07			
9- Finansal durumum, benim için önemli olan şeyleri yapmada beni sınırlandırır.	A-18-19 yaş	111	3,41	1,32	23,96	0,000	D>A,B
	B-20-29 yaş	122	3,28	1,32			
	C-30-39 yaş	65	3,85	1,30			
	D-40-49 yaş	28	4,43	0,79			
	E-50 ve üstü	25	3,52	1,12			
10- Asgari yaşam giderlerimi ödemede endişe duyuyorum.	18-19 yaş	111	2,86	1,27	1,20	0,878	
	20-29 yaş	122	2,89	1,31			
	30-39 yaş	65	3,06	1,39			
	40-49 yaş	28	2,79	1,37			
	50 ve üstü	25	2,80	1,22			
11- Şu anda çok fazla borcum var.	A-18-19 yaş	111	2,30	1,34	15,68	0,003	C>A
	B-20-29 yaş	122	2,71	1,35			
	C-30-39 yaş	65	3,09	1,35			
	D-40-49 yaş	28	2,79	1,40			
	E-50 ve üstü	25	2,72	1,10			
12- Şu anki finansal durumumdan memnunum.	A-18-19 yaş	111	3,46	1,22	13,63	0,009	A,B,C,E>D
	B-20-29 yaş	122	3,32	1,32			
	C-30-39 yaş	65	3,03	1,39			
	D-40-49 yaş	28	2,46	1,48			
	E-50 ve üstü	25	3,32	1,44			

Para harcamanın uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin edici olduğu görüşüne ait puanların yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($X^2=11,21$; $p<0,05$). Farkın hangileri arasında olduğunu belirlemek

amacıyla yapılan test sonuçlarına göre 20-29 yaş grubu katılımcıların para harcamanın uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin edici olduğu görüşüne ait puanı, 40-49 yaş grubu katılımcıların puanlarından daha yüksektir.

Mali durumunu yakından takip etme durumuna ait puanların yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($X^2=10,48$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre 30-39 yaş, 40-49 yaş ve 50 yaş ve üstü katılımcıların mali durumunu yakından takip etme durumuna ait puanları, 20-29 yaş grubu katılımcıların puanlarından anlamlı şekilde yüksektir.

Bir şey almadan önce maddi gücünün olup olmadığını dikkate alma puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($X^2=11,22$; $p<0,05$). Farkın hangileri arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan testte 40-49 yaş grubu katılımcıların bir şey almadan önce maddi gücünün olup olmadığını dikkate alma puanları, 18-19 yaş ve 20-29 yaş grubu katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Finansal durumunun kendisi için önemli olan şeyleri yapmada sınırlandırıcı olduğu görüşüne ait puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir ($X^2=23,96$; $p<0,05$). Yapılan test sonuçlarına göre 40-49 yaş grubu katılımcıların finansal durumunun kendisi için önemli olan şeyleri yapmada sınırlandırıcı olduğu görüşüne ait puanlar, 18-19 yaş ve 20-29 yaş grubu katılımcılarınkinden anlamlı şekilde daha yüksektir.

Şu anda çok fazla borcu olma durumuna ait puanların yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($X^2=15,68$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına 30-39 yaş grubu katılımcıların şu anda çok fazla borcu olma durumuna ait puanları, 18-19 yaş grubu katılımcılarınkinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Şu anki finansal durumundan memnun olma durumuna ait puanların yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($X^2=13,63$; $p<0,05$). Farkın gözlemlendiği gruplara bakıldığında 18-19 yaş, 20-29 yaş, 30-39 yaş ve 50 yaş ve üstü katılımcıların şu anki finansal durumundan memnun olma durumuna ait puanları, 40-49 yaş grubu katılımcıların puanlarından yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 3.31. Finansal Davranış ve Tutum ile Meslek Grupları

Alt Boyutlar	Meslek Grupları	n	\bar{X}	SS	χ^2	p	Anlamlı Fark
1- Para harcamak içindir.	Memur	66	3,62	1,34	1,33	0,857	
	İşçi	75	3,57	1,25			
	Serbest meslek	16	3,63	1,31			
	Öğrenci	169	3,70	1,27			
	Emekli/çalışmıyor	25	3,48	1,23			
2- Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem	Memur	66	2,42	1,27	8,74	0,068	
	İşçi	75	2,47	1,37			
	Serbest meslek	16	3,06	1,18			
	Öğrenci	169	2,59	1,44			
	Emekli/çalışmıyor	25	3,20	1,35			
3- Parayı harcamak beni, uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin eder	Memur	66	2,82	1,28	1,81	0,771	
	İşçi	75	2,77	1,19			
	Serbest meslek	16	2,94	1,44			
	Öğrenci	169	2,96	1,35			
	Emekli/çalışmıyor	25	2,88	1,09			
4- Faturalarımı zamanında öderim	A-Memur	66	3,91	1,21	12,04	0,017	A,B>C,E
	B-İşçi	75	4,04	1,28			
	C-Serbest meslek	16	3,38	1,36			
	D-Öğrenci	169	3,76	1,25			
	E-Emekli/çalışmıyor	25	3,32	1,07			
5-Tasarruf/yatırım yaparken paramın bir kısmını riske atmaya hazırım.	Memur	66	3,20	1,28	1,42	0,841	
	İşçi	75	3,17	1,35			
	Serbest meslek	16	2,81	1,64			
	Öğrenci	169	3,07	1,35			
	Emekli/çalışmıyor	25	3,24	1,09			
6- Mali durumumu yakından takip ederim.	Memur	66	3,71	1,37	5,19	0,268	
	İşçi	75	3,81	1,19			
	Serbest meslek	16	3,50	1,15			
	Öğrenci	169	3,56	1,25			
	Emekli/çalışmıyor	25	3,32	1,14			
7- Uzun vadeli finansal hedefler belirler ve onlara ulaşmaya çalışırım.	Memur	66	3,33	1,30	8,59	0,072	
	İşçi	75	3,44	1,13			
	Serbest meslek	16	3,06	1,00			
	Öğrenci	169	3,55	1,15			
	Emekli/çalışmıyor	25	2,96	1,06			
8- Bir şey almadan önce maddi gücümün olup olmadığını dikkate alırım	Memur	66	4,17	1,03	9,33	0,053	
	İşçi	75	3,84	1,31			
	Serbest meslek	16	3,19	1,52			
	Öğrenci	169	3,89	1,18			
	Emekli/çalışmıyor	25	3,64	1,04			
9- Finansal durumum, benim için önemli olan şeyleri yapmada beni sınırlandırır.	Memur	66	3,76	1,31	4,98	0,290	
	İşçi	75	3,56	1,29			
	Serbest meslek	16	3,00	1,71			
	Öğrenci	169	3,46	1,29			
	Emekli/çalışmıyor	25	3,72	1,14			

Tablo 3.31. (Devamı) Finansal Davranış ve Tutum ile Meslek Grupları

Alt Boyutlar	Meslek Grupları	n	\bar{X}	SS	X^2	p	Anlamlı Fark
10- Asgari yaşam giderlerimi ödemede endişe duyuyorum.	Memur	66	2,58	1,33	8,49	0,075	
	İşçi	75	3,20	1,39			
	Serbest meslek	16	2,63	1,36			
	Öğrenci	169	2,90	1,28			
	Emekli/çalışmıyor	25	3,04	1,02			
11- Şu anda çok fazla borcum var.	A-Memur	66	2,74	1,35	11,96	0,018	A,B,C,E >D
	B-İşçi	75	2,96	1,41			
	C-Serbest meslek	16	2,94	1,44			
	D-Öğrenci	169	2,42	1,35			
	E-Emekli/çalışmıyor	25	2,96	0,93			
12- Şu anki finansal durumumdan memnunum.	A-Memur	66	3,32	1,47	18,12	0,001	A,B,C,D >E
	B-İşçi	75	3,01	1,32			
	C-Serbest meslek	16	2,88	1,50			
	D-Öğrenci	169	3,47	1,23			
	E-Emekli/çalışmıyor	25	2,40	1,32			

Faturalarını zamanında ödeme durumuna ait puanların meslek gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($X^2=12,04$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre memur ve işçi katılımcıların faturalarını zamanında ödeme durumuna ait puanları, serbest meslek ve öğrenci katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Şu anda çok fazla borcu olma durumuna ait puanların meslek gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($X^2=11,96$; $p<0,05$). Farkın hangileri arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre memur, işçi, serbest meslek, emekli/çalışmayan katılımcıların şu anda çok fazla borcu olma durumuna ait puanları, anlamlı şekilde öğrencilerden daha yüksektir.

Şu anki finansal durumundan memnun olma durumuna ait puanların meslek gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($X^2=18,12$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına memur, işçi, serbest meslek, öğrenci katılımcıların şu anki finansal durumundan memnun olma durumuna ait puanları, emekli/çalışmayan katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.32. Finansal Davranış ve Tutum ile Aylık Bireysel Gelir

Alt Boyutlar	Aylık Bireysel Gelir	n	\bar{X}	SS	X^2	p	Anlamlı Fark
1- Para harcamak içindir.	A-2000TL ve altı	184	3,59	1,32	6,73	0,035	B>A,C
	B-2001-3000TL	65	4,00	1,10			
	C-3001TL ve üstü	102	3,49	1,26			
2- Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem	2000TL ve altı	184	2,68	1,45	0,89	0,641	
	2001-3000TL	65	2,48	1,25			
	3001TL ve üstü	102	2,53	1,35			
3- Parayı harcamak beni, uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin eder	2000TL ve altı	184	2,95	1,37	2,20	0,333	
	2001-3000TL	65	2,95	1,19			
	3001TL ve üstü	102	2,74	1,19			
4- Faturalarımı zamanında öderim	2000TL ve altı	184	3,77	1,24	0,98	0,613	
	2001-3000TL	65	3,71	1,33			
	3001TL ve üstü	102	3,90	1,21			
5- Tasarruf/yatırım yaparken paramın bir kısmını riske atmaya hazırım.	2000TL ve altı	184	3,10	1,35	1,13	0,568	
	2001-3000TL	65	3,25	1,36			
	3001TL ve üstü	102	3,05	1,28			
6- Mali durumumu yakından takip ederim.	2000TL ve altı	184	3,59	1,22	3,14	0,208	
	2001-3000TL	65	3,45	1,37			
	3001TL ve üstü	102	3,79	1,21			
7- Uzun vadeli finansal hedefler belirler ve onlara ulaşmaya çalışırım.	2000TL ve altı	184	3,52	1,17	2,97	0,226	
	2001-3000TL	65	3,32	1,24			
	3001TL ve üstü	102	3,30	1,13			
8- Bir şey almadan önce maddi gücümün olup olmadığını dikkate alırım	2000TL ve altı	184	3,90	1,23	0,77	0,681	
	2001-3000TL	65	3,92	1,12			
	3001TL ve üstü	102	3,81	1,19			
9- Finansal durumum, benim için önemli olan şeyleri yapmada beni sınırlandırır.	2000TL ve altı	184	3,54	1,32	1,97	0,373	
	2001-3000TL	65	3,71	1,23			
	3001TL ve üstü	102	3,41	1,33			
10- Asgari yaşam giderlerimi ödemede endişe duyuyorum.	A-2000TL ve altı	184	3,07	1,33	8,59	0,014	A,B>C
	B-2001-3000TL	65	2,91	1,32			
	C-3001TL ve üstü	102	2,59	1,21			
11- Şu anda çok fazla borcum var.	2000TL ve altı	184	2,57	1,39	4,35	0,114	
	2001-3000TL	65	2,57	1,37			
	3001TL ve üstü	102	2,87	1,28			
12- Şu anki finansal durumumdan memnunum.	2000TL ve altı	184	3,26	1,35	0,98	0,612	
	2001-3000TL	65	3,11	1,34			
	3001TL ve üstü	102	3,29	1,34			

Paranın harcamak için olduğu görüşüne ait puanların aylık bireysel gelire göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($X^2=6,73$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre aylık bireysel geliri 2001-3000TL olan katılımcıların paranın harcamak için olduğu görüşüne ait puanları, aylık geliri 2000TL ve altı ve 3001TL ve üstü olan katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Asgari yaşam giderlerini ödemede endişe duyma durumuna ait puanların aylık bireysel gelire göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($X^2=8,59$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre aylık bireysel geliri 2000TL ve altı ve 2001-3000TL olan katılımcıların asgari yaşam giderlerini ödemede endişe duyma durumuna ait puanları, aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcılara ait puanlardan daha yüksektir.

Tablo 3.33. Finansal Davranış ve Tutum ile Hane Halkı Toplam Geliri

Alt Boyutlar	Hane Halkı Toplam Geliri	n	\bar{X}	SS	X^2	p	Anlamlı Fark
1- Para harcamak içindir.	2000TL ve altı	98	3,51	1,33	1,50	0,473	
	2001-3000TL	72	3,76	1,22			
	3001TL ve üstü	181	3,66	1,27			
2- Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem	2000TL ve altı	98	2,66	1,37	0,40	0,820	
	2001-3000TL	72	2,57	1,42			
	3001TL ve üstü	181	2,57	1,38			
3- Parayı harcamak beni, uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin eder	2000TL ve altı	98	2,90	1,31	0,24	0,888	
	2001-3000TL	72	2,92	1,30			
	3001TL ve üstü	181	2,87	1,28			
4- Faturalarımı zamanında ederim	2000TL ve altı	98	3,74	1,26	1,23	0,542	
	2001-3000TL	72	3,71	1,25			
	3001TL ve üstü	181	3,86	1,25			
5-Tasarruf/yatırım yaparken paramın bir kısmını riske atmaya hazırım.	2000TL ve altı	98	2,99	1,20	3,14	0,208	
	2001-3000TL	72	2,99	1,49			
	3001TL ve üstü	181	3,23	1,33			
6- Mali durumumu yakından takip ederim.	2000TL ve altı	98	3,56	1,18	2,47	0,290	
	2001-3000TL	72	3,49	1,29			
	3001TL ve üstü	181	3,71	1,27			
7- Uzun vadeli finansal hedefler belirler ve onlara ulaşmaya çalışırım.	2000TL ve altı	98	3,36	1,03	1,02	0,601	
	2001-3000TL	72	3,50	1,33			
	3001TL ve üstü	181	3,43	1,18			
8- Bir şey almadan önce maddi gücümün olup olmadığını dikkate alırım	2000TL ve altı	98	3,79	1,26	1,23	0,539	
	2001-3000TL	72	4,01	1,12			
	3001TL ve üstü	181	3,88	1,20			
9- Finansal durumum, benim için önemli olan şeyleri yapmada beni sınırlandırır.	2000TL ve altı	98	3,49	1,24	1,79	0,408	
	2001-3000TL	72	3,68	1,38			
	3001TL ve üstü	181	3,50	1,31			
10- Asgari yaşam giderlerimi ödemede endişe duyuyorum.	A-2000TL ve altı	98	3,05	1,18	8,97	0,011	A,B>C
	B-2001-3000TL	72	3,18	1,36			
	C-3001TL ve üstü	181	2,71	1,33			
11- Şu anda çok fazla borcum var.	2000TL ve altı	98	2,64	1,42	0,11	0,946	
	2001-3000TL	72	2,71	1,42			
	3001TL ve üstü	181	2,65	1,30			

Tablo 3.33. (Devamı) Finansal Davranış ve Tutum ile Hane Halkı Toplam Geliri

Alt Boyutlar	Hane Halkı Toplam Geliri	n	\bar{X}	SS	X^2	p	Anlamlı Fark
12- Şu anki finansal durumumdan memnunum.	2000TL ve altı	98	3,14	1,32	1,74	0,420	
	2001-3000TL	72	3,42	1,29			
	3001TL ve üstü	181	3,23	1,38			

Asgari yaşam giderlerini ödemede endişe duyma durumuna ait puanların hane halkı toplam gelirine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir ($X^2=8,97$; $p<0,05$). Farkın kimler arasında olduğuna bakıldığında, hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı ve 2001-3000TL olanların puanları, 3001TL ve üstü olan katılımcılarınkinden daha yüksektir.

3.3.2.5.Finansal Katılıma İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları

Tablo 3.34. Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Cinsiyet

	Cinsiyet	Evet%	Hayır%	X^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	Erkek	71,0	29,0	0,09	0,771
	Kadın	69,5	30,5		
2-Yatırım hesabı	Erkek	66,2	33,8	0,14	0,711
	Kadın	68,1	31,9		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	Erkek	69,5	30,5	0,71	0,401
	Kadın	65,2	34,8		
4-Banka kredisi	Erkek	82,4	17,6	0,13	0,716
	Kadın	80,9	19,1		
5-Kredi kartı	Erkek	82,4	17,6	0,28	0,597
	Kadın	80,1	19,9		
6-Mevduat hesabı	Erkek	67,6	32,4	1,63	0,202
	Kadın	61,0	39,0		
7-Tasarruf hesabı	Erkek	63,8	36,2	0,64	0,423
	Kadın	59,6	40,4		
8-Zorunlu olmayan sigorta	Erkek	56,2	43,8	0,47	0,494
	Kadın	52,5	47,5		
9-Hisse senedi	Erkek	69,5	30,5	0,71	0,401
	Kadın	65,2	34,8		
10-Tahvil	Erkek	52,9	47,1	9,45	0,002
	Kadın	36,2	63,8		

Tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma durumunun cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=9,45$; $p<0,05$). Erkek katılımcıların tahvil senedi

hakkında bilgi sahibi olma oranı (%52,9), kadın katılımcıların bilgi sahibi olma oranından (%36,2) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.35. Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Medeni Durum

	Medeni Durum	Evet %	Hayır %	X ²	p
1-Bireysel emeklilik fonu	Evli	81,9	18,1	12,66	0,000
	Bekar	63,8	36,2		
2-Yatırım hesabı	Evli	76,4	23,6	7,99	0,005
	Bekar	61,6	38,4		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	Evli	74,8	25,2	4,46	0,035
	Bekar	63,8	36,2		
4-Banka kredisi	Evli	84,3	15,7	0,82	0,364
	Bekar	80,4	19,6		
5-Kredi kartı	Evli	89,8	10,2	9,05	0,003
	Bekar	76,8	23,2		
6-Mevduat hesabı	Evli	74,0	26,0	7,17	0,007
	Bekar	59,8	40,2		
7-Tasarruf hesabı	Evli	70,9	29,1	6,49	0,011
	Bekar	57,1	42,9		
8-Zorunlu olmayan sigorta	Evli	60,6	39,4	2,82	0,093
	Bekar	51,3	48,7		
9-Hisse senedi	Evli	73,2	26,8	2,68	0,102
	Bekar	64,7	35,3		
10-Tahvil	Evli	61,4	38,6	18,66	0,000
	Bekar	37,5	62,5		

Bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma durumunun medeni duruma göre karşılaştırmasında anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=12,66$; $p<0,05$). Evli katılımcıların bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma oranı (%81,9), bekar katılımcıların bilgi sahibi olma oranından (%63,8) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=7,99$; $p<0,05$). Evli katılımcıların yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%76,4), bekar katılımcıların bilgi sahibi olma oranından (%61,6) daha yüksektir.

Mortgage (konut kredisi) hakkında bilgi sahibi olma durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=4,46$; $p<0,05$). Evli katılımcıların

mortgage (konut kredisi) hakkında bilgi sahibi olma oranı (%74,8), bekar katılımcıların bilgi sahibi olma oranından (%63,8) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Kredi kartı hakkında bilgi sahibi olma durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=9,05$; $p<0,05$). Evli katılımcıların kredi kartı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%89,8), bekar katılımcıların bilgi sahibi olma oranından (%76,8) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=7,17$; $p<0,05$). Evli katılımcıların mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%74,0), bekar katılımcıların bilgi sahibi olma oranından (%59,8) yüksektir.

Tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=6,49$; $p<0,05$). Evli katılımcıların tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%70,9), bekar katılımcılara ait bilgi sahibi olma oranından (%57,1) yüksek olması anlamlı şekildedir.

Tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=18,66$; $p<0,05$). Evli katılımcıların tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma oranı (%61,4), bekar katılımcıların bilgi sahibi olma oranından (%37,5) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.36. Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Öğrenim Durumu

	Öğrenim Durumu	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	İlköğretim	63,0	37,0	25,37	0,000
	Lise	60,6	39,4		
	Üniversite	86,3	13,7		
2-Yatırım hesabı	İlköğretim	44,4	55,6	19,44	0,000
	Lise	61,1	38,9		
	Üniversite	80,2	19,8		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	İlköğretim	55,6	44,4	10,24	0,006
	Lise	62,7	37,3		
	Üniversite	77,9	22,1		
4-Banka kredisi	İlköğretim	66,7	33,3	7,82	0,020
	Lise	79,8	20,2		
	Üniversite	87,8	12,2		

Tablo 3.36. (Devamı) Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Öğrenim Durumu

	Öğrenim Durumu	Evet %	Hayır %	χ^2	p
5-Kredi kartı	İlköğretim	70,4	29,6	12,76	0,002
	Lise	76,7	23,3		
	Üniversite	90,8	9,2		
6-Mevduat hesabı	İlköğretim	48,1	51,9	18,17	0,000
	Lise	58,0	42,0		
	Üniversite	78,6	21,4		
7-Tasarruf hesabı	İlköğretim	33,3	66,7	21,73	0,000
	Lise	57,0	43,0		
	Üniversite	75,6	24,4		
8-Zorunlu olmayan sigorta	İlköğretim	48,1	51,9	5,30	0,071
	Lise	50,3	49,7		
	Üniversite	62,6	37,4		
9-Hisse senedi	İlköğretim	51,9	48,1	9,80	0,007
	Lise	63,7	36,3		
	Üniversite	77,1	22,9		
10-Tahvil	İlköğretim	33,3	66,7	31,98	0,000
	Lise	34,7	65,3		
	Üniversite	65,6	34,4		

Bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlılıklarını göstermiştir. ($\chi^2=25,37$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim katılımcıların bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma oranı (%86,3), ilköğretim (%63,0) ve lise (%60,6) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($\chi^2=19,44$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim katılımcıların yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%80,2), ilköğretim (%44,4) ve lise (%61,1) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların bilgi sahibi olma oranından daha yüksektir.

Konut kredisi hakkında bilgi sahibi olma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($\chi^2=10,24$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim katılımcıların konut kredisi hakkında bilgi sahibi olma oranı (%77,9), ilköğretim (%55,6) ve lise (%62,7) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde yüksektir.

Banka kredisi hakkında bilgi sahibi olma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=7,82$; $p<0,05$). Üniversite (%87,8) ve lise (%79,8) düzeyinde öğrenim katılımcıların banka kredisi hakkında bilgi sahibi olma oranı, ilköğretim düzeyinde öğrenim gören katılımcıların bilgi sahibi olma oranından (%66,7) anlamlı düzeyde yüksektir.

Kredi kartı hakkında bilgi sahibi olma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=12,76$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim katılımcıların kredi kartı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%90,8), ilköğretim (%70,4) ve lise (%76,7) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde yüksektir.

Mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=18,17$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim katılımcıların mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%78,6), ilköğretim (%48,1) ve lise (%58,0) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların bilgi sahibi olma oranından daha yüksektir.

Tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=21,73$; $p<0,05$). Üniversite (%75,6) ve lise (%57,0) düzeyinde öğrenim katılımcıların tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı, ilköğretim düzeyinde öğrenim gören katılımcıların bilgi sahibi olma oranından (%33,3) daha yüksektir.

Hisse senedi hakkında bilgi sahibi olma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=9,80$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim katılımcıların hisse senedi hakkında bilgi sahibi olma oranı (%77,1), ilköğretim (%63,7) ve lise (%51,9) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların bilgi sahibi olma oranından daha yüksektir.

Tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma durumunun öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=31,98$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim katılımcıların tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma oranı (%65,6), ilköğretim (%33,3) ve lise (%34,7) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha fazladır.

Tablo 3.37. Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Yaş Grupları

	Yaş Grupları	Evet %	Hayır %	X²	p
1-Bireysel emeklilik fonu	18-19 yaş	54,1	45,9	28,71	0,000
	20-29 yaş	70,5	29,5		
	30-39 yaş	87,7	12,3		
	40-49 yaş	89,3	10,7		
	50 yaş ve üstü	76,0	24,0		
2-Yatırım hesabı	18-19 yaş	55,9	44,1	20,53	0,000
	20-29 yaş	63,9	36,1		
	30-39 yaş	86,2	13,8		
	40-49 yaş	82,1	17,9		
	50 yaş ve üstü	64,0	36,0		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	18-19 yaş	61,3	38,7	15,31	0,004
	20-29 yaş	62,3	37,7		
	30-39 yaş	78,5	21,5		
	40-49 yaş	92,9	7,1		
	50 yaş ve üstü	68,0	32,0		
4-Banka kredisi	18-19 yaş	80,2	19,8	10,68	0,030
	20-29 yaş	76,2	23,8		
	30-39 yaş	93,8	6,2		
	40-49 yaş	89,3	10,7		
	50 yaş ve üstü	76,0	24,0		
5-Kredi kartı	18-19 yaş	75,7	24,3	14,76	0,005
	20-29 yaş	77,9	22,1		
	30-39 yaş	95,4	4,6		
	40-49 yaş	92,9	7,1		
	50 yaş ve üstü	76,0	24,0		
6-Mevduat hesabı	18-19 yaş	51,4	48,6	22,45	0,000
	20-29 yaş	64,8	35,2		
	30-39 yaş	81,5	18,5		
	40-49 yaş	85,7	14,3		
	50 yaş ve üstü	60,0	40,0		
7-Tasarruf hesabı	18-19 yaş	53,2	46,8	13,90	0,008
	20-29 yaş	58,2	41,8		
	30-39 yaş	76,9	23,1		
	40-49 yaş	78,6	21,4		
	50 yaş ve üstü	64,0	36,0		
8-Zorunlu olmayan sigorta	18-19 yaş	47,7	52,3	10,67	0,031
	20-29 yaş	51,6	48,4		
	30-39 yaş	67,7	32,3		
	40-49 yaş	71,4	28,6		
	50 yaş ve üstü	48,0	52,0		

Tablo 3.37. (Devamı) Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Yaş Grupları

	Yaş Grupları	Evet %	Hayır %	X^2	p
9-Hisse senedi	18-19 yaş	63,1	36,9	13,28	0,010
	20-29 yaş	61,5	38,5		
	30-39 yaş	81,5	18,5		
	40-49 yaş	85,7	14,3		
	50 yaş ve üstü	64,0	36,0		
10-Tahvil	18-19 yaş	27,9	72,1	42,21	0,000
	20-29 yaş	41,0	59,0		
	30-39 yaş	72,3	27,7		
	40-49 yaş	71,4	28,6		
	50 yaş ve üstü	56,0	44,0		

Bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık sergilediği belirlenmiştir ($X^2=28,71$; $p<0,05$). 20-29 yaş (%70,5), 30-39 yaş (%87,7), 40-49 yaş (%89,3) ve 50 yaş ve üstü (%76,0) katılımcıların bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma oranı, 18-19 yaş grubu katılımcıların bilgi sahibi olma oranından (%54,1) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık sergilediği anlaşılmıştır ($X^2=20,53$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%86,2) ve 40-49 yaş (%82,1) grubu katılımcıların yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı, 18-19 yaş grubu katılımcıların bilgi sahibi olma oranından (%55,9) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Konut kredisi hakkında bilgi sahibi olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık sergilediği tespit edilmiştir ($X^2=15,31$; $p<0,05$). 40-49 yaş grubu katılımcıların konut kredisi hakkında bilgi sahibi olma oranı (%92,9), 18-19 yaş (%61,3), 20-29 yaş (%62,3) ve 50 yaş ve üstü (%68,0) katılımcıların bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Banka kredisi hakkında bilgi sahibi olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık sergilediği tespit edilmiştir ($X^2=10,68$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%93,8) ve 40-49 yaş (%89,3) katılımcıların banka kredisi hakkında bilgi sahibi olma oranı, 20-29 yaş (%76,2) ve 50 yaş ve üstü (%76,0) katılımcıların bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Kredi kartı hakkında bilgi sahibi olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($X^2=14,76$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%95,4) ve 40-49 yaş

(%92,9) katılımcıların kredi kartı hakkında bilgi sahibi olma oranı, 18-19 yaş (%75,7), 20-29 yaş (%77,9) ve 50 yaş ve üstü (%76,0) katılımcıların bilgi sahibi olma oranından anlamlı şekilde yüksektir.

Mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=22,45$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%81,5) ve 40-49 yaş (%85,7) katılımcıların mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı, 18-19 yaş (%51,4), 20-29 yaş (%64,8) ve 50 yaş ve üstü (%60,0) katılımcıların bilgi sahibi olma oranından anlamlı şekilde yüksektir.

Tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=13,90$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%76,9) ve 40-49 yaş (%78,6) katılımcıların tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı, 18-19 yaş (%53,2), 20-29 yaş (%58,2) ve 50 yaş ve üstü (%64,0) katılımcıların bilgi sahibi olma oranından yüksek olduğu görülmüştür.

Zorunlu olmayan sigortaya bilgi sahibi olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık sergilediği tespit edilmiştir ($X^2=10,67$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%67,7) ve 40-49 yaş (%71,4) katılımcıların zorunlu olmayan sigortaya bilgi sahibi olma oranı, 18-19 yaş (%47,7), 20-29 yaş (%51,6) ve 50 yaş ve üstü (%48,0) katılımcıların bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde yüksek olduğu karşımıza çıkmıştır.

Hisse senedi hakkında bilgi sahibi olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=13,28$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%81,5) ve 40-49 yaş (%85,7) katılımcıların hisse senedi hakkında bilgi sahibi olma oranı, 18-19 yaş (%63,1), 20-29 yaş (%61,5) ve 50 yaş ve üstü (%64,0) katılımcılarınkinden yüksektir.

Tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=42,21$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%72,3) ve 40-49 yaş (%71,4) katılımcıların tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma oranı, 18-19 yaş (%27,9), 20-29 yaş (%41,0) ve 50 yaş ve üstü (%56,0) katılımcıların bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.38. Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Meslek Grupları

	Meslek Grupları	Evet %	Hayır %	χ^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	Memur	80,3	19,7	27,80	0,000
	İşçi	85,3	14,7		
	Serbest meslek	62,5	37,5		
	Öğrenci	58,0	42,0		
	Emekli/çalışmıyor	88,0	12,0		
2-Yatırım hesabı	Memur	74,2	25,8	16,05	0,003
	İşçi	78,7	21,3		
	Serbest meslek	68,8	31,3		
	Öğrenci	56,8	43,2		
	Emekli/çalışmıyor	80,0	20,0		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	Memur	77,3	22,7	12,95	0,012
	İşçi	78,7	21,3		
	Serbest meslek	56,3	43,8		
	Öğrenci	59,8	40,2		
	Emekli/çalışmıyor	72,0	28,0		
4-Banka kredisi	Memur	84,8	15,2	6,26	0,181
	İşçi	89,3	10,7		
	Serbest meslek	87,5	12,5		
	Öğrenci	77,5	22,5		
	Emekli/çalışmıyor	76,0	24,0		
5-Kredi kartı	Memur	81,8	18,2	7,87	0,096
	İşçi	90,7	9,3		
	Serbest meslek	81,3	18,8		
	Öğrenci	76,3	23,7		
	Emekli/çalışmıyor	88,0	12,0		
6-Mevduat hesabı	Memur	75,8	24,2	16,05	0,003
	İşçi	78,7	21,3		
	Serbest meslek	56,3	43,8		
	Öğrenci	56,2	43,8		
	Emekli/çalışmıyor	60,0	40,0		
7-Tasarruf hesabı	Memur	72,7	27,3	13,02	0,011
	İşçi	72,0	28,0		
	Serbest meslek	68,8	31,3		
	Öğrenci	52,7	47,3		
	Emekli/çalışmıyor	64,0	36,0		
8-Zorunlu olmayan sigorta	Memur	59,1	40,9	3,33	0,505
	İşçi	58,7	41,3		
	Serbest meslek	50,0	50,0		
	Öğrenci	50,3	49,7		
	Emekli/çalışmıyor	64,0	36,0		

Tablo 3.38. (Devamı) Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Meslek Grupları

	Meslek Grupları	Evet %	Hayır %	X^2	p
9-Hisse senedi	Memur	74,2	25,8	4,46	0,347
	İşçi	73,3	26,7		
	Serbest meslek	56,3	43,8		
	Öğrenci	63,9	36,1		
	Emekli/çalışmıyor	68,0	32,0		
10-Tahvil	Memur	68,2	31,8	32,23	0,000
	İşçi	57,3	42,7		
	Serbest meslek	56,3	43,8		
	Öğrenci	31,4	68,6		
	Emekli/çalışmıyor	48,0	52,0		

Bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir ($X^2=27,80$; $p<0,05$). Memur (%80,3), işçi (%85,3) ve emekli/çalışmayan (%88,0) katılımcıların bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma oranı, serbest meslek (%62,5) ve öğrenci (%58,0) katılımcılarınkinden daha yüksektir.

Yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=16,05$; $p<0,05$). Memur (%74,2), işçi (%78,7) ve emekli/çalışmayan (%80,0) katılımcıların yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı, öğrenci katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından (%56,8) anlamlı düzeyde daha fazladır.

Konut kredisi hakkında bilgi sahibi olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=12,95$; $p<0,05$). Memur (%77,3), işçi (%78,7) ve emekli/çalışmayan (%72,0) katılımcıların konut kredisi hakkında bilgi sahibi olma oranı, serbest meslek (%56,3) ve öğrenci (%59,8) katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı şekilde daha fazladır.

Mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=16,05$; $p<0,05$). Memur (%75,8) ve işçi (%78,7) katılımcıların mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı, serbest meslek (%56,3), öğrenci (%56,2) ve emekli/çalışmayan (%60,0) katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı şekilde daha yüksektir.

Tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($X^2=13,02$; $p<0,05$). Memur (%72,7), işçi (%72,0) ve serbest meslek (%68,8) katılımcıların tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı, öğrenci katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından (%52,7) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=32,23$; $p<0,05$). Memur (%68,2), işçi (%57,3) ve serbest meslek (%56,3) katılımcıların tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma oranı, öğrenci katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından (%31,4) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.39. Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Aylık Bireysel Gelir

	Aylık Bireysel Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	2000TL ve altı	64,7	35,3	8,83	0,012
	2001-3000TL	69,2	30,8		
	3001TL ve üstü	81,4	18,6		
2-Yatırım hesabı	2000TL ve altı	62,0	38,0	11,82	0,003
	2001-3000TL	60,0	40,0		
	3001TL ve üstü	80,4	19,6		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	2000TL ve altı	63,0	37,0	6,34	0,042
	2001-3000TL	66,2	33,8		
	3001TL ve üstü	77,5	22,5		
4-Banka kredisi	2000TL ve altı	79,3	20,7	2,92	0,232
	2001-3000TL	80,0	20,0		
	3001TL ve üstü	87,3	12,7		
5-Kredi kartı	2000TL ve altı	79,3	20,7	2,20	0,332
	2001-3000TL	80,0	20,0		
	3001TL ve üstü	86,3	13,7		
6-Mevduat hesabı	2000TL ve altı	57,6	42,4	10,52	0,005
	2001-3000TL	67,7	32,3		
	3001TL ve üstü	76,5	23,5		
7-Tasarruf hesabı	2000TL ve altı	50,5	49,5	22,27	0,000
	2001-3000TL	72,3	27,7		
	3001TL ve üstü	76,5	23,5		

Tablo 3.39. (Devamı) Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Aylık Bireysel Gelir

	Aylık Bireysel Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
8-Zorunlu olmayan sigorta	2000TL ve altı	50,0	50,0	4,32	0,116
	2001-3000TL	55,4	44,6		
	3001TL ve üstü	62,7	37,3		
9-Hisse senedi	2000TL ve altı	62,5	37,5	5,39	0,067
	2001-3000TL	70,8	29,2		
	3001TL ve üstü	75,5	24,5		
10-Tahvil	2000TL ve altı	33,7	66,3	36,24	0,000
	2001-3000TL	43,1	56,9		
	3001TL ve üstü	70,6	29,4		

Bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=8,83$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma oranı (%81,4), aylık bireysel geliri 2000TL ve altı (%64,7) ve 2001-3000TL (%69,2) olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=11,82$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%80,4), aylık bireysel geliri 2000TL ve altı (%62,0) ve 2001-3000TL (%60,0) olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Konut kredisi hakkında bilgi sahibi olma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=6,34$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların konut kredisi hakkında bilgi sahibi olma oranı (%77,5), aylık bireysel geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından (%63,0) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=10,52$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%76,5), aylık bireysel geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından (%57,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=22,27$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 2001-3000TL (%72,3) ve 3001TL ve üstü (%76,5) olan katılımcıların tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı, aylık bireysel geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından (%50,5) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=36,24$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma oranı (%70,6), aylık bireysel geliri 2000TL ve altı (%33,7) ve 2001-3000TL (%43,1) olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.40. Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Hane Halkı Toplam Geliri

	Hane Halkı Toplam Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	2000TL ve altı	57,1	42,9	17,91	0,000
	2001-3000TL	63,9	36,1		
	3001TL ve üstü	80,1	19,9		
2-Yatırım hesabı	2000TL ve altı	48,0	52,0	28,51	0,000
	2001-3000TL	62,5	37,5		
	3001TL ve üstü	79,0	21,0		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	2000TL ve altı	62,2	37,8	11,49	0,003
	2001-3000TL	55,6	44,4		
	3001TL ve üstü	75,7	24,3		
4-Banka kredisi	2000TL ve altı	76,5	23,5	3,95	0,139
	2001-3000TL	79,2	20,8		
	3001TL ve üstü	85,6	14,4		
5-Kredi kartı	2000TL ve altı	73,5	26,5	6,25	0,044
	2001-3000TL	81,9	18,1		
	3001TL ve üstü	85,6	14,4		
6-Mevduat hesabı	2000TL ve altı	48,0	52,0	24,97	0,000
	2001-3000TL	58,3	41,7		
	3001TL ve üstü	76,8	23,2		
7-Tasarruf hesabı	2000TL ve altı	44,9	55,1	21,77	0,000
	2001-3000TL	58,3	41,7		
	3001TL ve üstü	72,9	27,1		
8-Zorunlu olmayan sigorta	2000TL ve altı	44,9	55,1	14,96	0,001
	2001-3000TL	43,1	56,9		
	3001TL ve üstü	64,6	35,4		

Tablo 3.40. (Devamı) Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Sahibi Olma ile Hane Halkı Toplam Geliri

	Hane Halkı Toplam Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
9-Hisse senedi	2000TL ve altı	57,1	42,9	15,61	0,000
	2001-3000TL	58,3	41,7		
	3001TL ve üstü	77,3	22,7		
10-Tahvil	2000TL ve altı	26,5	73,5	35,74	0,000
	2001-3000TL	34,7	65,3		
	3001TL ve üstü	61,3	38,7		

Bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=17,91$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların bireysel emeklilik fonu hakkında bilgi sahibi olma oranı (%80,1), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%57,1) ve 2001-3000TL (%63,9) olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=28,51$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların yatırım hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%79,0), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%48,0) ve 2001-3000TL (%62,5) olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Konut kredisi hakkında bilgi sahibi olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=11,49$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların konut kredisi hakkında bilgi sahibi olma oranı (%75,7), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%62,2) ve 2001-3000TL (%55,6) olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Kredi kartı hakkında bilgi sahibi olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=6,25$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 2001-3000TL (%81,9) ve 3001TL ve üstü (%85,6) olan katılımcıların kredi kartı hakkında bilgi sahibi olma oranı, hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından (%73,5) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=24,97$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların mevduat hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%76,8), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%48,0) ve 2001-3000TL (%58,3) olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=21,77$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların tasarruf hesabı hakkında bilgi sahibi olma oranı (%72,9), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%44,9) ve 2001-3000TL (%58,3) olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Zorunlu olmayan sigorta hakkında bilgi sahibi olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=14,96$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların zorunlu olmayan sigorta hakkında bilgi sahibi olma oranı (%64,6), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%44,9) ve 2001-3000TL (%43,1) olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Hisse senedi hakkında bilgi sahibi olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=15,61$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların hisse senedi hakkında bilgi sahibi olma oranı (%77,3), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%57,1) ve 2001-3000TL (%58,3) olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=35,74$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların tahvil senedi hakkında bilgi sahibi olma oranı (%61,3), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%26,5) ve 2001-3000TL (%34,7) olan katılımcıların hakkında bilgi sahibi olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.41. Finansal Araçlara Sahip Olma ile Cinsiyet

	Cinsiyet	Evet %	Hayır %	χ^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	Erkek	29,0	71,0	2,17	0,140
	Kadın	22,0	78,0		
2-Yatırım hesabı	Erkek	27,6	72,4	4,57	0,033
	Kadın	17,7	82,3		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	Erkek	22,4	77,6	3,67	0,055
	Kadın	14,2	85,8		
4-Banka kredisi	Erkek	33,3	66,7	0,97	0,326
	Kadın	28,4	71,6		
5-Kredi kartı	Erkek	56,7	43,3	3,77	0,052
	Kadın	46,1	53,9		
6-Mevduat hesabı	Erkek	27,6	72,4	0,54	0,464
	Kadın	24,1	75,9		
7-Tasarruf hesabı	Erkek	17,6	82,4	3,25	0,071
	Kadın	10,6	89,4		
8-Zorunlu olmayan sigorta	Erkek	13,3	86,7	4,32	0,038
	Kadın	6,4	93,6		
9-Hisse senedi	Erkek	19,5	80,5	6,88	0,009
	Kadın	9,2	90,8		
10-Tahvil	Erkek	10,5	89,5	2,49	0,115
	Kadın	5,7	94,3		

Yatırım hesabına sahip olma durumunun cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=4,57$; $p<0,05$). Erkeklerin yatırım hesabına sahip olma oranı (%27,6), kadın katılımcıların sahip olma oranından (%17,7) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Zorunlu olmayan sigortaya sahip olma durumunun cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=4,32$; $p<0,05$). Erkeklerin zorunlu olmayan sigortaya sahip olma oranı (%13,3), kadın katılımcıların sahip olma oranından (%6,4) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Hisse senedine sahip olma durumunun cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=6,88$; $p<0,05$). Erkeklerin hisse senedine sahip olma oranı (%19,5), kadın katılımcıların sahip olma oranından (%9,2) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.42. Finansal Araçlara Sahip Olma ile Medeni Durum

	Medeni Durum	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	Evli	35,4	64,6	8,75	0,003
	Bekar	21,0	79,0		
2-Yatırım hesabı	Evli	25,2	74,8	0,26	0,607
	Bekar	22,8	77,3		
3-Mortgage (Konut Kredisı)	Evli	25,2	74,8	4,81	0,028
	Bekar	15,6	84,4		
4-Banka kredisı	Evli	40,2	59,8	7,19	0,007
	Bekar	26,3	73,7		
5-Kredi kartı	Evli	73,2	26,8	34,54	0,000
	Bekar	40,6	59,4		
6-Mevduat hesabı	Evli	37,8	62,2	13,81	0,000
	Bekar	19,6	80,4		
7-Tasarruf hesabı	Evli	11,8	88,2	1,42	0,233
	Bekar	16,5	83,5		
8-Zorunlu olmayan sigorta	Evli	12,6	87,4	0,89	0,345
	Bekar	9,4	90,6		
9-Hisse senedi	Evli	15,7	84,3	0,02	0,887
	Bekar	15,2	84,8		
10-Tahvil	Evli	9,4	90,6	0,21	0,649
	Bekar	8,0	92,0		

Bireysel emeklilik fonuna sahip olma durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=8,75$; $p<0,05$). Evli katılımcıların bireysel emeklilik fonuna sahip olma oranı (%35,4), bekar katılımcıların sahip olma oranından (%21,0) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Konut kredisine sahip olma durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=4,81$; $p<0,05$). Evli katılımcıların konut kredisine sahip olma oranı (%25,2), bekar katılımcıların sahip olma oranından (%15,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Banka kredisine sahip olma durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=7,19$; $p<0,05$). Evli katılımcıların banka kredisine sahip olma oranı (%40,2), bekar katılımcıların sahip olma oranından (%26,3) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Kredi kartına sahip olma durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=34,54$; $p<0,05$). Evli katılımcıların kredi kartına sahip

olma oranı (%73,2), bekar katılımcıların sahip olma oranından (%40,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Mevduat hesabına sahip olma durumunun medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=13,81$; $p<0,05$). Evli katılımcıların mevduat hesabına sahip olma oranı (%37,8), bekâr katılımcıların sahip olma oranından (%19,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.43. Finansal Araçlara Sahip Olma ile Öğrenim Durumu

	Öğrenim Durumu	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	İlköğretim	37,0	63,0	27,87	0,000
	Lise	15,0	85,0		
	Üniversite	40,5	59,5		
2-Yatırım hesabı	İlköğretim	25,9	74,1	0,84	0,656
	Lise	21,8	78,2		
	Üniversite	26,0	74,0		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	İlköğretim	33,3	66,7	9,91	0,007
	Lise	13,5	86,5		
	Üniversite	24,4	75,6		
4-Banka kredisi	İlköğretim	25,9	74,1	2,80	0,246
	Lise	28,5	71,5		
	Üniversite	36,6	63,4		
5-Kredi kartı	İlköğretim	51,9	48,1	41,05	0,000
	Lise	37,8	62,2		
	Üniversite	74,0	26,0		
6-Mevduat hesabı	İlköğretim	25,9	74,1	12,31	0,002
	Lise	19,2	80,8		
	Üniversite	36,6	63,4		
7-Tasarruf hesabı	İlköğretim	18,5	81,5	8,54	0,014
	Lise	9,8	90,2		
	Üniversite	21,4	78,6		
8-Zorunlu olmayan sigorta	İlköğretim	18,5	81,5	3,24	0,197
	Lise	8,3	91,7		
	Üniversite	12,2	87,8		
9-Hisse senedi	İlköğretim	33,3	66,7	9,51	0,009
	Lise	11,4	88,6		
	Üniversite	17,6	82,4		
10-Tahvil	İlköğretim	14,8	85,2	3,46	0,177
	Lise	6,2	93,8		
	Üniversite	10,7	89,3		

Bireysel emeklilik fonuna sahip olma durumunun öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=27,87$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim katılımcıların bireysel emeklilik fonuna sahip olma oranı (%40,5), ilköğretim (%37,0) ve lise (%15,0) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların sahip olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Konut kredisine sahip olma durumunun öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=9,91$; $p<0,05$). İlköğretim düzeyinde öğrenim katılımcıların konut kredisine sahip olma oranı (%33,3), lise düzeyinde öğrenim gören katılımcıların sahip olma oranından (%13,5) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Kredi kartına sahip olma durumunun öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=41,05$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim katılımcıların kredi kartına sahip olma oranı (%74,0), lise düzeyinde öğrenim gören katılımcıların sahip olma oranından (%37,8) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Mevduat hesabına sahip olma durumunun öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=12,31$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim katılımcıların mevduat hesabına sahip olma oranı (%36,6), lise düzeyinde öğrenim gören katılımcıların sahip olma oranından (%19,2) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tasarruf hesabına sahip olma durumunun öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=8,54$; $p<0,05$). Üniversite (%21,4) ve ilköğretim (%18,5) düzeyinde öğrenim katılımcıların tasarruf hesabına sahip olma oranı, lise düzeyinde öğrenim gören katılımcıların sahip olma oranından (%9,8) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Hisse senedine sahip olma durumunun öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık sergilediği görülmüştür. ($X^2=9,51$; $p<0,05$). İlköğretim düzeyinde olan katılımcıların hisse senedine sahip olma oranı (%33,3), lise düzeyindekilerinin oranından (%11,4) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 3.44. Finansal Araçlara Sahip Olma ile Yaş Grupları

	Yaş Grupları	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	18-19 yaş	12,6	87,4	18,07	0,001
	20-29 yaş	34,4	65,6		
	30-39 yaş	35,4	64,6		
	40-49 yaş	21,4	78,6		
	50 yaş ve üstü	28,0	72,0		
2-Yatırım hesabı	18-19 yaş	16,2	83,8	7,99	0,092
	20-29 yaş	31,1	68,9		
	30-39 yaş	23,1	76,9		
	40-49 yaş	17,9	82,1		
	50 yaş ve üstü	28,0	72,0		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	18-19 yaş	14,4	85,6	6,98	0,137
	20-29 yaş	18,0	82,0		
	30-39 yaş	23,1	76,9		
	40-49 yaş	17,9	82,1		
	50 yaş ve üstü	36,0	64,0		
4-Banka kredisi	18-19 yaş	20,7	79,3	16,34	0,003
	20-29 yaş	33,6	66,4		
	30-39 yaş	36,9	63,1		
	40-49 yaş	57,1	42,9		
	50 yaş ve üstü	24,0	76,0		
5-Kredi kartı	18-19 yaş	26,1	73,9	64,41	0,000
	20-29 yaş	51,6	48,4		
	30-39 yaş	80,0	20,0		
	40-49 yaş	85,7	14,3		
	50 yaş ve üstü	64,0	36,0		
6-Mevduat hesabı	18-19 yaş	14,4	85,6	18,42	0,001
	20-29 yaş	26,2	73,8		
	30-39 yaş	41,5	58,5		
	40-49 yaş	39,3	60,7		
	50 yaş ve üstü	24,0	76,0		
7-Tasarruf hesabı	18-19 yaş	15,3	84,7	4,54	0,338
	20-29 yaş	18,0	82,0		
	30-39 yaş	7,7	92,3		
	40-49 yaş	10,7	89,3		
	50 yaş ve üstü	20,0	80,0		
8-Zorunlu olmayan sigorta	18-19 yaş	8,1	91,9	1,70	0,790
	20-29 yaş	10,7	89,3		
	30-39 yaş	12,3	87,7		
	40-49 yaş	10,7	89,3		
	50 yaş ve üstü	16,0	84,0		

Tablo 3.44. (Devamı) Finansal Araçlara Sahip Olma ile Yaş Grupları

	Yaş Grupları	Evet %	Hayır %	X^2	p
9-Hisse senedi	18-19 yaş	15,3	84,7	3,66	0,455
	20-29 yaş	17,2	82,8		
	30-39 yaş	9,2	90,8		
	40-49 yaş	14,3	85,7		
	50 yaş ve üstü	24,0	76,0		
10-Tahvil	18-19 yaş	5,4	94,6	3,66	0,453
	20-29 yaş	9,8	90,2		
	30-39 yaş	7,7	92,3		
	40-49 yaş	10,7	89,3		
	50 yaş ve üstü	16,0	84,0		

Bireysel emeklilik fonuna sahip olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=18,07$; $p<0,05$). 20-29 yaş (%34,4), 30-39 yaş (%35,4), 40-49 yaş (%21,4) ve 50 yaş ve üstü (%28,0) katılımcıların bireysel emeklilik fonuna sahip olma oranı, 18-19 yaş grubu katılımcıların sahip olma oranından (%12,6) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Banka kredisine sahip olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=16,34$; $p<0,05$). 40-49 yaş katılımcıların banka kredisine sahip olma oranı (%57,1), 18-19 yaş (%20,7), 20-29 yaş (%33,6), 30-39 yaş (%36,9) ve 50 yaş ve üstü (%24,0) katılımcıların sahip olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Kredi kartına sahip olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=64,41$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%80,0), 40-49 yaş (%85,7) katılımcıların kredi kartına sahip olma oranı, 18-19 yaş (%26,1), 20-29 yaş (%51,6) ve 50 yaş ve üstü (%64,0) katılımcıların sahip olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Mevduat hesabına sahip olma durumunun yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=18,42$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%41,5) ve 40-49 yaş (%39,3) katılımcıların mevduat hesabına sahip olma oranı, 18-19 yaş (%14,4), 20-29 yaş (%26,2) ve 50 yaş ve üstü (%24,0) katılımcıların sahip olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.45. Finansal Araçlara Sahip Olma ile Meslek Grupları

	Meslek Grupları	Evet %	Hayır %	χ^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	Memur	43,9	56,1	24,73	0,000
	İşçi	33,3	66,7		
	Serbest meslek	31,3	68,8		
	Öğrenci	14,8	85,2		
	Emekli/çalışmıyor	32,0	68,0		
2-Yatırım hesabı	Memur	34,8	65,2	6,91	0,141
	İşçi	21,3	78,7		
	Serbest meslek	31,3	68,8		
	Öğrenci	19,5	80,5		
	Emekli/çalışmıyor	24,0	76,0		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	Memur	30,3	69,7	16,56	0,002
	İşçi	16,0	84,0		
	Serbest meslek	43,8	56,3		
	Öğrenci	13,0	87,0		
	Emekli/çalışmıyor	24,0	76,0		
4-Banka kredisi	Memur	48,5	51,5	16,91	0,002
	İşçi	37,3	62,7		
	Serbest meslek	18,8	81,3		
	Öğrenci	25,4	74,6		
	Emekli/çalışmıyor	16,0	84,0		
5-Kredi kartı	Memur	80,3	19,7	57,34	0,000
	İşçi	72,0	28,0		
	Serbest meslek	50,0	50,0		
	Öğrenci	33,1	66,9		
	Emekli/çalışmıyor	52,0	48,0		
6-Mevduat hesabı	Memur	43,9	56,1	18,51	0,001
	İşçi	29,3	70,7		
	Serbest meslek	31,3	68,8		
	Öğrenci	17,2	82,8		
	Emekli/çalışmıyor	28,0	72,0		
7-Tasarruf hesabı	Memur	25,8	74,2	22,17	0,000
	İşçi	9,3	90,7		
	Serbest meslek	43,8	56,3		
	Öğrenci	11,8	88,2		
	Emekli/çalışmıyor	4,0	96,0		
8-Zorunlu olmayan sigorta	Memur	12,1	87,9	2,77	0,597
	İşçi	6,7	93,3		
	Serbest meslek	18,8	81,3		
	Öğrenci	11,2	88,8		
	Emekli/çalışmıyor	8,0	92,0		

Tablo 3.45. (Devamı) Finansal Araçlara Sahip Olma ile Meslek Grupları

	Meslek Grupları	Evet %	Hayır %	X^2	p
9-Hisse senedi	Memur	24,2	75,8	15,50	0,004
	İşçi	6,7	93,3		
	Serbest meslek	37,5	62,5		
	Öğrenci	13,0	87,0		
	Emekli/çalışmıyor	20,0	80,0		
10-Tahvil	Memur	6,1	93,9	13,99	0,007
	İşçi	5,3	94,7		
	Serbest meslek	31,3	68,8		
	Öğrenci	7,7	92,3		
	Emekli/çalışmıyor	16,0	84,0		

Bireysel emeklilik fonuna sahip olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=24,73$; $p<0,05$). Memur (%43,9), işçi (%33,3), serbest meslek (%31,3) ve emekli/çalışmayan (%32,0) katılımcıların bireysel emeklilik fonuna sahip olma oranı, öğrenci katılımcıların hakkında sahip olma oranından (%14,8) anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Konut kredisine sahip olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=16,56$; $p<0,05$). Memur (%30,3) ve serbest meslek sahibi (%43,8) katılımcıların konut kredisine sahip olma oranı, işçi (%16,0) ve öğrenci (%13,0) katılımcıların hakkında sahip olma oranından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Banka kredisine sahip olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=16,91$; $p<0,05$). Memur (%48,5) ve işçi (%37,3) katılımcıların banka kredisine sahip olma oranı, serbest meslek sahibi (%18,8) ve emekli/çalışmayan (%16,0) katılımcıların hakkında sahip olma oranından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Kredi kartına sahip olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=57,34$; $p<0,05$). Memur (%80,3) ve işçi (%72,0) katılımcıların kredi kartına sahip olma oranı, serbest meslek sahibi (%50,0), öğrenci (%33,1) ve emekli/çalışmayan (%52,0) katılımcıların hakkında sahip olma oranından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Mevduat hesabına sahip olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=18,51$; $p<0,05$). Memur katılımcıların mevduat hesabına

sahip olma oranı (%43,9), öğrenci katılımcıların hakkında sahip olma oranından (%17,2) anlamlı düzeyde yüksektir.

Tasarruf hesabına sahip olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=22,17$; $p<0,05$). Memur (%25,8) ve serbest meslek sahibi (%43,8) katılımcıların tasarruf hesabına sahip olma oranı, işçi (%9,3), öğrenci (%11,8) ve emekli/çalışmayan (%4,0) katılımcıların hakkında sahip olma oranından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Hisse senedine sahip olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=15,50$; $p<0,05$). Memur (%24,2), serbest meslek (%37,5) ve emekli/çalışmayan (%20,0) katılımcıların hisse senedine sahip olma oranı, işçi (%6,7) ve öğrenci (%13,0) katılımcıların hakkında sahip olma oranından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tahvil senedine sahip olma durumunun meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=13,99$; $p<0,05$). Serbest meslek (%31,3) ve emekli/çalışmayan (%16,0) katılımcıların tahvil senedine sahip olma oranı, memur (%6,1), işçi (%5,3) ve öğrenci (%7,7) katılımcıların hakkında sahip olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.46. Finansal Araçlara Sahip Olma ile Aylık Bireysel Gelir

	Aylık Bireysel Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	2000TL ve altı	20,1	79,9	7,70	0,021
	2001-3000TL	30,8	69,2		
	3001TL ve üstü	34,3	65,7		
2-Yatırım hesabı	2000TL ve altı	22,3	77,7	0,41	0,812
	2001-3000TL	24,6	75,4		
	3001TL ve üstü	25,5	74,5		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	2000TL ve altı	14,7	85,3	9,94	0,007
	2001-3000TL	15,4	84,6		
	3001TL ve üstü	29,4	70,6		
4-Banka kredisi	2000TL ve altı	25,5	74,5	6,07	0,048
	2001-3000TL	36,9	63,1		
	3001TL ve üstü	38,2	61,8		
5-Kredi kartı	2000TL ve altı	39,7	60,3	30,44	0,000
	2001-3000TL	55,4	44,6		
	3001TL ve üstü	73,5	26,5		

Tablo 3.46. (Devamı) Finansal Araçlara Sahip Olma ile Aylık Bireysel Gelir

	Aylık Bireysel Gelir	Evet%	Hayır%	X ²	p
6-Mevduat hesabı	2000TL ve altı	19,6	80,4	9,85	0,007
	2001-3000TL	29,2	70,8		
	3001TL ve üstü	36,3	63,7		
7-Tasarruf hesabı	2000TL ve altı	12,0	88,0	5,20	0,074
	2001-3000TL	12,3	87,7		
	3001TL ve üstü	21,6	78,4		
8-Zorunlu olmayan sigorta	2000TL ve altı	10,9	89,1	0,74	0,690
	2001-3000TL	7,7	92,3		
	3001TL ve üstü	11,8	88,2		
9-Hisse senedi	2000TL ve altı	13,6	86,4	4,52	0,105
	2001-3000TL	10,8	89,2		
	3001TL ve üstü	21,6	78,4		
10-Tahvil	2000TL ve altı	7,6	92,4	3,79	0,150
	2001-3000TL	4,6	95,4		
	3001TL ve üstü	12,7	87,3		

Bireysel emeklilik fonuna sahip olma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=7,70$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 2001-3000TL (%30,8) ve 3001TL ve üstü (%34,3) olan katılımcıların bireysel emeklilik fonuna sahip olma oranı, aylık bireysel geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların hakkında sahip olma oranından (%20,1) yüksektir.

Konut kredisine sahip olma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=9,94$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların konut kredisine sahip olma oranı (%29,4), aylık bireysel geliri 2000TL ve altı (%14,7) ve 2001-3000TL (%15,4) olan katılımcıların hakkında sahip olma oranından daha yüksektir.

Banka kredisine sahip olma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=6,07$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 2001-3000TL (%36,9) ve 3001TL ve üstü (%38,2) olan katılımcıların banka kredisine sahip olma oranı, aylık bireysel geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların hakkında sahip olma oranından (%25,5) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Kredi kartına sahip olma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=30,44$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 2001-3000TL (%55,4) ve 3001TL ve üstü (%73,5) olan katılımcıların kredi kartına sahip olma oranı,

aylık bireysel geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların hakkında sahip olma oranından (%39,7) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Mevduat hesabına sahip olma durumunun aylık bireysel gelire göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=9,85$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların mevduat hesabına sahip olma oranı (%36,3), aylık bireysel geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların hakkında sahip olma oranından (%19,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.47. Finansal Araçlara Sahip Olma ile Hane Halkı Toplam Gelir

	Hane Halkı Toplam Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
1-Bireysel emeklilik fonu	2000TL ve altı	21,4	78,6	2,64	0,267
	2001-3000TL	23,6	76,4		
	3001TL ve üstü	29,8	70,2		
2-Yatırım hesabı	2000TL ve altı	17,3	82,7	4,53	0,104
	2001-3000TL	20,8	79,2		
	3001TL ve üstü	28,2	71,8		
3-Mortgage (Konut Kredisi)	2000TL ve altı	15,3	84,7	1,67	0,435
	2001-3000TL	18,1	81,9		
	3001TL ve üstü	21,5	78,5		
4-Banka kredisi	2000TL ve altı	21,4	78,6	6,22	0,045
	2001-3000TL	34,7	65,3		
	3001TL ve üstü	35,4	64,6		
5-Kredi kartı	2000TL ve altı	29,6	70,4	35,53	0,000
	2001-3000TL	50,0	50,0		
	3001TL ve üstü	65,7	34,3		
6-Mevduat hesabı	2000TL ve altı	14,3	85,7	13,85	0,001
	2001-3000TL	22,2	77,8		
	3001TL ve üstü	34,3	65,7		
7-Tasarruf hesabı	2000TL ve altı	11,2	88,8	2,22	0,329
	2001-3000TL	19,4	80,6		
	3001TL ve üstü	14,9	85,1		
8-Zorunlu olmayan sigorta	2000TL ve altı	6,1	93,9	2,95	0,228
	2001-3000TL	11,1	88,9		
	3001TL ve üstü	12,7	87,3		
9-Hisse senedi	2000TL ve altı	10,2	89,8	3,15	0,207
	2001-3000TL	15,3	84,7		
	3001TL ve üstü	18,2	81,8		
10-Tahvil	2000TL ve altı	5,1	94,9	4,47	0,107
	2001-3000TL	5,6	94,4		
	3001TL ve üstü	11,6	88,4		

Banka kredisine sahip olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=6,22$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 2001-3000TL (%34,7) ve 3001TL ve üstü (%35,4) olan katılımcıların kredi kartına sahip olma oranı, hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların hakkında sahip olma oranından (%21,4) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Kredi kartına sahip olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=35,53$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 2001-3000TL (%50,0) ve 3001TL ve üstü (%65,7) olan katılımcıların kredi kartına sahip olma oranı, hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların hakkında sahip olma oranından (%29,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Mevduat hesabına sahip olma durumunun hane halkı toplam gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=13,85$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların mevduat hesabına sahip olma oranı (%34,3), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%14,3) ve 2001-3000TL (%22,2) olan katılımcıların hakkında sahip olma oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

3.3.2.6.Finansal Bilgiye Verilen Cevapların Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları

Tablo 3.48.Finansal Bilgi Cevapları ile Cinsiyet

	Cinsiyet	Doğru %	Yanlış %	X^2	p
Basit bölme	Erkek	73,8	26,2	11,52	0,001
	Kadın	88,7	11,3		
Basit faiz	Erkek	34,8	65,2	3,36	0,067
	Kadın	25,5	74,5		
Bileşik faiz	Erkek	28,1	71,9	0,06	0,814
	Kadın	27,0	73,0		
Risk algısı	Erkek	73,3	26,7	0,41	0,523
	Kadın	70,2	29,8		
Enflasyon	Erkek	61,0	39,0	5,54	0,019
	Kadın	48,2	51,8		
Risk dağıtımı	Erkek	51,0	49,0	16,55	0,000
	Kadın	29,1	70,9		

Kardeşler arasında para paylaşımı sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=11,52$; $p<0,05$). Kadın

katılımcıların doğru cevap oranı (%73,8), erkek katılımcıların oranından (%88,7) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yüksek enflasyonun geçim maliyetinin hızla arttığının göstergesi olduğu sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=5,54$; $p<0,05$). Erkek katılımcıların doğru cevap oranı (%61,0), kadın katılımcıların oranından (%48,2) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yatırım yaparken bir firma yerine birkaç firmanın hisse senedini almanın yatırım riskini azalttığı sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=16,55$; $p<0,05$). Erkek katılımcıların doğru cevap oranı (%51,0), kadın katılımcıların oranından (%29,1) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.49. Finansal Bilgi Cevapları ile Medeni Durum

	Medeni Durum	Evet %	Hayır %	X^2	p
Basit bölme	Evli	81,1	18,9	0,22	0,640
	Bekar	79,0	21,0		
Basit faiz	Evli	45,7	54,3	19,85	0,000
	Bekar	22,8	77,2		
Bileşik faiz	Evli	30,7	69,3	0,94	0,332
	Bekar	25,9	74,1		
Risk algısı	Evli	80,3	19,7	6,71	0,010
	Bekar	67,4	32,6		
Enflasyon	Evli	74,8	25,2	29,02	0,000
	Bekar	45,1	54,9		
Risk dağıtımı	Evli	52,0	48,0	7,84	0,005
	Bekar	36,6	63,4		

Kardeşler arasında para paylaşımının enflasyon karşısındaki durumuna ilişkin sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=19,85$; $p<0,05$). Evli katılımcıların doğru cevap oranı (%45,7), bekâr katılımcıların oranından (%22,8) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yüksek getirili bir yatırımın riskinin yüksek olduğu sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=6,71$; $p<0,05$). Evli katılımcıların doğru cevap oranı (%80,3), bekâr katılımcıların oranından (%67,4) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yüksek enflasyonun geçim maliyetinin hızla arttığına göstergesi olduğu sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=29,02$; $p<0,05$). Evli katılımcıların doğru cevap oranı (%74,8), kadın katılımcıların oranından (%45,1) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yatırım yaparken bir firma yerine birkaç firmanın hisse senedini almanın yatırım riskini azalttığı sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=7,84$; $p<0,05$). Evli katılımcıların doğru cevap oranı (%52,0), kadın katılımcıların oranından (%36,6) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.50. Finansal Bilgi Cevapları ile Öğrenim Düzeyi

	Öğrenim Durumu	Evet %	Hayır %	X^2	p
Basit bölme	İlköğretim	70,4	29,6	1,62	0,445
	Lise	80,3	19,7		
	Üniversite	80,9	19,1		
Basit faiz	İlköğretim	22,2	77,8	23,49	0,000
	Lise	21,8	78,2		
	Üniversite	46,6	53,4		
Bileşik faiz	İlköğretim	37,0	63,0	8,80	0,012
	Lise	21,2	78,8		
	Üniversite	35,1	64,9		
Risk algısı	İlköğretim	55,6	44,4	5,42	0,067
	Lise	71,0	29,0		
	Üniversite	77,1	22,9		
Enflasyon	İlköğretim	33,3	66,7	36,93	0,000
	Lise	45,1	54,9		
	Üniversite	76,3	23,7		
Risk dağıtımı	İlköğretim	29,6	70,4	17,79	0,000
	Lise	34,2	65,8		
	Üniversite	56,5	43,5		

Kardeşler arasında para paylaşımının enflasyon karşısındaki durumuna ilişkin sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=23,49$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim gören katılımcıların doğru cevap oranı (%46,6), ilköğretim (%22,2) ve lise (%21,8) düzeyinde öğrenim katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Mevduat faizi ve getirisine ilişkin soruya verilen doğru ve yanlış cevapların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=8,80$; $p<0,05$). İlköğretim (%37,0) ve üniversite (%35,1) düzeyinde öğrenim gören katılımcıların doğru

cevap oranı, lise düzeyinde öğrenim katılımcıların oranından (%21,2) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yüksek enflasyonun geçim maliyetinin hızla arttığının göstergesi olduğu sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=36,93$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim gören katılımcıların doğru cevap oranı (%76,3), ilköğretim (%33,3) ve lise (%45,1) düzeyinde öğrenim katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yatırım yaparken bir firma yerine birkaç firmanın hisse senedini almanın yatırım riskini azalttığı sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=17,79$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim gören katılımcıların doğru cevap oranı (%56,5), ilköğretim (%29,6) ve lise (%34,2) düzeyinde öğrenim katılımcıların oranından anlamlı şekilde daha yüksektir.

Tablo 3.51. Finansal Bilgi Cevapları ile Yaş Grupları

	Yaş Grupları	Evet%	Hayır%	X^2	p
Basit bölme	18-19 yaş	77,5	22,5	5,22	0,266
	20-29 yaş	76,2	23,8		
	30-39 yaş	89,2	10,8		
	40-49 yaş	78,6	21,4		
	50 yaş ve üstü	84,0	16,0		
Basit faiz	18-19 yaş	14,4	85,6	33,93	0,000
	20-29 yaş	28,7	71,3		
	30-39 yaş	47,7	52,3		
	40-49 yaş	57,1	42,9		
	50 yaş ve üstü	44,0	56,0		
Bileşik faiz	18-19 yaş	26,1	73,9	6,55	0,161
	20-29 yaş	26,2	73,8		
	30-39 yaş	38,5	61,5		
	40-49 yaş	14,3	85,7		
	50 yaş ve üstü	28,0	72,0		
Risk algısı	18-19 yaş	62,2	37,8	11,12	0,025
	20-29 yaş	73,8	26,2		
	30-39 yaş	83,1	16,9		
	40-49 yaş	82,1	17,9		
	50 yaş ve üstü	68,0	32,0		

Tablo 3.51. (Devamı) Finansal Bilgi Cevapları ile Yaş Grupları

	Yaş Grupları	Evet %	Hayır %	X ²	p
Enflasyon	18-19 yaş	38,7	61,3	37,45	0,000
	20-29 yaş	51,6	48,4		
	30-39 yaş	80,0	20,0		
	40-49 yaş	82,1	17,9		
	50 yaş ve üstü	60,0	40,0		
Risk dağıtımı	18-19 yaş	28,8	71,2	20,76	0,000
	20-29 yaş	40,2	59,8		
	30-39 yaş	60,0	40,0		
	40-49 yaş	60,7	39,3		
	50 yaş ve üstü	44,0	56,0		

Kardeşler arasında para paylaşımının enflasyon karşısındaki durumuna ilişkin sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=33,93$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%47,7), 40-49 yaş (%57,1) ve 50 yaş ve üstü (%44,0) katılımcıların doğru cevap oranı, 18-19 yaş (%14,4) ve 20-29 yaş (%28,7) katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yüksek getirili bir yatırımın riskinin yüksek olduğu sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=11,12$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%83,1) ve 40-49 yaş (%82,1) katılımcıların doğru cevap oranı, 18-19 yaş (%62,2) ve 50 yaş ve üstü (%68,0) katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yüksek enflasyonun geçim maliyetinin hızla arttığının bir göstergesi olduğu sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=37,45$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%80,0) ve 40-49 yaş (%82,1) katılımcıların doğru cevap oranı, 18-19 yaş (%38,7) ve 20-29 yaş (%51,6) katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yatırım yaparken bir firma yerine birkaç firmanın hisse senedini almanın yatırım riskini azalttığı sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=20,76$; $p<0,05$). 30-39 yaş (%60,0) ve 40-49 yaş (%60,7) katılımcıların doğru cevap oranı, 18-19 yaş (%28,8) ve 20-29 yaş (%40,2) katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.52. Finansal Bilgi Cevapları ile Meslek Grupları

	Meslek Grupları	Evet %	Hayır %	X^2	p
Basit bölme	Memur	77,3	22,7	5,97	0,201
	İşçi	88,0	12,0		
	Serbest meslek	87,5	12,5		
	Öğrenci	75,7	24,3		
	Emekli/çalışmıyor	84,0	16,0		
Basit faiz	Memur	56,1	43,9	44,77	0,000
	İşçi	42,7	57,3		
	Serbest meslek	6,3	93,8		
	Öğrenci	17,2	82,8		
	Emekli/çalışmıyor	40,0	60,0		
Bileşik faiz	Memur	39,4	60,6	9,23	0,056
	İşçi	24,0	76,0		
	Serbest meslek	43,8	56,3		
	Öğrenci	22,5	77,5		
	Emekli/çalışmıyor	32,0	68,0		
Risk algısı	Memur	81,8	18,2	9,00	0,061
	İşçi	78,7	21,3		
	Serbest meslek	56,3	43,8		
	Öğrenci	66,9	33,1		
	Emekli/çalışmıyor	72,0	28,0		
Enflasyon	Memur	80,3	19,7	63,80	0,000
	İşçi	82,7	17,3		
	Serbest meslek	31,3	68,8		
	Öğrenci	39,6	60,4		
	Emekli/çalışmıyor	36,0	64,0		
Risk dağıtımı	Memur	56,1	43,9	23,47	0,000
	İşçi	56,0	44,0		
	Serbest meslek	50,0	50,0		
	Öğrenci	33,7	66,3		
	Emekli/çalışmıyor	16,0	84,0		

Kardeşler arasında para paylaşımının enflasyon karşısındaki durumuna ilişkin sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=44,77$; $p<0,05$). Memur (%56,1), işçi (%42,7) ve emekli/çalışmayan (%40,0) katılımcıların doğru cevap oranı, serbest meslek (%6,3) ve öğrenci (%17,2) katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yüksek enflasyonun geçim maliyetinin hızla arttığının bir göstergesi olduğu sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=63,80$; $p<0,05$). Memur (%80,3) ve işçi (%82,7)

katılımcıların doğru cevap oranı, serbest meslek (%31,3), öğrenci (%39,6) ve emekli/çalışmayan (%36,0) katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yatırım yaparken bir firma yerine birkaç firmanın hisse senedini almanın yatırım riskini azalttığı sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=23,47$; $p<0,05$). Memur (%56,13), işçi (%56,0) ve serbest meslek (%50,0) katılımcıların doğru cevap oranı, öğrenci (%33,7) ve emekli/çalışmayan (%16,0) katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.53. Finansal Bilgi Cevapları ile Aylık Bireysel Gelir

	Aylık Bireysel Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
Basit bölme	2000TL ve altı	79,3	20,7	0,15	0,926
	2001-3000TL	81,5	18,5		
	3001TL ve üstü	79,4	20,6		
Basit faiz	2000TL ve altı	21,7	78,3	41,64	0,000
	2001-3000TL	18,5	81,5		
	3001TL ve üstü	55,9	44,1		
Bileşik faiz	2000TL ve altı	26,6	73,4	7,63	0,022
	2001-3000TL	16,9	83,1		
	3001TL ve üstü	36,3	63,7		
Risk algısı	2000TL ve altı	67,4	32,6	4,30	0,116
	2001-3000TL	78,5	21,5		
	3001TL ve üstü	76,5	23,5		
Enflasyon	2000TL ve altı	42,4	57,6	29,24	0,000
	2001-3000TL	66,2	33,8		
	3001TL ve üstü	73,5	26,5		
Risk dağıtımı	2000TL ve altı	32,1	67,9	19,46	0,000
	2001-3000TL	44,6	55,4		
	3001TL ve üstü	58,8	41,2		

Kardeşler arasında para paylaşımının enflasyon karşısındaki durumuna ilişkin sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların aylık bireysel gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=41,64$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü (%55,9) olan katılımcıların doğru cevap oranı, aylık bireysel geliri 2000TL ve altı (%21,7) ve 2001-3000TL (%18,5) katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Mevduat faizi ve getirisi sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların aylık bireysel gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=7,63$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü (%36,3) olan katılımcıların doğru cevap oranı, aylık

bireysel geliri 2001-3000TL (%16,9) katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yüksek enflasyonun geçim maliyetinin hızla arttığına bir göstergesi olduğu sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların aylık bireysel gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=29,24$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 2001-3000TL (%66,2) ve 3001TL ve üstü (%73,5) olan katılımcıların doğru cevap oranı, aylık bireysel geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların oranından (%42,4) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yatırım yaparken bir firma yerine birkaç firmanın hisse senedini almanın yatırım riskini azalttığı sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların aylık bireysel gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=19,46$; $p<0,05$). Aylık bireysel geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların doğru cevap oranı (%58,8), aylık bireysel geliri 2000TL ve altı olan katılımcıların oranından (%32,1) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3.54. Finansal Bilgi Cevapları ile Hane Halkı Toplam Gelir

	Hane Halkı Toplam Gelir	Evet %	Hayır %	X^2	p
Basit bölme	2000TL ve altı	76,5	23,5	0,90	0,638
	2001-3000TL	80,6	19,4		
	3001TL ve üstü	81,2	18,8		
Basit faiz	2000TL ve altı	14,3	85,7	21,16	0,000
	2001-3000TL	29,2	70,8		
	3001TL ve üstü	40,9	59,1		
Bileşik faiz	2000TL ve altı	29,6	70,4	0,44	0,803
	2001-3000TL	25,0	75,0		
	3001TL ve üstü	27,6	72,4		
Risk algısı	2000TL ve altı	64,3	35,7	7,66	0,022
	2001-3000TL	66,7	33,3		
	3001TL ve üstü	78,5	21,5		
Enflasyon	2000TL ve altı	39,8	60,2	21,57	0,000
	2001-3000TL	48,6	51,4		
	3001TL ve üstü	67,4	32,6		
Risk dağıtımı	2000TL ve altı	29,6	70,4	15,07	0,001
	2001-3000TL	34,7	65,3		
	3001TL ve üstü	51,9	48,1		

Kardeşler arasında para paylaşımının enflasyon karşısındaki durumuna ilişkin sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların hane halkı toplam gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=21,16$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri

3001TL ve üstü olan katılımcıların doğru cevap oranı (%40,9), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı katılımcıların oranından (%14,3) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yüksek getirili bir yatırımın riskinin yüksek olduğu sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların hane halkı toplam gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=7,66$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların doğru cevap oranı (%78,5), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı katılımcıların oranından (%64,3) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yüksek enflasyonun geçim maliyetinin hızla arttığının bir göstergesi olduğu sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların hane halkı toplam gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=21,57$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların doğru cevap oranı (%67,4), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%39,8) ve 2001-3000TL (%48,6) olan katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yatırım yaparken bir firma yerine birkaç firmanın hisse senedini almanın yatırım riskini azalttığı sorusuna verilen doğru ve yanlış cevapların hane halkı toplam gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($X^2=15,07$; $p<0,05$). Hane halkı toplam geliri 3001TL ve üstü olan katılımcıların doğru cevap oranı (%51,9), hane halkı toplam geliri 2000TL ve altı (%29,6) ve 2001-3000TL (%34,7) olan katılımcıların oranından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Bireylerin aldıkları finansal kararlara etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin bir kısmı bireylerin kontrolü dışında gelişen ve tüm piyasayı etkileyen dış faktörlerdir. Bunun yanında bireylerin sahip oldukları bilgi düzeyi ile gösterdikleri tutum ve davranışlar alınan kararların başarısına etki edebilmektedir. Finansal okuryazarlık olarak adlandırılan ve finansal tabana yayılmanın önemli bir bölümünü oluşturulan bu faktörlerin doğru tespit edilmesi, mevcut durum analizi, alınacak önlemlerin belirlenmesi ve bireylere yetkili kurumlar tarafından verilecek eğitimlerin de temelini teşkil edecektir.

Bu doğrultuda çalışmada, finansal tabana yayılmanın parametrelerini belirlemek ve bu parametreler arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla, Trabzon ilinde ikamet eden bireyler üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada, bütçe ve tasarruf, finansal planlama ve emeklilik, finansal davranış ve tutum, finansal katılım ve finansal bilgi ana faktörleri altında toplam 70 farklı değişken değerlendirilmiştir. Parametrik test koşullarından biri olan “her grup düzeyinde ana kütlenin” normal dağılması koşulunun sınanması amacıyla Kolmogorov Smirnov Z testi uygulanmıştır. Finansal davranış/tutum ve finansal katılıma ilişkin puanların cinsiyet ve medeni duruma göre karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi; öğrenim düzeyi, yaş, mesleki durum, aylık gelir, ekonomik grup, hane halkı aylık toplam geliri durumlarının karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Bütçe ve tasarruf, finansal planlama ve emeklilik, finansal bilgi düzeylerinin demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasında ise Ki-Kare analizinden yararlanılmıştır.

Çalışmanın demografik bilgiler kısmına bakıldığında, ankete katılım sağlayan bireylerin yarıdan fazlasının (%59,8) erkek olduğu, medeni durum değişkeninde büyük çoğunluğun (%63,8) bekâr olduğu, yarıdan fazlasının (%55) lise düzeyinden mezun olduğu, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%66,4) 18-29 yaş aralığında olduğu, meslek gruplarına bakıldığında yarısına yakınının (%48,1) öğrenci olduğu, bireysel gelirlerinin yarısından fazlasının (%52,4) 2000tl ve altında olduğu, hane halkı toplam gelirin yarısından fazlasının (%51,6) 3001tl ve üzerinde olduğu görülmektedir.

Katılımcıların cevapları incelendiğinde, genellikle birikim yapıldığı altın, mülk, banka hesabı, kendi evlerinde veya cüzdanlarında birikimlerin değerlendirildiği görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %38,7' si son bir yıl içinde gelirlerinin asgari giderlerini karşılamadığını bildirmişlerdir. Asgari giderler karşılanmadan birikim yapılması bireylerin finansal bilgi konusunda yetersiz olduğunu göstermektedir. Asgari giderlerini karşılayamayan bireylerin büyük çoğunluğu harcamalarını kısma yoluna gitmekte, bireylerin izlediği yanlış tasarruf politikası ile kredi kartı borçları artmakta ve faturaların geç ödenmesine sebep olmaktadır.

Ana gelir kaynağının kaybedilmesi durumunda bireylerin dışarıdan bir kaynak sağlamadan yarıya yakını geçimini ne kadar süre devam ettireceğini bilmemektedir. Buradan bireylerin geleceğe dair endişeleri olduğu anlaşılmaktadır. Bireylerin büyük çoğunluğunun finansal bir hedefinin olduğu, bu hedefi gerçekleştirmek için birikim yaptığı ve harcamalarını kısıtışığı görülmektedir. Emeklilikle ilgili bireylerin yarıdan fazlası finansal planlama yapmadığını bildirmiştir.

Bireylerin ihtiyaçlarını karşılariken maddi imkânlarını kontrol ederek alım yaptığı ve faturalarını zamanında ödemeye dikkat ettiğı göz önüne alındığında, bireylerin finansal açıdan kendilerini zora sokacak davranışlardan kaçındığını söyleyebiliriz. Ayrıca bireylerin finansal yatırım araçlarının hepsinden haberdar olduğu ve ağırlıklı olarak kredi kartı ve banka kredisi kullandıkları görülmektedir. Finansal araçları kullanırken bireylerin yarıya yakını bilgisinin olmadığını açıklamıştır. Farklı firmaların tekliflerini dikkate alan bireyler ise yatırım yaparken bu seçenekleri değerlendirmeden yatırımını yapmıştır.

Erkek bireylerin kadın bireylere göre diğer finansal araçlara yatırım oranı anlamlı derecede daha yüksektir. Tasarruf soruları ile medeni durum arasında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öğrenim düzeyi seviyesine bakıldığında ilköğretim ve üniversite seviyelerindeki tasarruf hesabına yatırım yapma ve diğer finansal araçlara yatırım yapma oranı lise seviyesine göre daha yüksektir. Daha yaşlı bireylerin tasarruf hesabına para aktarma ve diğer finansal araçlara yatırım yapma oranı genç bireylere göre daha yüksektir. Memur ve serbest meslek erbabının tasarruf hesabına yatırım yapma oranı işçi, öğrenci ve emeklilerin tasarruf yapma oranından daha yüksektir. İşçi katılımcıların ise diğer finansal araçlara yatırım yapma oranı diğer meslek gruplarına oranla daha yüksektir.

Aylık bireysel geliri yüksek olan katılımcıların tasarruf hesabına para yatırma ve diğer finansal araçlara yatırım yapma oranı aylık geliri düşük olanlara göre anlamlı derecede daha yüksektir. Aylık geliri düşük ve orta seviyede olan katılımcılar ise aylık asgari giderlerini karşılamayacağı düşüncesine daha çok katılmaktadırlar. Hane halkı toplam geliri yüksek olan katılımcıların tasarruf hesabına para yatırma, banka hesabına para yatırma ve diğer finansal araçlara para yatırma seviyesi hane halkı geliri düşük olanlara göre daha yüksektir.

Finansal hedefe sahip olma oranı üniversite mezunlarında diğer mezuniyetlere göre daha yüksektir. Ayrıca hane halkı toplam geliri arttıkça finansal hedefe sahip olma oranı da artmaktadır. Finansal hedefe sahip olma durumu cinsiyet, medeni durum, yaş, meslek ve aylık bireysel gelire göre farklılık göstermemektedir. Finansal hedefe ulaşma aşamasında kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre daha fazla harcamalarının kısmaktadır. Yine evli katılımcılar finansal hedefe ulaşmak için eylem planı hazırlama da bekar katılımcılara göre daha öndedir. Üniversite ve ilköğretim düzeyinde ki katılımcıların finansal hedefe ulaşmak için eylem planı hazırlama ve kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranı lise düzeyindeki katılımcılara göre daha yüksektir. Yine daha yaşlı bireylerin finansal hedefe ulaşmak için eylem planı hazırlama ve kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırma oranı daha genç katılımcılara göre yüksektir.

Memur katılımcıların finansal hedefe ulaşmak için eylem planı hazırlama, kredi kartı borç geri ödeme artırma ve para tasarrufu yapma oranı diğer meslek gruplarına göre daha yüksektir. Bireysel geliri ve hane halkı geliri yüksek olan katılımcılar diğer katılımcılara göre daha yüksek oranlarda eylem planı hazırlar, tasarruf yapar, kredi kartı ve borç geri ödemelerini artırır.

Erkek katılımcıların, paranın bir kısmını riske atma, mali durumu yakından takip etme ve borç yapma durumu kadın katılımcılara göre daha yüksektir. Evli ve daha ileri yaş grubundaki katılımcılar bekâr ve daha genç yaş grubundakilere göre daha fazla tasarruf yapar, bir şey alırken maddi durumunu daha fazla kontrol eder ve daha az risk alırlar

Evli, erkek, 29 yaş ve üzeri, bireysel ve hane halkı geliri 3001 ve üzeri ve öğrenim düzeyi yüksek katılımcılar finansal yatırım araçları hakkında kadın, bekâr, 18-29 yaş arası, bireysel ve hane halkı geliri 2000 ve altı ve öğrenim seviyesi daha düşük olanlara

göre daha fazla bilgiye sahiptir. Memur, işçi, emekli/çalışmayanlar diğer meslek gruplarına göre finansal araçlar hakkında daha fazla bilgiye sahiptir.

Erkek, evli, daha yüksek seviyede eğitim almış katılımcıların finansal araçlara sahip olma oranı kadın, bekâr, daha düşük seviyede eğitim almış katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksektir. Daha yaşlı katılımcıların genç katılımcılara göre finansal araçlara sahip olma oranı genel olarak daha yüksektir. Memur ve işçiler ile bireysel ve hane halkı geliri yüksek olanlar diğer meslek gruplarına ve daha alt gelire sahip olanlara göre daha fazla finansal araca sahiptir.

Finansal bilgi yeterliliği testine bakıldığında erkeklerin, memurların, üniversite düzeyinde eğitim görenlerin ve evli katılımcıların kadınlara, diğer mesleklerle, daha düşük eğitim seviyesine sahip olanlara ve bekârlara oranla genel olarak daha fazla şey bildiği söylenebilir. Bireysel gelir seviyesi ve hane halkı geliri yüksek olan katılımcılar daha düşük bireysel geliri ve hane halkı geliri olanlara göre daha fazla finansal bilgiye sahiptir.

Araştırmanın bulguları, Trabzon ilinde ikamet eden bireylerin finansal konularda bilgi sahibi olduğunu, ancak bu bilgiyi kullanmakta sıkıntı yaşadıkları göstermektedir. Yapılacak eğitim, bilgilendirme toplantıları vb. çalışmalarla toplumun finansal bilgiyi kullanma düzeyi yükseltilebilir. Hatta temel finansal eğitim verilme düzeyi lisans eğitiminden önce orta öğretim düzeyinde verilmelidir. Bu araştırmanın örneklemi tek bir ilden alınmıştır. İleride yapılacak benzeri çalışmalarda, farklı illerde yaşayan insanlara aynı ölçek uygulanarak karşılaştırmalı analizler yapılabilir.

KAYNAKÇA

- ALTAŞ Gökben; (2012), “Yatırımcı Seferberliği Arama Konferansı Sonuç Raporu”, **Gündem Dergisi**, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Yayını, İstanbul Sayı: 117, ss. 1-28.
- ALTINTAŞ Kadir Murat; (2008), **Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi**, TSEV, İstanbul.
- ALTINTAŞ Kadir Murat; (2009), “Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okuryazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitim Modeli”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 5(9), ss. 151-176.
- ASIC Australian Securities and Investments Commission; (2011), **National Financial Literacy Strategy**, Report, 229.
- BAHÇUVAN Soner; (2011), “Okuryazar Olmalıyım”, **BORYAD Dergisi**, 43.
- BAYRAM Seliha Seçil; (2010), “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama, “Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi”, Eskişehir.
- BAZERMAN Max H; (2002), **Judgement In Managerial Decision Making**, 5. Baskı, New York.
- CAPUANO Angelo and RAMSAY Lan; (2011), “What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics” Financial Literacy Project, University of Melbourne.
- EKŞİT Ayşegül ve ERTAN Gül; (2011), “Finansal Eğitimle İlgili AB Faaliyetleri”, **Sermaye Piyasası Dergisi**, 5, ss.23-38.
- ERCAN Metin; (2012), “Mali Okuryazarlık Faaliyetleri”, **Radikal Gazetesi**,
- ERTAŞ Vahdettin; (2014), “2013’ ten 2023’e Kurumsal Yatırımcılar Sektörü Sorunlar ve Hedefler”, **Kurumsal Yatırımcı Dergisi**, 24, ss. 60-62.
- European Union Commission; (2007), **Communication From the Commission: Financial Education**.
- FINRA Investor Education Foundation; (2009), **Financial Capability in the US.: National Survey**, Executive Summary.
- GATHERGOOG John; (2012), “Self-Control, Financial Literacy and Consumer Over-indebtedness”, **Journal of Economic Psychology**, 33(3), pp. 590-602.

- Global Financial Education Program; (2009), “Financial Literacy. Financial Education. Financial Capabilities: Are They Different?”, **Financial Education Update**, Vol.3. Issue 2, pp. 267-279.
- GÖKMEN Habil; (2012), **Finansal Okuryazarlık**, Hipernik Yayınları, İstanbul.
- Gündem Dergisi; (2013), **Yatırımcı Hakları**, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Yayını, Sayı: 129, Ankara.
- HILGERT Marianne A. and HOGARTH Jeanne M.; (2002), “Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results from a New Survey On Financial Literacy”, Consumer Interest Annual, 48.
- BILINCLİ YATIRIMCI; <http://bilincliyatirimci.org>, Erişim Tarihi: 25.09.2018.
- IMKB; <http://borsaistanbul.com>, Erişim Tarihi: 20.09.2018.
- FINRA; <http://www.finra.org>, Erişim Tarihi: 13.09.2018.
- HURRIYET; <http://www.hurriyet.com.tr>, Erişim Tarihi: 03.09.2018.
- MEB; <http://www.meb.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.08.2018.
- OECD; <http://www.oecd.org>, Erişim Tarihi: 16.08.2018.
- PARAYONETEBİLİYORUM; <http://www.paramiyonetebiliyorum.net>, Erişim Tarihi: 12.09.2018.
- SPK; <http://www.spk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 11.09.2018.
- TCMB; <http://www.tcmb.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.07.2018.
- TDK; <http://www.tdk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.07.2018.
- TEB; <http://www.teb.com.tr/bireysel/teb-aile-akademisi.aspx>, Erişim Tarihi: 25.07.2018.
- TEB; <http://www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf>, Erişim Tarihi: 25.07.2018.
- TKYD; <http://www.tkyd.org.tr>, Erişim Tarihi: 25.07.2018.
- TSPAKB; <http://www.tspakb.org.tr>, Erişim Tarihi: 16.08.2018.
- WORLBANK; <http://www.worldbank.org>, Erişim Tarihi: 01.09.2018.
- YATIRIMYAPIYORUM; <http://www.yatirimyapiyorum.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 25.09.2018.
- KOENEN Tabea-Bucher and LUSARDI Annamaria; (2011), “Financial Literacy and Retirement Planning in Germany”, NBER-National Bureau of Economic Research” Working Paper no: 17110.

- Kurumsal Yatırımcı Dergisi; (2013), “**İstanbul Üniversitesi Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi**”, Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği 20.
- Kurumsal Yatırımcı Dergisi; (2013), “**Türkiye’ ye Tasarrufu Öğretecekler**”, Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği 20.
- LUSARDI Annamaria and MITCHELL S. Olivia; (2009), “How Ordinary ConsomersMake Complex Economics Decisions: Financial Literacy and RetirementReadines”, **National Bureau of Economic Research**.
- LUSARDI Annamaria; (2006), “Financial Education and Financial Literacy: Review and Policy Implications”, **Network Financial Institute at Indiana State University**,Policy Brief.
- MANDELL Lewis and KLEIN Linda Schmit; (2009), “The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behaviour”, **Journal of Financial Counseling and Planning**, Volume 1, Issue 20.
- MAVITUNA Burçin; (2012), “Bilinçli Yatırımcı”, **Forbes Dergisi**, 8(3), ss. 48-61.
- MILGRAM Norman, MEY-TAL Gil, LEVISON Yuval; (1998), “Procrastination, Generalized or Specific, in College Students and Their Parents”, **Personality and Individual Differences**, 25(2), pp.297
- OECD; (2005), **Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies**, OECD Publishing 2005.
- OECD; (2009), **Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects og the Crisis:**, OECD Recommendation on Good Pracrices on Financial Education and Awarenes Relating to Credit.
- OECD; (2012), Supplementary Questions: Optional Survey Questions fort he OECD INFE Financial Literacy Core Questionnaire.
- ÖZÇAM Mustafa; (2006), “Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler”, **Sermaye Piyasası Araştırma Kurulu**, Ankara. 75, ss. 229-246
- REMUND David L; (2010), “Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definiiton in an Increasingly Complex Economy”, **Journal of Consumer Affairs**, 44(2), pp. 276-295.
- Retirement Commission; (2006), **National Strategy for Financial Literacy**, Cambridge University Press, New Zealand, 10(4), pp. 619-635.

- RUTLEDGE Sue; (2009), “Improving Protection in Financial Services for Russian Consumers”, **Europa and Central Asia Knowledge Brief**, World Bank.
- SANCAK İ. Ethem; (2012), **Bireysel Tasarruf ve Yatırımları Koruma Rehberi**, Gazi Kitabevi, Ankara.
- SANCAK İ. Ethem; (2013), “Payları Borsada İşlem Gören Bankaların Sermaye Piyasası Açısından Gözetimi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- SEKITA Shizuka; (2011), Financial Literacy and Retirement Planning in Japan, **Institute of Social and Economic Research**, Osaka University Press, 10(4), pp. 637-656.
- Sermaye Piyasası Kurulu; (2012), **Faaliyet Raporu**, 2013, Ankara.
- Sermaye Piyasası Kurulu; (2013), **Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması Raporu**, 2014, Ankara.
- TAŞÇI Müge; (2011), “Okullarda Temel Finans Eğitimi Verilmesinin Önemi, Dünya Uygulamaları, Öneriler”, **Sermaye Piyasası Dergisi**, Sermaye Piyasası Meslek Personeli Derneği Yayını, 5, Ankara.
- TEMİZEL Fatih ve BAYRAM Fatih; (2011), “Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İİBF Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, **Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi**, 12(1), ss. 73-86.
- TEMİZEL Fatih; (2010), **Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık**, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- TURAN Özer; (2012), “Geleceğe Yatırım Seferberliği”, **İMKB Dergisi**, 3, ss. 25-32.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, (2011), **Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim**,
- WAGLAND Suzanne ve TAYLOR Sharon; (2009), “When It Comes To Financial Literacy is Gender Really an Issue”, **Australian Accounting Business and Finance Journal**, 3(1), 13-25.
- World Bank, DFID, OECD, CGAP; (2009), **The Case for Financial Literacy in Developing Countries-Promoting Access to Finance by Empowering Consumers**.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Fatih YILDIRIM
Doğum Yeri ve Tarihi : GÜMÜŞHANE – 01.07.1982

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi-İşletme Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller :Arapça-İngilizce
Bilimsel Faaliyetler :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : TEDAŞ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İletişim

Telefon : 0 544 233 07 07
e-posta Adresi : yildirim_f29@hotmail.com

Tarih :24.05.2019

EKLER

Bu anket formu “FİNANSAL TABANA YAYILMA, DEĞİŞKENDERİN TESPİTİ VE DEĞİŞKENLER ARASI İLİŞKİ ANALİZİ” başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılacak verileri elde etmek amacıyla hazırlanmıştır. Anket yapılan kişinin hiçbir şekilde kimlik bilgileri istenmemektedir. Anket sorularına vereceğiniz samimi cevaplar, ortaya çıkacak olan bilimsel çalışmamıza katkı sağlayacaktır.

Doç. Dr. Alper Veli ÇAM
Tez Danışmanı

DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

1- Cinsiyetiniz	1) Bay	2) Bayan		
2- Medeni Haliniz	1) Evli	2) Bekar		
3- Son Mezun Olduğunuz Okul	1) Lisansüstü	2) Lisans	3)Önlisans	4) Lise
	5) Ortaokul	6) İlkokul	7) Okumadım.	
4- Yaşınız	1) 18-19	2) 20-29	3) 30-39	4) 40-49
	5) 50-59	6) 60-69	7) 70-79	
5- Mesleki Durumunuz	1) Esnaf	2) Memur	3) İşçi	4) S. Meslek
	5) Emekli	6) Çiftçi	7) Öğrenci	8) Çalışmıyor
6- Kendi Geliriniz Aylık (TL)	1) 0-1000	2) 1001-1500	3) 1501-2000	4) 2001-2500
	5) 2501-3000	6) 3001-3500	7) 3501-4000	8) 4000 ve üzeri
7- Ekonomik Grup Dağılımı (Bu soru katılımcılara sorulmayacaktır. Anketör tarafından doldurulacaktır.)	1) MG Altında (6.soruda 1-2-3 işaretlenirse)	2) MG Seviyesinde (6.soruda 4 ve 5 işaretlenirse)	3) MG Üstünde (6.soruda 6-7-8 işaretlenirse)	
8- Hane halkınızın aylık toplam geliri	1) 0-1000	2) 1001-1500	3) 1501-2000	4) 2001-2500
	5) 2501-3000	6) 3001-3500	7) 3501-4000	8) 4000 ve üzeri
9- Yaşadığınız İl	1) Trabzon	2) Rize	3) Giresun	4) Diğer

Bütçe ve Tasarruf Bilgilerine İlişkin Sorular

10-Evinizde bütçe uygulanıyor mu?			
1) Evet 2) Hayır 3) Bilmiyorum			
Son 1 yılda aşağıdaki yollardan herhangi biriyle para tasarrufu yaptınız mı?			
11) Evde ya da cüzdanda para biriktirdim.	1)	2)Hayır	3)Cevap Yok
12) Banka hesabımda para biriktirdim.	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
13) Tasarruf hesabıma para aktardım.	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
14) Finansal ürünler aldım. ((tahvil, hisse senedi vb)	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
15)Diğer (altın aldım, mülk aldım vb...)	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
16)Aylık gelirinize eşdeğer ve planlamada olmayan büyük bir masrafla karşılaşırsanız, bu masrafı bir kişi ya da kurumdan borç almadan karşılayabilir misiniz?	1) Evet	2) Hayır	3)Bilmiyorum
17)Bazen insanlar gelirlerinin, asgari geçim giderlerini karşılamayacağını düşündürler. Son 1 yılda hiç böyle düşündünüz mü?	1) Evet	2) Hayır	3)Bilmiyorum
18) Peki, düşünmenin yanında böyle bir olay son 1 yılda gerçekleşti mi?	1) Evet	2) Hayır	3)Bilmiyorum
18. soruya evet cevabı verenler, aşağıdaki soruları da (19-32) cevaplandıracaklardır. Böyle bir olayla karşılaştığınızda neler yaptınız?			
19) Birikimimden kullandım	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
20) Harcamalarımı kestim	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
21) Bana ait bir şeyi sattım	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
22) Ekstra işte çalıştım	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
23) Ailemden yada arkadaşlarımdan borç aldım.	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
24) İşverenden borç yada avans aldım	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
25) Bir eşyayı rehin verdim	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
26) Emeklilik fonumdan para çektim	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
27) Kredi kartından para çektim.	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
28) Bireysel kredi çektim.	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
29) Ek maaş hesabımdan para çektim.	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
30) Resmi olmayan kurumdan para aldım. (Tefeci vb...)	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
31) Faturalarımı geç ödedim	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
32) Bilmiyorum	1)	2) Hayır	3)Cevap Yok
33) Esas gelir kaynağımızı kaybederseniz, borç para almadan geçiminizi ne kadar daha sürdürebilirsiniz?	1) 1 haftadan az 2) 1 hafta- 1 ay 3) 1 ay- 3 ay	4) 3ay – 6 ay 5) 6 aydan fazla 6) Bilmiyorum	

Finansal Planlama ve Emeklilik Bilgilerine İlişkin Sorular

34) Bazı insanlar kendilerine finansal hedefler koyarlar. Örneğin araba almak, üniversite masraflarını karşılamak, borçsuz bir yaşam sürmek gibi. Bunlara benzer bir finansal hedef belirlediniz mi?	1) Evet	2) Hayır	3)Bilmiyorum		
(34. soruya evet cevabı verenler, aşağıdaki soruları da (35-40) cevaplandıracaklardır.) Belirlediğiniz hedefe ulaşabilmek için planınız nedir?					
35) Bir eylem planı hazırladım.	1) Evet	2) Hayır	3)Cevap Yok		
36) Kredi kartı ve borç geri ödemelerini arttırdım.	1) Evet	2) Hayır	3)Cevap Yok		
37) Para tasarrufu ve yatırım yapıyorum.	1) Evet	2) Hayır	3)Cevap Yok		
38) Yeni, farklı veya ek işe baktım.	1) Evet	2) Hayır	3)Cevap Yok		
39) Harcamalarımı kısıtım.	1) Evet	2) Hayır	3)Cevap Yok		
40) Hiçbir şey yapmadım.	1) Evet	2) Hayır	3)Cevap Yok		
41) Emekliliğinizle ilgili iyi bir finansal planlama yaptığınızdan ne kadar eminsiniz? (1- Çok eminim..... 5- Hiç emin değilim, ölçeğine göre birini işaretleyiniz.)	1	2	3	4	5

Finansal Davranış ve Tutum Bilgilerine İlişkin Sorular

Size bazı ifadeler okuyacağım. Bu ifadelere ne ölçüde katıldığınızı veya katılmadığınızı bana söyler misiniz? 1) Tamamen katılıyorum 2) Katılıyorum 3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum 4) Katılmıyorum 5) Kesinlikle Katılmıyorum					
42) Para harcamak içindir.	1	2	3	4	5
43) Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem	1	2	3	4	5
44) Parayı harcamak beni, uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin eder	1	2	3	4	5
45) Faturalarımı zamanında öderim	1	2	3	4	5
46)Tasarruf ya da yatırım yaparken paramın bir kısmını riske atmaya hazırım.	1	2	3	4	5
47) Mali durumumu yakından takip ederim.	1	2	3	4	5
48) Uzun vadeli finansal hedefler belirler ve onlara ulaşmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
49) Bir şey almadan önce maddi gücümün olup olmadığını dikkate alırım	1	2	3	4	5
50) Finansal durumum, benim için önemli olan şeyleri yapmada beni sınırlandırır.	1	2	3	4	5
51) Aşgari yaşam giderlerimi ödemedi endişe duyuyorum.	1	2	3	4	5
52) Şu anda çok fazla borcum var.	1	2	3	4	5
53) Şu anki finansal durumumdan memnunum.	1	2	3	4	5

Finansal Katılıma İlişkin Sorular

Lütfen aşağıda sayılan finansal araçlar hakkında bilgi sahibi olup olmadığınızı belirtir misiniz.					
Finansal Araçlar	Duydunuz mu?		Finansal Araçlar	Sahip misiniz?	
54)Bireysel emeklilik fonu	1) Evet	2) Hayır	64) Bireysel emeklilik fonu	1) Evet	2)Hayır
55)Yatırım hesabı	1) Evet	2) Hayır	65) Yatırım hesabı	1) Evet	2)Hayır
56)Mortgage (Konut Kredisi)	1) Evet	2) Hayır	66) Mortgage (Konut Kredisi)	1) Evet	2)Hayır
57) Banka kredisi	1) Evet	2) Hayır	67) Banka kredisi	1) Evet	2)Hayır
58)Kredi kartı	1) Evet	2) Hayır	68) Kredi kartı	1) Evet	2)Hayır
59) Mevduat hesabı	1) Evet	2) Hayır	69) Mevduat hesabı	1) Evet	2)Hayır
60) Tasarruf hesabı	1) Evet	2) Hayır	70) Tasarruf hesabı	1) Evet	2)Hayır
61) Zorunlu olmayan sigorta	1) Evet	2) Hayır	71) Zorunlu olmayan sigorta	1) Evet	2)Hayır
62) Hisse senedi	1) Evet	2) Hayır	72) Hisse senedi	1) Evet	2)Hayır
63) Tahvil	1) Evet	2) Hayır	73) Tahvil	1) Evet	2)Hayır
Bu soruyu, sayılan finansal araçlardan en az birine sahip olanlar cevaplandıracaktır					
74) Seçiminizi yaparken sayılan durumlardan hangisi sizin durumunu en iyi şekilde açıklar?					
1) Kararımı almadan önce farklı firmalardan farklı seçenekleri dikkate aldım.					
2) Bir firmanın farklı seçeneklerini dikkate aldım					
3) Farklı seçenekleri değerlendirmeden yatırım yaptım.					
4) Farklı seçenekler araştırdım ama bilgi alamadım					
5) Bilmiyorum					

Finansal Bilgiye İlişkin Sorular

75) Siz dâhil toplam 5 kardeşiniz size 1000 TL hediye edildiği varsayın. Kardeşler arasında bu parayı paylaştırırsanız her birinize ne kadar para düşer?	1) Lütfen cevabınızı yazınız.....		
76) Kardeşleriniz 1000 liradan hisselerine düşen payı almak için 1 sene beklediğini varsayın. Enflasyonun yüzde % 5 olduğu durumda 1. yılın sonunda paylarına düşen parayla yapabilecekleri;	1) Bugün daha azdır. 2) Aynıdır değişmez. 3) Bugünden daha fazladır 4) Ne yapmak istediklerine göre değişir 5) Bilmiyorum		
77) Bankadaki tasarruf hesabınıza 1000 TL yatırdınız ve yıllık net % 2 faiz garantisi aldınız. 5. Yılın sonunda bankadaki toplam paranız ne olur.	1) 1100 TL'den fazla 2) 1100 TL 3) 1100 TL'den az 4) Bu bilgilerle hesaplanamaz 5) Bilmiyorum		
78) Yüksek getirili bir yatırımın, riski yüksektir.	1) Doğru	2) Yanlış	3) Bilmiyorum
79) Yüksek enflasyon, geçim maliyetinin hızla arttığının bir göstergesidir.	1) Doğru	2) Yanlış	3) Bilmiyorum
80) Yatırım yaparken bir firma yerine birkaç firmanın hisse senedini almak yatırımın riskini azaltır.	1) Doğru	2) Yanlış	3) Bilmiyorum

Katılımınız ve verdiğiniz cevaplar için teşekkür ediyoruz....